

ΗΛ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ – ΙΕΡΟΜ. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ

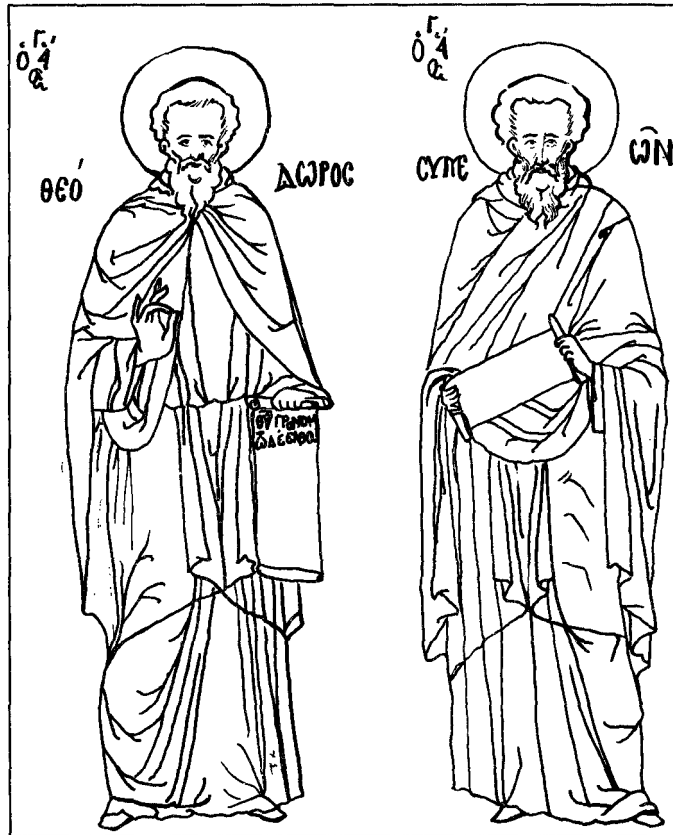
ΟΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΟΣΙΟΙ
ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΑΘΩ
ΚΑΙ «ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΟΣ ΠΟΛΙΟΥΧΟΙ»

Επιμειν μοναχός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΟΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΟΣΙΟΙ ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΑΘΩ
ΚΑΙ «ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΟΣ ΠΟΛΙΟΥΧΟΙ»

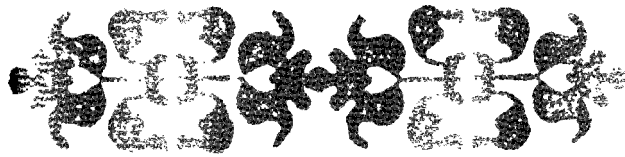
ΟΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΟΣΙΟΙ
ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ

4

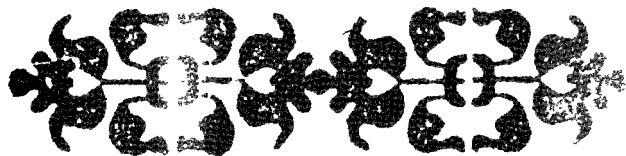
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ» – ΚΑΡΥΕΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ – 1985

*Στούς Θεσσαλονικείς
γιατά 2.300 χρόνια
από τήν ίδρυση τής πόλεώς τους*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
Α΄. ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ	17
1. Περίληψη του Βίου	19
2. Χρονολόγηση και παραφράσεις του Βίου .	23
3. Ἡ ἀγιορείτικη περίοδος τῆς ζωῆς τῶν ὁσίων	32
4. Ἡ ἀποστολική δράση τῶν ὁσίων στήν Ἑλλάδα	47
5. Σημειώσεις	60
6. Τά χειρόγραφα καί οἱ ἐκδόσεις	66
Β΄. Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΟΣΙΩΝ ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΥ	73
ΠΙΝΑΚΕΣ	117

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οί Θεσσαλονικεῖς ὅσοι αὐτάδελφοὶ Συμεῶν καὶ Θεόδωρος εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τοὺς συναξαριστὲς κυρίως ὡς κτίτορες τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου στὰ Καλάβρυτα τῆς Πελοποννήσου. Ἐξ αἰτίας τῶν περιπετειῶν πού εἶχε τὸ κείμενο τοῦ Βίου τῶν ὁσίων, ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς τους μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸν Θ' εἰς τὸν Δ' αἰῶνα, καὶ δέν προσέχθηκε ὡς τώρα ὅτι οἱ δύο αὐτὲς σπουδαῖες προσωπικότητες ἦσαν καὶ ἁγιορεῖτες.

Σήμερα, μιά ἐπιστημονικὴ ἐξέταση τῶν πηγῶν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τοὺς τοποθετήσουμε καλύτερα στὸ ἱστορικὸ τους πλαίσιο καὶ νὰ δώσουμε τὴν ἀξία πού πρέπει στὰ γεγονότα πού ἀναφέρονται στὸ Βίο τους.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἔρευνας πιστεύουμε ὅτι εἶναι ἐντυπωσιακά. Οἱ Συμεῶν καὶ

Θεόδωρος παρουσιάζονται ως οί πρώτοι ἐπώνυμοι κατοικήτορες τοῦ Ἰθω στά τελευταία χρόνια τῆς εἰκονομαχίας, βοηθοῦν στή διοργάνωση τῆς μοναστικῆς πολιτείας, πιθανόν εἶναι κτίτορες τοῦ πρώτου ναοῦ τοῦ Πρωτάτου, συνδέονται μέ τίς σπουδαιότερες προσωπικότητες πού ζοῦν στόν Ἰθω τόν Θ' αἰώνα καί μέ τό ζῆλο καί τό ἀποστολικό τους ἔργο φωτίζουν τήν Ἑλλάδα, συμμετέχοντας στό ἱεραποστολικό πρόγραμμα τοῦ πατριάρχη Φωτίου.

Ἡ καταγωγή τους ἀπό τή Θεσσαλονίκη ἀλλάζει τήν εἰκόνα πού ἔχουμε μέχρι σήμερα γιά τούς ἀγίους τοῦ Ἰθω στούς δύο πρώτους αἰῶνες τῆς ζωῆς του ὡς μοναστικοῦ κέντρου. Ἐνῶ δηλαδή σχεδόν ὅλοι τους προέρχονταν ἀπό τήν Ἀνατολή, οἱ δύο ὅσοι ἀποτελοῦν ἐξαίρεση.

Ἀκόμη, ἀπό νωρίς ὁ Ἰθω γίνεται τό κατεξοχήν μοναστικό ὄρος τῆς Θεσσαλονίκης, ἀκριβῶς ὅ,τι ἦταν ὁ Βιδυνικός Ὀλυμπος γιά τήν Κωνσταντινούπολη.

Τέλος, μᾶς παρουσιάζεται, δίπλα στούς Κύριλλο καί Μεθόδιο, ἓνα δεύτερο ζεῦγος ἀταδέλφων ἱεραποστόλων, συνομηλίκων τους, ἀπό λαμπρή ἐπίσης οἰκογένεια τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας τά ἄξια τέκνα στέλνονται ὄχι μόνο στό Βορρά, ἀλλά καί στό Νότο· οἱ δύο ὅσοι καλύπτουν μέ τό κήρυγμα καί τίς ἐπιστολές τους ὁλόκληρο σχεδόν τόν σημερινό ἑλλαδικό χῶρο.

Ἡ εὔρεση ἀπό τούς ὁσίους τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου στό Μέγα Σπήλαιο, στίς

πρώτες μετά τήν εικόνομαχία δεκαετίες, ἔγινε αἰτία νά δημιουργηθεῖ ἐκεῖ ἕνα μεγάλο κέντρο τιμῆς τῶν εἰκόνων. Ἡ μνήμη τους ὡς κπιτόρων τοῦ μοναστηριοῦ διατηρήθηκε ζωντανή σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες καί ὅσα στοιχεῖα ἔχουμε γιά τή ζωή καί τή δράση τους διασώθηκαν σ' αὐτό τό μοναστήρι.

Ἰδιαιτέρες εὐχαριστίες ὀφείλονται στοὺς ἀδελφούς τῆς Σιμωνόπετρας καί στοὺς θυζαντινολόγους Κρ. Χρυσοχοῖδη, Ἀθ. Μαρκόπουλο, Δ. Βαμβακᾶ καί Χριστίνα Ἀγγελίδη γιά τό ἐνδιαφέρον τους καί τίς πολύτιμες συμβουλές καί ὑποδείξεις τους.

Στόν ἐκδότη μοναχό Ἱερόθεο Καρεώτη, πού μέ ζήλο καί ἀγάπη περιβάλλει πάντα κάθε προσπάθεια ἀναδείξεως τοῦ πλούτου τῆς ἀγιορειτικῆς παραδόσεως καί κληρονομίας, ἐκφράζονται ἐπίσης πολλές εὐχαριστίες.

Α΄
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Βίος τῶν ὁσίων Συμεῶν καί Θεοδώρου καί τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης μᾶς παραδίδεται πάντα ὡς ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ Κιτορικοῦ καί τῶν Προσκυνηταρίων τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τῶν Καλαβρυτῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἀντίθετα μέ αὐτό πού συμβαίνει συνήθως μέ τούς βίους τῶν ἁγίων, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται αὐτοτελεῖς, ὁ Βίος τῶν ὁσίων ἤδη ἀπό τόν ΙΕ' αἰ. ἐμπεριέχεται στό Κιτορικό τῆς μονῆς, τό «βιβλίον» γιά τό ὁποῖο ὁμιλεῖ ὁ Ἡσαΐας στά 1509, τό «ἀρχέτυπον βιογραφικόν κιτορικόν» ὅπως τό ὀνομάζει ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος¹. Τήν παράδοση αὐτή συνεχίζει καί ὁ Οἰκονόμος πού ἐκδίδει τό Προσκυνητήριόν του στά 1840. Ὅπως εἶναι φυσικό, ἀπό τίς πολλές ἀντιγραφές καί παραφράσεις πού ὅλες διατείνονται ὅτι ἀπορρέουν ἀπό τό

ύποθετικό άρχαιο κτιτορικό, τά χειρόγραφα καί οί έντυπες έκδόσεις πού διαθέτουμε σήμερα δημιουργοῦν πολλά καί δυσεπίλυτα προβλήματα στόν μελετητή, καθώς όλα αποτελοῦν παραφράσεις ενός παλιοῦ καί χαμένου κειμένου. Βέβαια τά προβλήματα αὐτά ὑπάρχουν ἀπ' τή στιγμή πού κάποιος ἀντιμετωπίζει μέ σοβαρότητα τόν Βίο τῶν ὁσίων, ἀφοῦ παρακάμψει τή δυσπιστία ἢ ὁποία περιβάλλει τώρα καί χρόνια αὐτό τό τόσο σημαντικό κείμενο γιά τή θρησκευτική καί πολιτική ἱστορία τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς Ἑλλάδος γενικότερα.

Τά αἷτια πού προκάλεσαν αὐτή τή δυσπιστία ὀφείλονται, πιστεύουμε, κατά κύριο λόγο στή δημώδη γλώσσα ὄλων τῶν κειμένων πού διασώθηκαν καί χρονολογοῦνται στά τέλη τοῦ ΙΖ' καί στόν ΙΗ' αἰ. καί στήν έντονη παρουσία ἀντιφατικῶν παραδόσεων καί θρυλουμένων γιά τήν ἴδρυση τοῦ μοναστηριοῦ· κατά δεύτερο λόγο στή διαφορετική χρονολόγηση τῆς ἰδρύσεώς του. Ἔτσι μιά ομάδα χειρογράφων, μέ τελικό τους καί μοιραῖο ἐπικυρωτή τόν Οἰκονόμο πού ἐπισφραγίζει αὐτή τήν παράδοση, τοποθετεῖ τή δράση τῶν ὁσίων στόν Δ' αἰ. καί δίδει μάλιστα χρονολογίες πού μᾶς ἐκπλήττουν γιά τήν ἀφέλεια τῆς ἀκρίβειάς τους: γέννηση τῶν ὁσίων γύρω στά 310-320, εὔρεση τῆς ἀγίας εἰκόνας στά 362².

Ἡ ἄλλη ομάδα τήν ὁποία ἐκπροσωποῦν οί δύο έντυπες έκδόσεις τῆς Βενετίας (1706, 1765) ἀπλῶς ἀναφέρει τά χρόνια τῆς εἰκονομαχίας. Ἡ πλειοψη-

φία τῶν μελετητῶν ἀκολούθησε τόν Οἰκονόμο, γεγονός πού στοίχισε ἀρκετά στήν ἀξιολόγηση τοῦ Βίου, διότι προκάλεσε ἀμφιβολίες γιά τήν ἐγκυρότητα τοῦ κειμένου. Τά πράγματα γίνονται ἀκόμη πιά δύσκολα ὅταν οἱ εἰδικοί ἐξέφρασαν τίς ἐπιφυλάξεις τους γι' αὐτήν τή χρονολογία καί θεώρησαν τό Βίο ὡς ἕνα λαϊκό κείμενο πού δέν προσφέρεται σέ κριτική ἀνάλυση³. Συνέβη λοιπόν κάτι τό μοναδικό· ἕνας ἀπ' τοὺς πιά σημαντικούς βίους ὁσίων τῆς βυζαντινῆς περιόδου παραμένει ἀδικαίωτος καί ἀνεκμετάλλευτος γιά τό δημῶδες τῆς γλώσσας του καί ἐξ αἰτίας μιᾶς σίγουρα καλοπροαίρετης χρονολογικῆς πλαστογραφῆσεως.

Γνωρίζοντας τίς δυσκολίες πού παρουσιάζει ἕνα τέτοιο ἐγχείρημα καταπιανόμαστε μέ τή μελέτη τοῦ Βίου καί τόν ἔλεγχο τῶν πληροφοριῶν πού μᾶς παρέχουν τά διάφορα κείμενα μέ σκοπό μας τήν ἀνίχνευση τῆς ἀλήθειας καί τῆς σπουδαιότητος πού χρόνια τώρα κρατοῦνται κρυφές μέ τόση ἀγάπη στήν ὅποια μορφή τους.

1. Περίληψη τοῦ Βίου

Οἱ διάφορες παραλλαγές τοῦ Βίου τῶν ὁσίων, ὅπως παραδίδονται ἀπό τίς ἐντυπες ἐκδόσεις, δέν παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές, ἂν ἐξαρεθεῖ ἡ καταστροφική ἐπέμβαση τοῦ Οἰκονόμου στήν ἐκδοση τοῦ 1840. Ἡ παράφραση τοῦ Βερναρδῆ, ἐκδοση Βενετίας 1706, καί τό Προσκυνητάρι τοῦ Παρθενίου, Βενετία 1765, ἀποτελοῦν συγγενῆ

κείμενα. Ἀκολουθώντας αὐτές τίς ἐκδόσεις ἐπιχειροῦμε μιά περίληψη τοῦ Βίου τῶν ὁσίων, παρά τό γεγονός ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Βίος μοιάζει, καί μᾶλλον εἶναι, περίληψη ἑνός ἐκτενέστερου κειμένου.

Οἱ ἀδελφοί Συμεών καί Θεόδωρος κατάγονταν ἀπό μιά πλούσια καί λαμπρή οἰκογένεια τῆς Θεσσαλονίκης. Στήν πόλη αὐτή πέρασαν τά παιδικά τους χρόνια καί παρακολούθησαν τήν ἐγκύκλιο παιδεία τῆς ἐποχῆς. Ὄταν ἀνδρώθηκαν, ἀποφάσισαν νά μεταβοῦν καί νά μονάσουν στό ὄρος τοῦ Ἄθωνος. Ἡ παιδεία τους καί οἱ ἀρετές τους ὁδήγησαν σύντομα τούς προεστῶτες τοῦ Ὄρους, οἱ ὁποῖοι ἀναγνώρισαν τήν ἀξία τῶν δύο ἀδελφῶν, νά τούς ἀποδεχθοῦν ὡς διδασκάλους τους καί νά τούς χειροτονήσουν ἱερεῖς. Ἐκτιμώντας μάλιστα τίς προσπάθειές τους γιά τήν καλή λειτουργία τῆς μοναστικῆς πολιτείας τούς ἀνέθεσαν ἐπίσης τήν πνευματική φροντίδα καί ἐπιμέλεια τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ φήμη τους διαδόθηκε σ' ὅλο τόν Ἄθωνα καί *«ἀκούονταν καί ἐλαλοῦνταν καί ἐθαυμάζονταν ἀπό ὅλους»*⁴. Μετά ἀπό ἄρκετό καιρό πού πέρασαν στό Ὄρος διδάσκοντας καί νοσητεύοντας τούς μοναχούς, ἀποφάσισαν νά ἐπισκεφθοῦν τούς Ἁγίους Τόπους. Συνάντησαν ὁμως τή ζωηρή ἀντίδραση τῶν συμμοναστῶν τους πού δέν ἤθελαν νά ἀποχωριστοῦν τούς δύο σπουδαίους καί λαμπρούς διδασκάλους. Παραφύλαγαν λοιπόν οἱ μοναχοί στόν ἰσθμό τοῦ Ξέρξη γιά νά ἀποτρέψουν ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο. Οἱ ὅσοι ὁμως κατάφεραν τελικά νά πείσουν τούς μοναχούς καί

μαθητές τους για τή σταθερότητα τής αποφάσεώς τους καί τήν ιερότητα τοῦ σκοποῦ τους καί ξεκίνησαν για τήν Ἱερουσαλήμ. Ἐπειτα ἀπό ἕνα μακρὺ ταξίδι ἔφθασαν στήν Ἁγία Πόλη, προσκύνησαν τόν τάφο τοῦ Χριστοῦ, ἐπισκέφθηκαν ἀκολούθως τό ὄρος Σινᾶ καί ἐπέστρεψαν στήν Ἱερουσαλήμ. Ἐδῶ φανερώθηκαν στόν ὕπνο τους οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Ἀνδρέας (ὁ Οἰκονόμος προσθέτει τόν ἀπόστολο Λουκᾶ) πού τούς πρόφήτευσαν ὅσα *«ἔμελλαν νά τῶν συνέβουν τριγύρου εἰς ταῖς αἵρεσiais τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἀνάμεσα εἰς τούς εἰκονομάχους»*⁵. Οἱ ὅσοι ἀνέφεραν τό ἐνύπνιο στόν πατριάρχη τής Ἁγίας Πόλεως, ὁ ὁποῖος τούς συμβούλευσε σχετικά καί τούς ἐφοδίασε μέ συστατικά γράμματα καί ἐπιστολές για τόν πάπα τής Ρώμης. Οἱ ὅσοι μετά ἀπό ἕνα δύσκολο ταξίδι ἐπέστρεψαν στό Ἁγιον Ὄρος, ὅπου ἔγιναν δεκτοί μέ πολλή χαρά ἀπό τούς μοναχούς, στούς ὁποῖους ἐξιτόρησαν τίς περιπέτειές τους. Ἀλλά σέ λίγο ἀνεχώρησαν καί πάλι για τά περίχωρα τής Θεσσαλονίκης, ἀπ' ὅπου ἄρχισαν τό ἀποστολικό τους ἔργο. Ἀπό τή Θεσσαλονίκη ἔστειλαν μοναχούς στά Ἰλλυρικά μέρη (*ἡγουν τῆς Σκλαθουνίας ἐπεξηγεῖ σωστά ὁ Παρθένιος*)⁶ καί οἱ ἴδιοι περιόδευσαν διδάσκοντας καί ἐπισκεπτόμενοι τίς πόλεις καί τίς χώρες τής Θεσσαλίας ὥσπου ἔφθασαν στό *θεπταλικόν ὄρος τῶν Κελλίων*. Ἀπό ἑκεῖ προχώρησαν *εἰς τάς Νέας Πάτρας*, ὅπου καί ἔμειναν ἀρκετό καιρό, για νά καταλήξουν στήν συνέχεια στό ὄρος τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ἀποφάσισαν νά

ἐγκατασταθοῦν. Ὅμως ἄγγελος Κυρίου (ὁ Οἰκονόμος καί πάλι ἀναφέρει τοὺς τρεῖς Ἀποστόλους) τοὺς προτρέπει νά συνεχίσουν τό ἔργο τους στήν Πελοπόννησο, ὅπου θά τοὺς περιμένει ἡ εὐσεβῆς ποιμενίδα Κόρη πού εἶχε βρεῖ τή εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Οἱ ὅσοι πέρασαν λοιπόν στήν Πελοπόννησο καί φθάνοντας στό χωριό τῶν Γαλατῶν † (λεγόμενον *τώρα Ζαχλωροῦς*, μάς λέει πάλι ὁ Παρθένιος) συναντήθηκαν μέ τήν ποιμενίδα στήν ὁποία εἶχε προαγγελθεῖ ἡ ἔλευσή τους. Ἡ Κόρη ἀνεγνώρισε τοὺς θεόσταλτους ἄνδρες καί τήν ἐπαύριο τοὺς ὁδήγησε στό Μέγα Σπήλαιο, ὅπου βρίσκουν τήν εἰκόνα καί ὅπου συντελεῖται καί τό πρῶτο θαῦμα μέ τή δρακοντοκτονία. Ἡ Κόρη δέχθηκε τό μοναχικό σχῆμα καί μετονομάσθηκε Εὐφροσύνη. Ἡ φήμη τῶν ὁσίων δέν ἄργησε νά ἀπλωθεῖ στά περίχωρα καί πλήθη κόσμου ἔτρεχαν νά ἀκούσουν τό κήρυγμά τους. Ὁ κόσμος προσφέρθηκε νά βοηθήσει γιά τό κτίσιμο μοναστηριοῦ, οἱ ὅσοι ὅμως ἀρνήθηκαν, γιατί σκοπός τους εἶναι ἡ ἀποστολική δράση στήν Πελοπόννησο πού ἦταν βυθισμένη στήν ἀσέβεια. Ἀφοῦ λοιπόν ἔστειλαν μέ κάποιον συνοδό τους τίς ἐπιστολές στόν πάπα, ἄρχισαν τίς περιοδεῖες τους ἐπισκεπτόμενοι τήν Κόρινθο, τό Ἄργος, τά Ἐπίδαυρα, τό Ναύπλιο, τοὺς Ἀμυκλαίους, Λάκωνες, Δωριεῖς, Πατρεῖς, Ἡλείους, Ἀρκάδες. Ἡ δράση τους ἐπεκτάθηκε κι ἔξω ἀπ' τήν Πελοπόννησο· μέ ἐπιστολές φρόντισαν γιά τήν πνευματική ὠφέλεια τῶν νησιῶν καί ἰδιαίτερα τῆς Κρήτης. Πέθαναν σέ βαθεῖα γεράματα καί τάφηκαν

στό Μέγα Σπήλαιο. Οί συναξαριστές αναγράφουν τή μνήμη τους στίς 18 Ὀκτωβρίου.

2. Χρονολόγηση καί παραφράσεις τοῦ Βίου

Τό πιό παλιό κείμενο πού διαθέτει σήμερα ὁ μελετητής εἶναι ἡ παράφραση τοῦ Ἀθηναίου λογίου Ἀργυροῦ Βερναρδῆ, πού ἐκδόθηκε στή Βενετία τό 1706. Κατά εὐτυχή σύμπτωση τυχαίνει νά εἶναι τό πιό ἔγκυρο καί ἀξιόπιστο ἀπ' τά κείμενα πού διασώθηκαν, γι' αὐτό προβαίνουμε καί στήν ἐπανατύπωσή του. Ἡ ἔκδοση αὐτή τῆς Βενετίας εἶναι ἡ μόνη πού παρουσιάζει τό Βίο τῶν ὁσίων ὡς αὐτόνομο κείμενο, μέ περιορισμένα στό ἐλάχιστο τά περιγραφικά καί ἱστορικά μέρη πού χαρακτηρίζουν τά ἄλλα προσκυνητάρια. Καταβάλλεται προσπάθεια νά παρουσιασθεῖ ὅ,τι ἀφορᾷ κυρίως τό βίο καί τήν πολιτεία τῶν ὁσίων. Ἡ προσπάθεια αὐτή βέβαια δέν εἶναι ἔργο τοῦ Βερναρδῆ, διότι ὁ Ἀθηναῖος λόγιος μεταφράζει «εἰς τήν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν» πιστά καί χωρίς τήν παραμικρή ἐπέμβαση, ὅπως θά ἀποδείξουμε, τό χειρόγραφο ἢ ἀντίγραφο τοῦ χειρογράφου τῶν μοναχῶν Ἡσαΐα καί Σωφρονίου, γραμμένο στά 1509. Ἀντίθετα μ' αὐτό πού συμβαίνει στά Προσκυνητάρια τοῦ Παρθενίου καί τοῦ Οἰκονόμου, σ' αὐτήν ἐδῶ τήν παράφραση πουθενά δέν διακόπτεται ὁ λόγος γιά ἐπεξηγήσεις καί ἐρμηνεῖες, τά τοπωνύμια παραμένουν ὅπως τά βρῆκε ὁ Βερναρ-

δῆς στό κείμενο πού μεταφράζει, ἡ προσωπική μαρτυρία καί ἡ χρονολογία παραμένουν ἀναλλοίωτες: *κατοικοῦμεν τήν σήμερον, δηλονότι κατά τό ζῆν', ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, ὅ τε Ἡσαίας καί Σωφρόνιος οἱ ρακενδῦται καί ἐρημῖται*. Ὁ Βερναρδῆς δέν ἐμφανίζεται πουθενά, μεταφράζει, ὁ λόγος εἶναι τοῦ Ἡσαΐα καί Σωφρονίου: *ὁπού ἐδιηγῆθην καί ἡμεῖς ἢ ὁπού εἶπομεν κ.λπ.*» Πιστεύουμε λοιπόν ὅτι οἱ μαρτυρίες πού μᾶς παρέχει ἡ παράφραση αὐτή εἶναι ἀξιόπιστες καί ἀνάγονται στά 1509 πού γράφουν οἱ «ρακενδῦται». Πρὶν προχωρήσουμε ὁμως στήν ἐξέτασή τους, κρίνουμε σκόπιμο νά ποῦμε δυό λόγια γιά τήν ἔκδοση τοῦ Βερναρδῆ καί πού ἰσχύουν ἐπίσης γιά τό χειρόγραφο πού χρησιμοποίησε.

Ὅπως ἀναφέρεται στόν τίτλο τῆς ἔκδοσης, πρόκειται γιά μιά σύναξη *«κανόνων τινῶν ἐγκωμιστικῶν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου... καί τῶν ὁσίων πατέρων Συμεῶν καί Θεοδώρου... καί τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης... τῆς εὐρούσης τήν θείαν εἰκόνα... μετά καί τῆς διηγήσεως τῆς αὐτῆς εὐρέσεως, περιέχουσα τήν τε διαθήκη τῶν αὐτῶν πατέρων, καί τόν τῶν αὐτῶν βίον, ἅμα δέ καί τῆς ὁσίας...»*. Ἔτσι λοιπόν ἡ ἔκδοση ἀπαρτίζεται ἀπό τά ἐξῆς μέρη, σύμφωνα μέ τή σειρά πού ἐκδίδονται τά κείμενα: α) Βίος τῶν ὁσίων Συμεῶν καί Θεοδώρου καί τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης. β) Ἡ διαθήκη τῶν ὁσίων. γ) Φωτοφόρος κανῶν εἰς τήν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ποίημα Θεοκτίστου μοναχοῦ τοῦ Στουδίτου. δ) Ἀκολουθία τῶν ὁσίων πατέρων καί

κανών Παύλου Κορινθίου. Ὁ βίος τῶν ὁσίων συμπλέκεται κατά τέτοιο τρόπο μέ τό βίο τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης καί τή διήγηση τῆς εὐρέσεως τῆς εἰκόνας, πού προδίδει ἕνα μεταγενέστερο στάδιο προσθηκῶν καί ἐπεξεργασίας ἑνός πρώτου κειμένου, ὅπου ἡ ἐξιστόρηση τοῦ βίου τῶν ὁσίων διακοπτόταν γιά νά παρεμβληθεῖ ὁ βίος τῆς ὁσίας. Δημιουργεῖται ἔτσι ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ διήγηση τῆς εὐρέσεως τῆς εἰκόνας ἀπ' τήν ποιμενίδα ἀποτελοῦσε μιά αὐτοτελή ἐνότητα πού ἤλθε ἀργότερα νά προστεθεῖ στό βίο τῶν ὁσίων Συμεῶν καί Θεοδώρου. Ὅπως κι ἄν ἔχει τό πράγμα, ὁ βίος τῶν ὁσίων γραμμένος ἀπ' τοὺς Ἡσαΐα καί Σωφρόνιο χαρακτηρίζεται γιά τήν συνοπτική του μορφή, τήν προσπάθεια νά περιοριστεῖ στά οὐσιώδη, χωρίς ὅμως νά ἀποσιωπᾷ τά θρυλούμενα γιά τήν ἴδρυση τῆς μονῆς οὔτε καί τίς ἱστορικές πληροφορίες πού βρῆκε στό Κτιτορικό. Ἐτσι, ἐνῶ τελειώνει ὁ βίος τῶν ὁσίων, ἡ διήγηση συνεχίζεται μέ πληροφορίες ἱστορικές καί περιγραφικές παρεκβάσεις πού μαρτυροῦν τήν ὑπαρξη Προσκυνηταρίου μέσα στό ὁποῖο ἐνσωματωνόταν ὁ βίος τῶν ἁγίων πατέρων. Σ' αὐτά ἀκριβῶς τά σημεία περιέχονται πληροφορίες πού μᾶς βοηθοῦν γιά μιά πιθανή χρονολόγηση τῶν χειρογράφων πού χρησιμοποίησαν οἱ ρακενδῦτες μοναχοί. Διότι ὅπως ἀναφέρουν «καί ἄλλοι ... ἔγραψαν τόν βίον τῶν ἁγίων πατέρων τούτων», οἱ δέ ἴδιοι βοηθήθηκαν ἀπό ἕνα «ἄλλον βιβλιάριον, ὅπου ἦτον πρότερον συγγεγραμμένον» καί ὅπου «σχεδόν τά ὅμοια εὐρίσκονται,

όπου *έδιηγήθημεν καί ήμείς*»¹⁰. «Σχεδόν τά
όμοια» γιατί σίγουρα ήταν πολύ πιό έκτενη. Ή
συγγραφή τών Ήσαΐα καί Σωφρονίου συνοψίζει
καί δυστυχώς σέ σημεία πού ίσως θά μάς ήταν
ιδιαίτερα χρήσιμα γιά τή χρονολόγηση τών πηγών
πού χρησιμοποιούν, αλλά καί γιά τήν επίλυση
προβλημάτων όπως αὐτών τής έποχής πού έδρα-
σαν οί όσοι καί τοῦ περιεχομένου τών έπιστολών
πρός τόν πάπα. Παρ' όλα αὐτά, κι έτσι πού πα-
ραδίδεται ό Βίος, συνοπτικός καί παραφρασμέ-
νος, μάς βοηθεῖ κατά τρόπο ανέλπιστο, μιά καί
μποροῦμε νά παρακολουθήσουμε τά στάδια μέ τίς
προσθήκες στό κυρίως σώμα τοῦ κειμένου τοῦ
Βίου. Ἀκολουθώντας τήν ἀρίθμηση τών σελίδων
τής έκδόσεως τοῦ Βερναρδῆ έχουμε τά ἐξῆς
στάδια, πού ἀντιστοιχοῦν σέ διαφορετικές χρονι-
κές στιγμές:

- 1-22 Ὁ Βίος τών όσίων καί ή διήγηση τής
εύρέσεως τής εικόνας.
*Οὔτοι οί όσοι καί θεοφόροι πατέρες...,
όπου έτάφησαν καί οί θείοι πατέρες, μέ
τά παλαιόρασά της.*
- 22-24 Α' προσθήκη ιστορικοῦ καί περιγραφικοῦ
χαρακτήρα.
*Ἡ μέν οὖν ζωή τών άγιων καί τής όσίας
οὔτως έχει... από τούς βασιλεῖς τών
Ρωμαίων κατά τούς χρόνους τής βασιλεί-
ας των.*
- 24-26 Β' προσθήκη τών Ήσαΐα καί Σωφρονίου
στά 1509.

*Τό δέ σχῆμα τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου
εἶναι τοιοῦτον... ὡς τό τέλος.*

Ἄν αὐτή ἡ κατάτμηση πού προτείνουμε ἰσχύει, τότε ὁ Βίος μέ τήν πρώτη προσθήκη ἀποτελοῦν τό ὑλικό πού βρῆκαν στά χειρόγραφα τά ὁποῖα συμβουλευθήκαν οἱ δύο μοναχοί. Ἄραγε μπορούμε νά προτείνουμε γι' αὐτά κάποια χρονολογία πολύ πύο συγκεκριμένη ἀπό τή βέβαιη ἀλλά γενική τοποθέτησή τους στά πρίν τό 1509 χρόνια, στόν ΙΕ' αἰῶνα; Πιστεύουμε σίγουρα ὅτι ὁ Βίος, εἴτε σέ ἐκτενέστερη εἴτε σέ μορφή συναξαρίου, μπορεῖ νά πάει ἀκόμη πύο πίσω. Ὅσο γιά τήν πρώτη προσθήκη, ἡ ἴδια μᾶς βοηθεῖ μέ πολύ συγκεκριμένο τρόπο. Πρός τό τέλος της ἀναφέρεται ὅτι «*Χάριτι μὲν οὖν τῆς Θεοτόκου καί τῶν ρηθέντων ἀγίων καί τό ἱερόν τοῦτο Σπήλαιον μετεσκευάσθη καί ἔγεινε μοναστήριον καί ἐκαλλωπίσθη μέ μεγαλύτερα οἰκοδομήματα διά μέσον τῆς εὐσεβείας καί γενναιότητος τοῦ νῦν βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου...*»¹¹. Πρόκειται βέβαια γιά τόν Ἀνδρόνικο Β' Παλαιολόγο (1282-1328), ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κτίτωρ τῆς μονῆς καί μέ χρυσόβουλλο λόγο τίμησε καί προστάτεψε τό Μέγα Σπήλαιο¹². Συνεπῶς ἡ πρώτη προσθήκη καί φυσικά τό βιβλίριον πού χρησιμοποίησαν οἱ δύο μοναχοί πρέπει νά γράφτηκε στά χρόνια τοῦ Ἀνδρονίκου· ἔτσι μόνο μπορεῖ νά ἐρμηνευθεῖ ἡ φράση «*τοῦ νῦν βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου*». Τό κτίσιμο τῆς μονῆς στά χρόνια τοῦ Ἀνδρονίκου Β' (καί πιθανόν πατριαρχεύοντος τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Α') εἶναι φυσικό νά ὀδηγήσει

τούς μοναχούς στη σύνθεση έργου με την ιστορία τῶν ὁσίων καί τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἡ χρονολογία αὐτή ἐνισχύεται κι ἀπό τόν φωτοφόρο κανόνα * τοῦ Θεοκτίστου Στουδίτου, ἔργο πού συνοδεύει τό Βίο τῶν ὁσίων. Ὁ Θεόκτιστος Στουδίτης ἔζησε κατά τόν ΙΔ' αἰώνα καί ἔγραψε τό βίο τοῦ πατριάρχη Ἀθανασίου τοῦ Α' ¹³. Εἶναι γνωστές σέ ὅλους οἱ σχέσεις καί ἡ ἐπιστολογραφία τοῦ Ἀθανασίου μέ τόν Ἀνδρόνικο, ἡ πλαστογραφημένη καταγωγή τοῦ Ἀθανασίου πού τόν θέλει Πελοποννήσιο, οἱ σχέσεις τέλος τοῦ Ἀνδρονίκου μέ τή μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Πιθανόν μιά κάποια λογική ὁδήγησε σέ συσχετισμούς καί σ' αὐτήν τήν προτίμηση πρὸς τόν κανόνα τοῦ Θεοκτίστου. Ἄς σημειωθεῖ παρεμπιπτόντως ὅτι σέ κώδικα τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ὑπῆρχε(;) « Ἀθανασίου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Νέου ἐπιστολή πρὸς τόν βασιλέα » ¹⁴, στήν δέ παρακείμενη μονή τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στό Λευκάσιο βρίσκεται ἀντίγραφο ἀγιορειτικοῦ κώδικα μέ λόγους καί ἐπιστολές τοῦ ἴδιου πατριάρχη ¹⁵. Ἴσως νά μὴν ὑπάρχει τίποτε τό παράξενο στήν παρουσία αὐτῶν τῶν χειρογράφων στά μοναστήρια τῆς περιοχῆς τῶν Καλαβρύτων, πάντως μιά τέτοια χρονολογική σύμπτωση ἱστορικῶν στοιχείων, μιά τέτοια συνύπαρξη Βίου καί Κανόνα δέν εἶναι ἐντελῶς τυχαία. Ὅλα μᾶς ὁδηγοῦν στά χρόνια τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β' ἢ λίγο ἀργότερα.

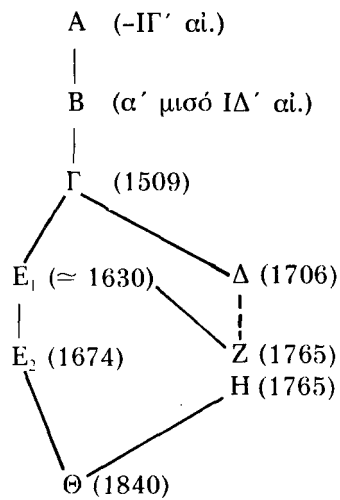
Δυστυχῶς δέν γνωρίζουμε τίποτε γιά τόν Παῦλο τόν Κορίνθιο πού συνέθεσε τόν κανόνα πρὸς τιμὴν

τῶν ὁσίων, ὅπως μᾶς δηλώνεται ἀπό τήν ἀκροστιχίδα. Ἄν δέν εἶναι σύγχρονος τῆς πρώτης προσθήκης καί τοῦ Θεοκτίστου, πράγμα πολύ πιθανό, ἔζησε πάντως πολύ πρὶν ἀπ' τοὺς Ἡσαΐα καί Σωφρόνιο. Τό πρόγραμμα τοῦ κανόνα ἀκολουθεῖ πιστά τήν σειρά πού ἐξιστοροῦνται τά γεγονότα τῆς ζωῆς τῶν ὁσίων καί τό ἱστορικό τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ μοναστηριοῦ ἀπ' τόν Ἀνδρόνικο. Δίδεται ἰδιαίτερη ἔμφαση στό ἔργο τῶν Παλαιολόγων καί τήν ἀποστολική δράση τῶν ὁσίων στήν Πελοπόννησο.

Συνοψίζοντας, μποροῦμε νά ὑποστηρίξουμε ὅτι πρὶν ἀπό τά χρόνια τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β' πιθανόν ὑπῆρχε ἑκτενής βίος τῶν ὁσίων καί παράλληλα αὐτόνομες τοπικές παραδόσεις γιά τήν εὐρεση τῆς εἰκόνας στό Μέγα Σπήλαιο (Α). Στά χρόνια τοῦ Ἀνδρονίκου ἢ ἀμέσως μετὰ συγγράφεται «βιβλιάριον» πού περιέχει τό βίο συμπληρωμένο μέ τά θρυλούμενα καί τά ἱστορικά καί περιγραφικά στοιχεῖα τῆς πρώτης προσθήκης (Β). Τοῦ βίου αὐτοῦ μιά ἀρκετά καλή γνώση, ἂν καί συνοπτική, μποροῦμε νά ἔχουμε ἀπό τή σύννοψη πού ἀπεργάζονται οἱ Ἡσαΐας καί Σωφρόνιος στά 1509 (Γ). Αὐτήν τή σύννοψη παρέφρασε ὁ Ἀργυρός Βερναρδῆς καί ἐξέδωσε στή Βενετία τό 1706 (Δ). Οἱ πληροφορίες πού μπόρεσαν νά διασώσουν οἱ μελετητές τῶν χειρογράφων πού βρισκόνταν στή μονή πρὶν ἀπό τήν πυρκαγιά τοῦ 1934, καθῶς καί ἡ μάρτυρία τοῦ Παρθενίου, ἐπαληθεύουν τά παραπάνω. Γνωρίζουμε λοιπόν ὅτι ὁ Παρθένιος χρησιμοποίησε μιά ἄλλη παράφραση τοῦ κειμένου τῶν

ρακενδυτῶν, ἓνα Προσκυνητᾶρι τό ὁποῖο ὀνομάζει «*νέον τό ἐξηγητόν*», ἔργο τοῦ μητροπολίτη Λακεδαιμονίας Θεοδωρήτου (E₁). Σ' αὐτή λοιπόν τήν παράφραση τοῦ Θεοδωρήτου δηλωνόταν ὅτι οἱ δύο μοναχοί στηρίχτηκαν στόν «*Βίον τῶν ἁγίων πατέρων Συμεῶν καί Θεοδώρου τόν ἐλληνικόν*»¹⁶ (B) γιά νά συνθέσουν καί πάλι ἐλληνικά τό δικό τους Προσκυνητᾶρι (Γ). Πιθανόν ἀπό τήν παράφραση τοῦ Λακεδαιμονίας Θεοδωρήτου, τήν ὁποία ὁ Οἰκονόμος χρονολογεῖ γύρω στό 1630¹⁷, ἀρχίζει καί ἡ χρονολογική παραποίηση καί οἱ ἐπεμβάσεις στό Βίο τῶν ὁσίων. Ἄπ' αὐτήν τήν παράφραση πού ἀποτελεῖ διήγηση «*ἐξηγηθεῖσα πλατύτερον*»¹⁸ δημιουργεῖται μιὰ νέα παράδοση σύμφωνα μέ τήν ὁποία οἱ ὄσιοι ἔζησαν στόν Δ' αἰῶνα. Δυστυχῶς τόσο τό σύγγραμμα τῶν ρακενδυτῶν ὅσο κι αὐτή ἡ παράφραση κἀηκαν μᾶλλον στήν ἄλλη μεγάλη πυρκαγιά τοῦ 1640¹⁹. Σώθηκε μόνο ἓνα ἀντίγραφο της καμωμένο ἀπό τόν ἱερέα Ἰωάννη Γιαννακόπουλο μέ χρονολογία 1674 (E₂), τό ὁποῖο εἶδε ὁ Οἰκονόμος στό Μέγα Σπήλαιο καί τό περιγράφει δίνοντας τήν ἀρχή του²⁰. Κατά τή μαρτυρία τοῦ Οἰκονόμου, ἤδη αὐτό τό ἀντίγραφο τοποθετεῖ τούς ὁσίους στόν Δ' αἰῶνα καί δίδει ὡς χρονολογία εὐρέσεως τῆς εἰκόνας τό 362²¹. Πιστεύουμε λοιπόν ὅτι ἡ παραχάραξη καί οἱ δραστικές ἐπεμβάσεις στό βίο καί στήν ἀκολουθία τῶν ὁσίων ἐγιναν κατά τό ΙΖ' αἰῶνα. Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ Παρθένιος στό Προσκυνητᾶρι τοῦ 1765 (Z) δέν ἀκολουθεῖ αὐτήν τήν παράδοση, ἴσως γιατί συμβουλευθῆκε κώδικες,

χρυσόβουλλα καί διάφορα ἄλλα χειρόγραφα, ὅπως ἐπανεὶλημμένως ὁμολογεῖ. Ἐνῶ ὅμως τυπωνόταν τό Προσκυνητάρι, καταπιάστηκε μέ τή συγγραφή ἑνός δευτέρου Προσκυνηταρίου (Η), τοῦ ὁποῖου ἀντίγραφα εἶδαν ὁ Οἰκονόμος καί ὁ Ν. Βέης στό Μέγα Σπήλαιο καί πού, ἂν κρίνουμε ἀπό τήν εὐνοϊκή κριτική τοῦ Οἰκονόμου, ἤ δέν ἀνέφερε καθόλου χρονολογίες ἢ ἀκολουθοῦσε τή νέα παράδοση²². Ὁ Οἰκονόμος κλείνει αὐτήν τήν ἱστορία γνωρίζοντας ὅλα τά παραπάνω, ἐπιλέγει ὡς σωστότερη τήν παράδοση γιά τόν Δ΄ αἰῶνα καί γράφει τό δικό του Προσκυνητήριον (Θ), χρήσιμο βέβαια γιά τίς πολλές πληροφορίες πού περισώζει ἀλλά καί τό πιό ἀναξιόπιστο ἀπ' ὅλα. Τό Προσκυνητήριον αὐτό ἔγινε ἰδιαίτερα γνωστό στήν ἐποχή του γιά τίς ἐπιθέσεις πού ἐξαπέλυσε ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, φανατικός πολέμιος τοῦ Οἰκονόμου²³. Μέ τίς ἀλλεπάλληλες πυρκαγιές τοῦ μοναστηριοῦ, καί ἰδίως μ' αὐτήν τοῦ 1934, πολλά χειρόγραφα κάηκαν ἢ χάθηκαν γιά πάντα· μεταξύ αὐτῶν ὑπῆρχαν χειρόγραφα καί ἀντίγραφα τοῦ Βίου τῶν ὁσίων. Ὅρισμένα πού σώθηκαν δέν μπορέσαμε νά τά συμβουλευθοῦμε. Πρέπει νά εἶναι ὅλα τοῦ ΙΗ΄ αἰ. καί πιθανόν ἀκολουθοῦν ἢ ἀντιγράφουν τό δεύτερο Προσκυνητάρι τοῦ Παρθενίου. Γνωρίζοντας τήν ἔλλειψή μας αὐτή ἐπιχειροῦμε τό παρακάτω στέμμα:

3. Ἡ ἀγιορείτικη περίοδος τῆς ζωῆς τῶν ὁσίων

Ἡ παράδοση πού δημιούργησε τό Προσκυνητάρι τοῦ Οἰκονόμου τοποθετώντας τοὺς ὁσίους στὸν Δ' αἰῶνα προκάλεσε, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, τὴ δυσπιστία καί τὴν ἐπιφύλαξη τῶν μελετητῶν πού μὲ διάφορους τρόπους προσπάθησαν νά προτείνουν μιά πιό πιθανή χρονολογία. Οἱ περισσότεροι δὲν λάμβαναν πιά ὑπόψη τους τό Βίο καί κατέφευγαν σέ ἀρχαιολογικά καί ἄλλα ἱστορικά τεκμήρια γιά νά προσδιορίσουν τὴν ἐποχὴ πού οἱ ὅσιοι μόνασαν στό Μέγα Σπήλαιο. Ἡ ἀρχαιολογική

ἀντιμετώπιση τοῦ κατεξοχὴν κειμηλίου τῆς μονῆς, τῆς εἰκόνας, ὁδήγησε τὸν Γ. Σωτηρίου στὴν ὑπόθεση ὅτι, καθὼς ἡ εἰκόνα δὲν εἶναι παλιότερη ἀπὸ τὸν Ι΄ αἰ., ἔτσι καὶ οἱ ὅσοι πρέπει νὰ ἔζησαν τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ μάλιστα σχετίστηκαν μὲ τὸν ὅσιο Λουκᾶ τὸν Στειριώτη²⁴. Μὲ τὴν ἴδια λογικὴ ὁ Α. Ευγγόπουλος, χρονολογώντας τὴν εἰκόνα στὰ τέλη τοῦ ΙΑ΄ ἀρχῆς ΙΒ΄ αἰ., ὁδηγεῖται στό συμπέρασμα ὅτι οἱ δύο μοναχοὶ ἤρθαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα στὴν Ἀχαΐα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀνδρονίκου Β΄ φέροντας μαζί τους τὴν παλιὰ ἤδη εἰκόνα, ὅπως «δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἄλλων λίαν συγκεχυμένων παραδόσεων περὶ τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς»²⁵. Περίπου τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνουν στό ἐξῆς ὅλοι ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου²⁶. Ὅμως ἡ ἔκδοση τοῦ Βερναρδῆ καὶ τὸ Προσκυνητᾶρι τοῦ Παρθενίου δὲν ἀφήνουν κανένα περιθώριο ἀμφιβολίας. Οἱ ὅσοι ἔζησαν καὶ ἔδρασαν τὰ χρόνια τῆς εἰκονομαχίας, Ἄπορει κανεὶς πῶς τόσο σαφεῖς πληροφορίες ἐκτοπίστηκαν ἀπ' τὴν πλαστογραφημένη παράδοση πού ἐκπροσωπεῖ ὁ Οἰκονόμος. Οἱ ἐπεμβάσεις τοῦ πλαστογράφου εἶναι τόσο κραυγαλέες, ιδιαίτερα στὸν κανόνα τοῦ Παύλου τοῦ Κορινθίου, ὥστε δὲν μπορούμε νὰ μὴν ἀναφέρουμε μερικὰ παραδείγματα.

Στὴν α΄ ὠδή, ἦχος πλ.δ΄

*Βερναρδῆς: Ἰταμωτάτης χαλεπῆς αἰρέσεως
εἰκονομάχων δεινῶν καταστροφὴν πάλαι,
πατέρες θεόληπτοι, τῷ κόσμῳ ἀνεδείξατε...*

Οικονόμος: Ἰταμωτάτης χαλεπῆς αἰρέσεως εἰκονομάχων δεινῶν, *πρίν ἢ ἐπισκήψει...*

ὠδή η´

Βερναρδῆς: Κλέος τῶν ἀγίων σου ὑπάρχει τό ζευγος τό τῶν πατέρων Πάτερ ὕψιστε, πᾶσαν γάρ βαδίσαντες τρίβον τήν σωτήριον καί λαοπλάνον αἵρεσιν δείοις κηρύγμασι μακράν που ἐκδιώξαντες πάλαι εἰκονομαχίας ἐκβλύζουσι νῦν μῦρα.

Οικονόμος: Κλέος Ἐκκλησίας ἀνεδείχθη τό ζευγος τό τῶν πατέρων Σῶτερ ὕψιστε· οὔτοι γάρ βαδίσαντες ἀποστόλων ἴχνεσι καί θεομάχων αἵρεσιν δείοις κηρύγμασι μακράν ἀποσοθήσαντες πάλαι τῶν πιστῶν τῆς ποιμένης ἐκβλύζουσι νῦν μῦρα.

Καί τέλος *ὠδή η´*, ἄλλος

Βερναρδῆς: Ἱερουργοί θεόφρονες τῶν ὁσίων ἀγλαΐσμα, σύν τῷ Θεοδώρῳ, Συμεῶν πανόλβιε, εἰκόνοσ ὑπέρμαχοι, ὀρθοδοξίας στῦλοι λαμπροί, τῆς τε Πανελλάδος οἰτερπνοί πολιοῦχοι, Χριστόν ἐκδυσωπεῖτε ρυσθῆναι τῶν κινδύνων τοῦσ πόθῳ ἀνυμνοῦντας ὑμᾶσ εἰσ τοῦσ αἰῶνας.

Οικονόμος: Ἱερουργοί θεόφρονες τῶν ὁσίων ἀγλαΐσμα, σύν τῷ Θεοδώρῳ Συμεῶν πανόλβιε, *τῆς πίστεωσ ὑπέρμαχοι...*²⁷

Τά ὅποια σχόλια περιπετεύουν μπροστά στίσ βεβιασμένεσ φράσεισ «πρίν ἢ ἐπισκήψει», «θεομάχων αἵρεσιν» κ.λπ. Ὁ κανόνας τοῦ Κορινθίου,

ὅπως καί ὁ Βίος τῶν ὁσίων, πρὶν ἢ ὑποστῆ τὴν πλαστογράφηση, μιᾶ ξεκάθαρα γιὰ τὴν εἰκονομαχία. Εἶναι βέβαια ἀλήθεια ὅτι στὴν παράφραση τοῦ Βερναρδῆ δὲν εἶναι σαφές γιὰ ποιά ἀκριβῶς περίοδο τῆς εἰκονομαχίας γίνεται λόγος. Ἀντιθέτως στό Προσκυνητάριό του ὁ Παρθένιος, μέ τόν ὀρθολογισμό πού τόν χαρακτηρίζει (ἀρκεῖ νά προσέξει κανεῖς τόν τρόπο πού ἐξιστορεῖ τὴ δρακοντοκτονία) καί μέ τίς ἐξηγήσεις πού παραθέτει, χρονολογεῖ τὴ δράση τῶν ὁσίων στὸν Η΄ αἰ., καί μάλιστα πρὶν ἀρχίσει ἡ εἰκονομαχία. Ἀναφέρει ὅτι οἱ ὄσιοι ἐξῆσαν στό Ἅγιον Ὄρος πρὶν ἀπὸ τὴν Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, τότε πού ἦταν «κατοικημένον ἀπὸ σκήτας μόνον, ὄχι ἀπὸ μοναστήρια»²⁸, κι ὅταν βρίσκονταν στὴν Ἱερουσαλήμ τοὺς φανερώθηκε σέ ὄραμα ὅτι «εἰς τοὺς τόπους τοὺς κοντὰ εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ἐμελλε νά ἀρχίσει τό κακόν»²⁹ δηλ. ἡ εἰκονομαχία, κι ὅτι «ὁ Θεὸς ὀγλήγορα μέ μεγάλην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον θέλει στερεώσει τὴν Ὀρθοδοξίαν»³⁰. Σέ ἓνα ἄλλο σημεῖο τοῦ Προσκυνηταρίου του ἀναφέρεται στὴν ἀγία εἰκόνα πού εἶναι ἔργο τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ καί ἡ ὁποία «ἐβάλλθη εἰς αὐτό τό Μέγα Σπήλαιον καί εἰς ἑπτακοσίους τόσους χρόνους εὐρέθη ὕστερα»³¹. Συνεπῶς ὁ Παρθένιος τοποθετεῖ τὴ δράση τῶν ὁσίων καί τὴν εὕρεση τῆς εἰκόνας στὴν πρώτη περίοδο τῆς εἰκονομαχίας³². Τίποτε ἀπὸ τὰ παραπάνω δὲν ὑπάρχει στὴν παράφραση τοῦ Βερναρδῆ πού ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴν ἀρχαιότερη παράδοση. Ὅλες οἱ παραπάνω πληροφορίες ἀπο-

τελούν προσθήκες και εξεζητημένες αναλύσεις της άπροσδιόριστης χρονικά μνείας της εικονομαχίας του κειμένου των ρακενδυτών. Η παράφραση του Βερναρδῆ δὲν ὀρίζει περίοδο, ἀλλὰ ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ τὴν ἀποστολική δράση τῶν ὁσίων, τὴ θαυματουργή εὕρεση τῆς εἰκόνας, τὴν ἀνεμπόδιση διδασκαλία τους γιὰ τὴ λατρεία τῶν εἰκόνων, μᾶλλον ἀναφέρεται στὴν δευτέρη φάση τῆς εἰκονομαχίας καὶ μάλιστα ἀμέσως μετὰ. Αὐτό ἐξ ἄλλου δηλώνεται ρητὰ στὴν πρώτη προσθήκη. Μιλώντας γιὰ τὰ οἰκοδομήματα ποὺ εἶναι ἔργα «τοῦ νῦν βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου» ἐπισημαίνεται ἡ ἐπαλήθευση τῆς προφητείας τῶν ὁσίων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν προφητέψει «σχεδὸν τριακοσίους χρόνους τὸ πρότερον ἢ καὶ περισσοτέρους»³³ ὅτι τὸ μοναστήρι θὰ χτιστεῖ στὰ χρόνια τοῦ Ἀνδρονίκου. Τριακόσια ἢ καὶ περισσότερα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ Ἀνδρονίκου σημαίνει κατὰ τὸν Ι΄ ἢ Θ΄ αἰῶνα. Δὲ νομίζουμε ὅτι μὲ τὸ «περισσοτέρους» θὰ μπορούσαμε νὰ κατεβοῦμε ὡς τὸν Η΄ αἰ. Στὸν Θ΄ αἰ. τοποθετεῖ καὶ ἡ παράδοση μιᾶς μεγάλης πυρκαγιᾶς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ θαῦμα μὲ τὴν ἀποτύπωση τῆς εἰκόνας στὸν πλάτανο τῆς Κλαπατζούνας. Τὸ θαῦμα αὐτὸ μὲ τὴν ἐξιστορούμενη πορεία τῆς εἰκόνας ἀπὸ τὸ Αἴγιο πρὸς τὴ μονὴ ἀντιγράφει στὴν πραγματικότητα τὴν πορεία τῶν ὁσίων πρὸς τοὺς Γαλάτες καὶ τὴ συνάντησή τους μὲ τὴν Κόρη. Αὐτὸ καταφαίνεται καὶ ἀπὸ μιᾶ ἄλλη παράδοση ποὺ συνδέει ἄμεσα τοὺς ὁσίους μὲ τὸ θαῦμα τῆς ἀποτυπώσεως³⁴. Τέλος οἱ

παραδόσεις τῶν μοναστηριῶν τῆς περιοχῆς τῶν Καλαβρύτων, δηλ. τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, Ἐρμιάνθου, Ἁγίου Ἀθανασίου, Ἁγίου Ἀλεξίου (Ἁγίας Λαύρας) μιλοῦν γιά ἀδελφία μοναχούς καί μάλιστα ἀγιορεῖτες, οἱ ὅποιοι κατέρχονται ἀνάμεσα στόν Ζ΄ καί Γ΄ αἰ. καί ἰδρύουν τίς παραπάνω μονές³⁵.

Συνοψίζοντας, μπορούμε νά ποῦμε ὅτι τά χρόνια τῆς εἰκονομαχίας καί εἰδικότερα ὁ Θ΄ αἰ. εἶναι, σύμφωνα μέ τά ὅσα ἔχουμε ἀναφέρει ὡς τώρα, ἡ ἐποχή πού ἔζησαν οἱ ὅσιοι Συμεών καί Θεόδωρος. Ὁ μόνος πού μπόρεσε νά χρονολογήσει σωστά τήν ἐποχή τῶν ὁσίων εἶναι ὁ Γ. Λαδάς στηριζόμενος (δέν εἶναι τυχαῖο) στήν παράφραση τοῦ Βερναρδῆ τήν ὁποία καί ἀνατύπωσε³⁶.

Ἄς δοῦμε τώρα τί πληροφορίες μᾶς παρέχει ὁ Βίος καί πόσο ταιριάζουν μέ τά ἱστορικά δεδομένα τοῦ Θ΄ αἰ. Ὁ Βίος τῶν ὁσίων μᾶς λέει λοιπόν ὅτι οἱ Συμεών καί Θεόδωρος, οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοί, ὅταν ἔφθασαν «εἰς ἀνδρῶν ἡλικίαν» πῆγαν στό περίφημο ὄρος τοῦ Ἄθωνα γιά νά μονάσουν. Ἡ μόρφωσή τους καί τά ἀποστολικά τους προτερήματα ὁδήγησαν τοὺς προεστῶτες τοῦ Ὄρους νά τοὺς ψηφίσουν διδασκάλους των, νά τοὺς δώσουν διδασκαλικούς θρόνους καί νά τοὺς χειροτονήσουν ἱερεῖς. Μάλιστα «ἔκριναν εὐλογον», ὅπως ἀναφέρει ὁ Βίος, νά τοὺς ἀναθέσουν «καί ὄλην τήν φροντίδα καί ἐπιμέλειαν πνευματικὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους... ὡσάν ὁπού ἐφάνησαν ἀπ' ἀρχῆς σχεδόν πρῶτοι κατοικήτορες καί πολιούχοι τῶν

ἄλλων καί δογματισταί τῶν κανόνων καί τῆς ἱεραῆς πολιτείας τοῦ τόπου ἐκείνου...»¹⁷. Τό χωρίο αὐτό, πιστεύουμε, ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα μνημεῖο μεγάλης ἀξίας γιά τήν ἱστορία τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Λίγο πολύ μᾶς παρουσιάζει τούς Συμεών καί Θεόδωρο ὡς τούς πρώτους, ἄν ὄχι μεταξύ τῶν πρώτων, κατοικήτορες τοῦ Ἁθῶνα στους ὁποίους δίδεται ἡ πνευματική κηδεμονία, σήμερα θά λέγαμε ἡ ἡγευμενία, τοῦ Ὁρους, καί οἱ ὁποῖοι γιά πρώτη φορά ἐνδιαφέρονται γιά μιά κάποια ὀργάνωση τῆς μοναστικῆς πολιτείας. Μέσα στή ρητορεία καί στήν πιθανή κοινοτυπία τῶν φράσεων «ἐσυντελοῦσαν εἰς τήν εὐταξίαν τοῦ μοναδικοῦ τάγματος», «δογματισταί τῶν κανόνων καί τῆς ἱεραῆς πολιτείας τοῦ τόπου ἐκείνου», ὑπάρχει ἓνας ἀναμφισβήτητος πυρήνας ἱστορικῆς ἀλήθειας. Δέ γνωρίζουμε σέ κανένα ἄλλο βίο ἀγιορειτῶν τῶν πρώτων χρόνων μιά τέτοια τολμηρή μεγαλοστομία. Παντοῦ συναντοῦμε μιά σχετική σεμνότητα στίς περιγραφές καί μιά διακριτική σιωπή γιά τίς ἀρχές τοῦ μοναχισμοῦ στό Ἅγιον Ὁρος. Κι ὄλο ξαφνικά στό Βίο αὐτόν, τόν τόσο παρεξηγημένο καί πού δέν χαρακτηρίζεται γιά τήν ὑπερβολή του, ἀναφέρεται ἀπλά καί φυσικά ὅτι δυό ἀδελφοί Θεσσαλονικεῖς, μορφωμένοι καί σπουδαῖοι στήν καταγωγή, ἔρχονται στό Ὁρος καί σέ σύντομο διάστημα, ἐπειδή ἦσαν «ἐλλόγιοι καί γλυκεῖς, αὐτόθεν ἐκαταστάθησαν χωρίς καμμίαν βουλήν καί σύναξιν τῶν πατέρων, προεσιῶτες ὄλου τοῦ Ὁρους»¹⁸. Αὐτό πού συνάγεται ἀπό τά παραπάνω χωρία εἶναι ὅτι οἱ ὄσιοι

ἀποτελοῦσαν τήν πνευματική ἡγεσία τῶν μοναχῶν καί ἴσως θά παρακινδυνεύαμε τήν ὑπόθεση ὅτι ἦσαν οἱ πρῶτοι σπουδαῖοι ἐπίσημοι κατοικήτορες καί γιατί ὄχι οἱ «Πρῶτοι». Πρῶτοι κατοικήτορες καί προεστῶτες, πολιοῦχοι καί προτιμημένοι ἀπό ὄλους εἶναι ὄροι καί ἐκφράσεις πού θά μποροῦσαν νά μᾶς ὀδηγήσουν σ' αὐτό τό συμπέρασμα.

Ὅμως ἀλήθεια τί γνωρίζουμε γιά τούς πρώτους χρόνους τοῦ μοναχισμοῦ στό Ἅγιον Ὄρος; Ὁ πρῶτος γνωστός Πρῶτος εἶναι ὁ ἡσυχαστής Ἄνδρέας στά 908³⁹, ἐνῶ οἱ πρῶτες συγκεκριμένες πληροφορίες γιά τήν ἀσκητική ζωή στόν Ἄθωνα μᾶς δίδονται ἀπ' τό Βίο τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ Νέου πού ἔρχεται στό Ὄρος στά 859⁴⁰ καί βρίσκει ἕνα σεβαστό ἀριθμό ἀσκητῶν. Ἦδη τό 843 ἀγιορεῖτες μοναχοί εἶχαν πάει στήν Κωνσταντινούπολη γιά τήν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων, πράγμα πού σημαίνει ὅτι στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ Θ' αἰ. ὑπῆρχαν μοναχοί στή χερσόνησο τοῦ Ὄρους καί πρῖν ἀπό τά μέσα τοῦ ἴδιου αἰῶνα ὁ Ἄθως φημιζόταν ὡς τόπος ἀσκήσεως⁴¹. Σύμφωνα λοιπόν μέ τό Βίο τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου, ὅταν ὁ Εὐθύμιος ἔφτασε στόν Ἄθωνα συνάντησε πολλούς ἀσκητές, ἄσχετα ἂν ὁ ἴδιος στήν πρώτη του διαμονή σχετίστηκε μόνο μέ τόν Ἰωσήφ τόν Ἀρμένιο. Κατά τήν τρίτη του διαμονή (865-866) οἱ πληροφορίες εἶναι περισσότερες καί πιό συγκεκριμένες. Ὁ Βίος μᾶς λέει ὅτι ἡ φήμη τοῦ ἀγίου συνέτεινε στήν προσέλευση πολλῶν μοναχῶν, ὥστε τό Ἅγιον Ὄρος δέν διέφερε ἀπό μιὰ πόλη. Χαρακτηριστικά εἶναι ὅσα συμπεραίνει ἡ

Παπαχρυσάνθου γι' αυτήν τήν περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου. «Πράγματι ὁ Εὐθύμιος, ἔπειτα ἀπό μιᾶ τρίχρονη ἀπομόνωση στό σπήλαιο, εἶχε προκαλέσει ἕνα κίνημα ἐνθουσιασμοῦ στούς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅμως στή συνέχεια ἀναμείχθηκε πολύ λίγο μέ τήν ἀθωνίτικη ζωή, καθὼς ἀπουσίαζε πολύ καιρό. Ἄλλοι ἀσκητές, πού θά παραμείνουν ἄγνωστοι, εἶχαν πάρει τά πρωτεῖα καί μέ τά κατορθώματά τους εἶχαν συμβάλει στή φήμη τῆς χερσονήσου... ἡ αὐξανόμενη σπουδαιότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους δέν μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ σ' ἕνα μόνο πρόσωπο»⁴². Ἄραγε οἱ Συμεών καί Θεόδωρος θά μποροῦσαν νά συγκαταλέγονται σ' αὐτούς τοὺς ἄγνωστους μοναχοὺς πού συνέβαλαν στή φήμη καί τήν ἀνάδειξη τοῦ Ἁγίου Ὁρους; Καί ἂν συγκαταλέγονται, δέν θά ἔπρεπε νά τοὺς μνημονεύει ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου πού ἀναφέρεται ἀκριβῶς στήν ἐποχή αὐτή, δηλ. στά μέσα τοῦ Θ' αἰ. πού, ὅπως εἶπαμε, τοποθετεῖται ἡ δράση τῶν ὁσίων; Ὡς πρῶτοι κατοικήτορες, προεστῶτες, δάσκαλοι, ἐλλόγιμοι καί προτιμημένοι, ὁ Εὐθύμιος θά ἔπρεπε νά τοὺς ἔχει μάλιστα γνωρίσει. Ὁ Βίος, λοιπόν, τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου μάς λέει ὅτι ὁ Εὐθύμιος κατά τή διαμονή του στή Θεσσαλονίκη πέρασε ἀρκετό καιρό πάνω σ' ἕνα κίονα, μέχρι πού ἀποφάσισε νά μεταβεῖ καί πάλι, γιά τρίτη φορά, στό Ὁρος. Τήν ἀπόφασή του αὐτή τήν γνωστοποίησε στόν ἀρχιερεῖα τῆς Θεσσαλονίκης: «*Θεόδωρος δ' ἦν ὄνομα τῷ ἀρχιερεῖ ὅς ἀσκητής ἦν καί αὐτός καί ἀσκητῶν ὁ περιώνυμος, ὑφ' οὗ καί διακόνου*

χειροτονίαν ὁ δίκαιος προτραπείς κατεδέξατο... ὀλίγους οὖν καὶ τούτῳ (δηλ. στό Ὅρος) διατρίψας χρόνους... νῦν δ' αὖθις καὶ ἱερέα, πρεσβύτην καὶ λευίτην καὶ ἱερέων τόν κύδιστον, Ἰωάννη τῷ Κολοβῷ καὶ Συμεῶν συμβούλοις ἀποχρησάμενος, ἀνδράσιν ἀγίοις καὶ τῆς ἄνω Σιών ἐπάξιον καὶ τό πολίτευμα κεκτημένοις καὶ τό φρόνημα, τῇ τῶν Νέων ἐπιλεγομένη νήσῳ ὡς ἀνθρώπων ἐρήμῳ τελοῦση σὺν αὐτοῖς διαπορδμεύεται»⁴³.

Κατ' ἀρχήν, αὐτό πού μᾶς ἐκπλήσσει σ' αὐτό τό ἀπόσπασμα εἶναι ἡ μνεία τριῶν ἀσκητῶν ἀπό τούς ὁποίους οἱ δύο φέρουν τά ὀνόματα Συμεῶν καὶ Θεόδωρος. Πρόκειται μάλιστα γιά περιώνυμους ἀσκητές καὶ σημαντικές ἐκκλησιαστικές προσωπικότητες· ὁ Θεόδωρος εἶναι μητροπολίτης Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Ἰωάννης Κολοβός εἶναι ἰδρυτής τοῦ σπουδαιότερου μοναστηριοῦ τῆς περιοχῆς ὡς τά μέσα τοῦ Ι' αἰ. Ἄν καὶ δέν ἀναφέρεται ὁ τόπος ἀσκήσεως τοῦ Θεοδώρου (δέν ἀποκλείεται τό Ἅγιον Ὅρος) κι οὔτε μνημονεύεται κάποια συγγένειά του μέ τόν Συμεῶν, ἡ γειτνίασή τους σ' αὐτό τό χωρίο ὑποδηλώνει σίγουρα ὅτι κάποια σχέση ὑπῆρχε μεταξύ τους. Τό γεγονός ὅτι ὁ Εὐθύμιος «συμβουλευέται» τόσο τόν Θεόδωρο ὅσο καί τούς Συμεῶν καὶ Ἰωάννη Κολοβό ἐνισχύει αὐτήν τήν ὑπόθεση. Ὁ Συμεῶν παρουσιάζεται ὡς σύμβουλος τοῦ Εὐθυμίου καὶ σύμφωνα μέ τήν Παπαχρυσάνθου θά πρέπει νά συναντήθηκαν γιά πρώτη φορά γύρω στά 865, ὅταν ὁ Εὐθύμιος ἔρχεται γιά τρίτη φορά στό Ὅρος⁴⁴. Στά χρόνια αὐτά ὁ Συμεῶν, ὅπως

καί ὁ Ἰωάννης Κολοβός, δέν ἦταν πιά ἓνας νέος μοναχός, ἀλλά ἀντιθέτως ἓνας ἐμπειρος καί περιώνυμος ἀσκητής γιά νά γίνει σύμβουλος τοῦ Εὐθυμίου στήν ἀσκητική τους ἀπομόνωση στή νῆσο τῶν Νέων⁵. Θά εἶχε μάλιστα ἀποκτήσει μιά κάποια φήμη καί ἓνα ἀριθμό ἀφοσιωμένων μαθητῶν. Κάλιστα μποροῦμε νά συμπεράνουμε ὅτι τόσο ὁ Συμεών ὅσο καί ὁ Ἰωάννης Κολοβός ἀποτελοῦσαν τοὺς πνευματικούς ἀρχηγούς τοῦ Ἁγίου Ὁρους στά χρόνια αὐτά.

Καμιά ἀπό τίς παραπάνω διαπιστώσεις δέν ἀντιβαίνει σ' ὅ,τι ἔχουμε ἤδη συμπεράνει γιά τό βίο καί τή δράση τῶν ὁσίων Συμεών καί Θεοδώρου στόν Ἄθωνα. Οἱ πιθανότητες ὁ Συμεών τοῦ Βίου τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου νά ἀποτελεῖ τό ἴδιο πρόσωπο μέ τόν Συμεών τοῦ Βίου τῶν ὁσίων ἐμφανίζονται ἐνισχυμένες. Ὅσο γιά μιά ἐνδεχόμενη ταύτιση τοῦ ἀρχιερέα Θεοδώρου μέ τόν ἀδελφό τοῦ Συμεών Θεόδωρο, ἡ σιωπή τοῦ Βίου τῶν ὁσίων γιά ἓνα τόσο σημαντικό στοιχεῖο ὅπως ἡ ἀρχιερατική ιδιότητα τοῦ Θεοδώρου, στοιχεῖο πού δύσκολα παραλείπεται, ἀποσιωπᾶται ἢ ἀκόμη ξεχνιέται, δέν ἐπιτρέπει παραπέρα ὑποθέσεις. Κι ἂν ἀκόμη δέν ἀποκλείσουμε ὅτι ἡ κάθοδος τῶν ὁσίων στήν Ἑλλάδα δέν ἔγινε ταυτόχρονα, ἢ ὅτι ἡ δράση τους εἶχε μιά σχετική αὐτονομία, κάτι πού παρατηροῦμε σέ δύο ἄλλους Θεσσαλονικεῖς ἀδελφούς, τόν Κύριλλο καί τόν Μεθόδιο, καί πάλι τά στοιχεῖα μας δέν βοηθοῦν τήν ὁποιαδήποτε προσπάθεια ταύτισης. Βέβαια ὁ Παρθένιος ὑποθέτει μιά σχετική αὐτονομία στή

δράση τῶν ὁσίων ὅταν λέει ὅτι «ὀπού πηγαίνοντας ὁ πρεσβύτερος εἰς τό κήρυγμα, ἔμεινεν αὐτός ὁ Θεόδωρος»⁴⁶, ὅμως οἱ πληροφορίες πού διαθέτουμε εἶναι ἐντελῶς ἀπαγορευτικές⁴⁷. Τό πιθανότερο εἶναι ὅτι, ὅπως ὁ Εὐθύμιος σχετίζεται μέ τόν μητροπολίτη Θεόδωρο καί χειροτονεῖται ἀπ' αὐτόν, κάτι ἀντίστοιχο συνέβη παλιότερα καί μέ τόν μικρό ἀδελφό τοῦ Συμεών, τόν Θεόδωρο, ὁ ὁποῖος μάλιστα παίρνει, ὅπως συνηθίζεται, τό ὄνομα τοῦ μεγάλου ἀσκητῆ ἐπισκόπου.

Μήπως ὅμως καί ἡ ἀπλή μνεῖα ἐνός ἀσκητῆ καί συμβούλου τοῦ Εὐθυμίου μέ τό ὄνομα Συμεών δέν ἀρκεῖ γιά νά προχωρήσουμε στήν ταύτισή του μέ τόν ἄλλο ἀδελφό, τόν Συμεών; Ἄν ὁ Βίος τοῦ Εὐθυμίου περιοριζόταν μόνο σ' αὐτήν τήν πληροφορία, ἡ ὑπόθεσή μας θά ἦταν πιθανή ἀλλά ταυτόχρονα καί τά ἐπιχειρήματά μας ἐλάχιστα καί ἀμφίβολα. Ὁ βιογράφος ὅμως τοῦ Εὐθυμίου, ἀφοῦ μᾶς ἐξιστορήσει τίς περιπέτειες τῶν τριῶν ἀσκητῶν στή νῆσο τῶν Νέων (Ἅγιος Εὐστράτιος;) καί τήν ἐπάνοδό τους στό Ὄρος, μᾶς πληροφορεῖ γιά τήν ἀπόφασή τους νά ἐγκαταλείψουν τόν Ἄθωνα ἐξ αἰτίας τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν πειρατῶν: «Ἐκαστος αὐτῶν ἐν τῷ ἀρεσθέντι τόπῳ τούς οἰκείους μαθητάς ἀναβιβάξουσι καί Ἰωάννης μέν ὁ μακάριος τοῖς Σιδηροκαυσίσις λεγομένοις προσοικίζεται, Συμεών δ' ὁ θαυμασίος τῇ Ἑλλάδι διαπορδμεύεται, Εὐθύμιος δ' ὁ ἱερός καί ἡμέτερος ἐν τοῖς Βραστάμου λεγομένοις τόποις τούς ἑαυτοῦ μετατίθησι...»⁴⁸. Δέ χωρεῖ πλέον καμιά

ἀμφιβολία: ὁ Συμεών πού «διαπορθμεύεται τῇ Ἑλλάδι» μέ τούς οἰκείους του μαθητές δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τόν Συμεών πού μέ τόν ἀδελφό του Θεόδωρο καί τούς μαθητές τους ἀρχίζουν τό κήρυγμά τους ἀπ' τή Θεσσαλονίκη καί φτάνουν στό Μέγα Σπήλαιο. Τό πολύ σημαντικό στοιχείο στήν πληροφορία αὐτή τοῦ Βίου τοῦ Εὐθυμίου βρίσκεται στό γεγονός ὅτι μποροῦμε νά χρονολογήσουμε μέ σχετική ἀκρίβεια τή στιγμή πού οἱ τρεῖς ἀσκητές ἀποφασίζουν νά ἐγκαταλείψουν τό Ὄρος. Πρόκειται γιά τήν περίοδο ἀνάμεσα στά 866-867⁴⁹. Εἴμαστε λοιπόν σέ θέση μέ τή λογική αὐτή νά προσδιορίσουμε χρονικά τή περίοδο τῆς ἀγιορειτικῆς δράσης τῶν ὁσίων ἀλλά καί τήν ἀρχή τῆς ἀποστολικῆς τους περιοδείας.

Στά 865-866, ὅταν οἱ ἀσκητές ταξιδεύουν στή νῆσο τῶν Νέων, ὁ Συμεών πρέπει νά ἦταν μέ τή σειρά του, ἂν ὄχι πρεσβύτης ὅπως ὁ Ἰωάννης Κολοβός, σίγουρα μᾶς κάποιας ἡλικίας, γιά νά εἶναι σύμβουλος τοῦ Εὐθυμίου καί ἕνας ἀπό τούς πνευματικούς ἀρχηγούς τοῦ Ὄρους. Τά στοιχεία τοῦ Βίου τῶν ὁσίων συμπίπτουν μέ τίς πληροφορίες πού μᾶς παρέχει ὁ Βίος τοῦ Εὐθυμίου. Ὅταν ὁ Βίος τῶν ὁσίων μᾶς ἀναφέρει ὅτι οἱ Συμεών καί Θεόδωρος εἶχαν ἕνα σεβαστό ἀριθμό μαθητῶν ἢ ὅτι ἦταν προτιμημένοι ἀπό ὅλους, οὐσιαστικά ἐπαναλαμβάνει τά ἴδια πράγματα μέ τό Βίο τοῦ Εὐθυμίου. Τό «προτιμημένοι» φωτίζεται ἀκόμη καλύτερα ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ Συμεών γίνεται σύμβουλος τοῦ Εὐθυμίου, οἱ ἀφοσιωμένοι μαθητές τῶν ὁσίων πού

ἀρνοῦνται νά τούς ἀφήσουν νά φύγουν ἀπό τό Ὕρος συμπίπτει μέ τήν πληροφορία γιά τούς οἰκείους μαθητές τοῦ Συμεών. Πρόκειται γιά μεγάλο εὐτύχημα πού ὁ Βίος τοῦ Εὐθύμιου ἀποτελεῖ συμπληρωματική πηγή στό Βίο τῶν ὁσίων. Κατά πᾶσα πιθανότητα τά χρονολογικά στοιχεία τῆς ζωῆς τοῦ Εὐθύμιου συμπίπτουν μ' αὐτά τῶν ὁσίων. Ἄν δέν ἦταν συνομήλικοι, τουλάχιστον ὁ Συμεών θά ἦταν κατά τι μεγαλύτερος ἀπ' τόν Εὐθύμιο. Ἀκολουθώντας τίς χρονολογίες τῆς Παπαχρυσάνθου γιά τόν Εὐθύμιον⁵⁰, θά μπορούσαμε ἀναλογικά, ἀλλά καί μέ κάθε ἐπιφύλαξη, νά ὀρίσουμε τή δεύτερη δεκαετία τοῦ Θ' αἰ. ὡς ἐποχή τῆς γεννήσεως τῶν Συμεών καί Θεοδώρου. Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ ὅσοι πηγαίνουν στό Ὕρος σέ ἡλικία εἴκοσι περίπου ἐτῶν, δηλαδή γύρω στά 840, κατά τά τέλη τῆς δεύτερης περιόδου τῆς εἰκονομαχίας, γεγονός πού ἐξηγεῖ τίς συχνές ἀναφορές καί νύξεις γιά τήν εἰκονομαχία στό Βίο τους. Πρόκειται λοιπόν γιά ἀσκητές τῆς εἰκονομαχίας καί ἀποστόλους τῆς μετὰ τήν εἰκονομαχία περιόδου.

Τά χρόνια τῆς διαμονῆς τους στό Ὕρος πρέπει νά τοποθετηθοῦν συνεπῶς ἀνάμεσα στά 840 ὡς τό 867, χωρίς αὐτό νά σημαίνει συνεχή παραμονή στόν Ἄθωνα. Δέν μπορούμε νά μὴν παρατηρήσουμε τήν ἐκπληκτική ἀντιστοιχία στίς δεκαετηρίδες, ὄχι ὅμως καί στούς αἰῶνες, ἀνάμεσα στίς χρονολογίες πού προτείνουμε καί σ' αὐτές πού παραδίδει ὁ Οἰκονόμος: γέννηση 310-320, εὑρεση τῆς εἰκόνας στά 362⁵¹, ἀντί γιά τίς πιθανές 820 καί 867

ἀντιστοίχως. Ἐχει κανείς τήν ὑπόψια ὅτι στήν παραχάραξη τοῦ Βίου γίνεται μία ἀύθαιρετη ἀναπαλαίωση πεντακοσίων χρόνων. Πάντως πρέπει νά θεωρεῖται βέβαιο ὅτι οἱ Συμεών καί Θεόδωρος ὑπήρξαν ἡγετικές φυσιογνωμίες τοῦ Ὁρους ἀνάμεσα στά 850-867, ἀφαιρώντας μιά πρώτη δεκετία ἤ καί παραπάνω ὡς στάδιο μαθητείας τους δίπλα στούς ἁγίους πατέρες. Πιθανόν πραγματοποιοῦν τό ταξίδι τους στά Ἱεροσόλυμα τοῦς χρόνους πού ὁ Εὐθύμιος πρωτοπηγαίνει στό Ὁρος καί δέν τοῦς ἀναφέρει, δηλαδή στά 859-864. Στά χρόνια αὐτά ὅσα συμβαίνουν στήν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ τήν διαμάχη Φωτίου-Ἰγνατίου, τά προβλήματα μέ τή Ρώμη, τόν προσηλυτισμό τῶν Βουλγάρων, τίς ἐπιστολές τοῦ Φωτίου γιά τή σύγκληση Συνόδου γιά τήν καταδίκη τῆς εἰκονομαχίας, δικαιολογοῦν τήν ἀποστολή τῶν ὁσίων στό πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων. Ὅπως θά διαπιστώσουμε καί πῶ κατω, οἱ Συμεών καί Θεόδωρος ἀποτελοῦν, πλάι στόν Κύριλλο καί Μεθόδιο, τό δεύτερο ζευγάρι πού βοηθεῖ τό ἔργο τοῦ Φωτίου καί τή βυζαντινή πολιτική διεΐσδυση στό Ἰλλυρικό. Συνεπῶς οἱ ὅσοι, ἐκτός ἀπό τό προσκύνημα στούς Ἁγίους Τόπους, ἐκτελοῦν καί συμμετέχουν σέ μιά συγκεκριμένη ἀποστολή καί ἡ ἀναφορά τῶν ἐπιστολῶν καί τῶν συστατικῶν γραμμάτων διασφαλίζει τήν ὑπόθεσή μας αὐτή⁵².

Δέ γνωρίζουμε κατά πόσο θά ἦταν ὑπερβολική μιά ἀκόμη ὑπόθεση πού θά συσχέτιζε τήν ἴδρυση τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Πρωτάτου μέ τά χρόνια τῆς

πνευματικής φροντίδας του Ἁγίου Ὁρους ἀπό τούς ὁσίους. Καθώς ὅμως οἱ νεώτερες ἔρευνες μᾶς παρέχουν στοιχεῖα πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, δέ θεωροῦμε καθόλου ὑπερβολικὴ μιά τέτοια ἐκδοχὴ. Τὰ στοιχεῖα αὐτά εἶναι: α) ἡ δυνατὴ χρονολόγησις τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Πρωτάτου στὰ 885 ἢ καὶ νωρίτερα⁵³ καὶ β) ἡ πληροφορία τοῦ Χιλανδαρινοῦ μοναχοῦ τοῦ ΙΙ΄ αἰ. Δομεντιανοῦ, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει κτίτορα τοῦ ναοῦ τὸν «μέγα βασιλέα Μιχαήλ», τὸν ὁποῖο θεράπευσε ἢ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου⁵⁴. Μήπως τό χωρίο «πρῶτοι κατοικήτορες καὶ πολιτοῦχοι τῶν ἄλλων καὶ δογματισταὶ τῶν κανόνων καὶ τῆς ἱερᾶς πολιτείας τοῦ τόπου ἐκείνου» ὑποδηλώνει, ἐκτός ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἐπιμέλεια τοῦ Ὁρους ἀπὸ τούς ὁσίους, καὶ τὴν ιδιότητά τους ὡς κτιτόρων τοῦ Πρωτάτου; Ἡ λατρεία τῆς Θεοτόκου τῆς Καριώτισσας ἢ Πρωταΐτισσας, τὰ θαύματά της, μὲ πρῶτο μαρτυρημένο αὐτό τοῦ κτίτορα Μιχαήλ τοῦ Γ΄, ἡ εὑρεση τῆς εἰκόνας στοῦ Μέγα Σπήλαιο, τοῦ ὁποῖου κτίτορες εἶναι οἱ Συμεὼν καὶ Θεόδωρος, ἀποτελοῦν καὶ πάλι στοιχεῖα τῶν ὁποίων ὁ συνδυασμὸς ἐπιτρέπει καὶ ἴσως ἐνισχύει τὴν παραπάνω ὑπόθεσι.

4. Ἡ ἀποστολικὴ δράσι τῶν ὁσίων στήν Ἑλλάδα

Σύμφωνα μὲ τό Βίο τοῦ Εὐθυμίου, οἱ τρεῖς ἀσκητὲς ἐγκατέλειψαν τὴ νῆσο τῶν Νέων καὶ ἐπέστρεψαν στοῦ Ὁρος μπροστά στόν κίνδυνο τῶν

πειρατῶν. Ὅμως κι ἐδῶ, ἐπειδὴ «βαρβάρων ἔφοδος ἐπλησίαζε» καὶ ἐπειδὴ μερικοὶ μοναχοὶ εἶχαν ἤδη αἰχμαλωτισθεῖ ἀπὸ τοὺς ἐπιδρομεῖς, φοβισμένοι οἱ ἀσκητὲς τοῦ Ἱθῶνα κατέφυγαν νὰ προστατευθοῦν ὅπου θεωροῦσε ὡς ἀσφαλέστερο μέρος ὁ καθένας. Ἔτσι καὶ ὁ Συμεὼν, ἀντίθετα μὲ τὸν Εὐθύμιο καὶ τὸν Ἰωάννη τὸν Κολοβός⁵⁵ ποὺ καταφεύγουν στὰ περὶχωρα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, ἀποφασίζει νὰ κατεβεῖ στὴν Ἑλλάδα. «Τότε συνέβη ἓνα πρᾶγμα ἄξιον λόγου καὶ ἱστορίας, ἐπειδὴ, εὐθύς ὅπου ἔλαμψεν ἡ ἡμέρα τῆς ἀποδημίας καὶ τοῦ μισεμοῦ των, ἐφανίσθησαν ὁμοῦ καὶ τὰ ἄξια περιστατικὰ τῆς ἀποδημίας των, δάκρυα, στεναγμοί, λόγια συνεκβαλτικὰ καὶ ἐφόδια, ἀγκαλιὰσματα, παραπονέματα, καὶ ἄλλα ὅμοια. Καὶ περιτριγυρίζοντάς τοὺς ὁ χορὸς τῶν φίλων καὶ γνωστῶν τοῦ ὀνόματός των καὶ ὄλη ἡ αἰδέσιμος ἐκείνη καὶ ἱερὰ γερονσία τί δὲν ἔλεγον τί δὲν ἔκαμναν; Ὅλα ἐκεῖνα δηλονότι, ὅπου ἀρμόζει νὰ κάμνουν, ὅσοι πονοῦν καὶ λυποῦνται. Ἐδρηνοῦσαν πικρὰ, ἐστέναζαν ἐλεεινὰ, τοὺς ἐκαταφιλοῦσαν μὲ ἀσπασμούς τελευταίους καὶ σχεδὸν ὠμολογοῦσαν νὰ μὴν τοὺς ἀφήσουν, εἴτι καὶ ἂν ἤθελε γένη, οὔτε νὰ παραχωρήσουν ποτέ νὰ διασπασθοῦν οἱ φωστῆρες ἐτοῦτοι ἀπὸ τὸ ὄρος τοῦ Ἱθῶνος καὶ ἀπὸ τὴν ἐδικήν των συνομιλίαν. Ἀλλὰ οἱ θεῖοι ἄνδρες ἐτοῦτοι... μετὰ βίας ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς... πολλὴν γῆν ἐπεριπάτησαν τὸ λοιπὸν καὶ πολλὴν θάλασσαν ἔπλευσαν καὶ

τέλος, φθάσαντες εἰς τὴν ἐπιδυμητὴν χώραν
Ἱερουσαλήμ...»⁵⁶.

Ὅπως τελικὰ διαπιστώσαμε, τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ δὲν ἀναφέρεται στὴν ἀναχώρηση τῶν ὁσίων γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ γιὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους. Θεωροῦμε ὅμως ὅτι ἡ περιγραφή τῆς σκηνῆς αὐτῆς τοῦ ἀποχωρισμοῦ ταιριάζει περισσότερο στὴν ἔξοδο τῶν μοναχῶν ἀπὸ τὸ Ὄρος καὶ τὸν ἀποχωρισμὸ τῶν τριῶν ἀσκητῶν μπροστὰ στὸν κίνδυνο τῶν πειρατῶν. Ὁ Βίος τοῦ Εὐθυμίου ἀφήνει νὰ φανεῖ ὁ πανικός καὶ ὁ φόβος πού εἶχαν καταλάβει τὴ μοναστικὴ πολιτεία, ὅταν μάλιστα δὲν ἔλειπαν οἱ αἰχμαλωσίες ἀσκητῶν ἀπ' τοὺς πειρατές, πού σέ τριάντα τόσα χρόνια θὰ ἔφθαναν ὡς τὴν ἄλωση τῆς ἴδιας τῆς Θεσσαλονίκης. Πάντως, εἴτε γιὰ λόγους ἀσφαλείας εἴτε γιὰ διαφόρους ἄλλους πού θὰ ἐκθέσουμε πιὸ κάτω, ἡ χρονολογία πού οἱ ὄσιοι ἐγκαταλείπουν τὸ Ὄρος καὶ ἡ ἀμέσως μετὰ δράση τους εἶναι ἀρκετὰ σημαδιακή.

Στὰ 866-867 συμβαίνουν ὀρισμένα ἀπὸ τὰ πιὸ δραματικὰ γεγονότα τοῦ Θ' αἰ.: Ὁ πάπας Νικόλας Α' ἀποστέλλει δύο ἐπισκόπους στὸν Βόγορη, ὁ ὁποῖος ἐκδιώκει τοὺς βυζαντινοὺς ἱερεῖς, θάνατος τῆς Θεοδώρας, Σύνοδος τοῦ Φωτίου παρουσία τοῦ Μιχαήλ Γ' καὶ ἀφορισμὸς τοῦ πάπα, ἀποστολὴ ἐγκυκλίου στοὺς πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, δολοφονία τοῦ Μιχαήλ Γ' ἀπὸ τὸν Βασίλειο, ἐκθρόνιση τοῦ Φωτίου, ταχύπλοο σκάφος προσπαθεῖ νὰ προλάβει τοὺς πρεσβευτὲς πού ἔστειλε ὁ Φώτιος στὴ Ρώμη μὲ τὸν ἀφορισμὸ, θάνατος τοῦ πάπα

Νικολάου Α', ανάκληση και ένθρονιση του Ίγνατίου. Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς, τά χρόνια αυτά συντελείται μιά μοναδική κοσμογονία στίς σχέσεις Ἀνατολῆς-Δύσεως και ἡ Βαλκανική παρουσιάζει τήν πιό ενδιαφέρουσα πολιτική κινητικότητα στήν ἱστορία της, ὅταν μάλιστα ἡ Κωνσταντινούπολη μέ τή Ρώμη ἐρίζουν γιά τήν πνευματική κηδεμονία της.

Ἀκριβῶς στά ἴδια χρόνια συντελείται και ἡ ἐξοδος τῶν πιό σημαντικῶν ἀσκητῶν ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος. Εἶναι πολύ πιθανόν οἱ Συμεών και Θεόδωρος, ἐγκαταλείποντας τό Ὄρος στά τέλη τοῦ 866 ἄρχές 867, νά συμμετέχουν σέ μιά ἀπό τίς πολλές ἀποστολές πού ὀργώνουν τή βυζαντινή ἐπικράτεια. Καθόλου περίεργο, και μάλιστα σέ ἀπόλυτη ἀρμονία μέ τό Βίο τῶν ὁσίων, τό ταξίδι στήν Ἱερουσαλήμ νά πραγματοποιεῖται στά πλαίσια αὐτῆς τῆς πολιτικῆς και μετά τήν ἐγκατάλειψη τοῦ Ἄθωνα ἀπό τοῦς ὁσίους, δηλ. στά 867, κι ὄχι στά 860, ὅπως ἤδη προτεῖναμε, ὅποτε ἡ παραπάνω σκηνή τοῦ ἀποχωρισμοῦ ὄντως περιγράφει τά διαδραματισθέντα κατά τόν χωρισμό Εὐθυμίου, Ἰωάννου Κολοβοῦ και Συμεών.

Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ Ὄρους ἀπό τοῦς περιώνυμους ἀσκητές του και ἡ δραστηριότητά τους στά περίχωρα τῆς Θεσσαλονίκης ἤ και στήν ἴδια τή Θεσσαλονίκη ἐγγράφεται ἀναμφισβήτητα στή θρησκευτική πολιτική τοῦ Φωτίου. Ἦδη στά 862 οἱ Κύριλλος και Μεθόδιος ἀναχωροῦν γιά τή Μοραβία και στά 864 ὁ Βόγορης δέχεται τό χριστιανισμό μέ

ανάδοχό του τόν Μιχαήλ Γ΄. Οί αξιώσεις όμως τοῦ πάπα Νικολάου Α΄ γιά τό Ἰλλυρικό, πού εἶχε ἀφαρθεῖ ἀπ' τή Ρώμη στά χρόνια τοῦ Λέοντα Γ΄, καί ἡ ἀνάμειξή του στά πράγματα τῆς νεοφώτιστης Βουλγαρίας περιπλέκουν τήν κατάσταση⁵⁷. Σ' αὐτόν τόν ἀνταγωνισμό γιά τήν ἐπικράτηση στό Ἰλλυρικό, σημαντική θέση κατέχει ἡ διαμάχη γιά τόν ἀποστολικό χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐάν καί στήν ἐπίσημη ἀλληλογραφία καί στίς ἀπόψεις τοῦ ἀνώτατου κλήρου ἡ ἴδρυση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τόν ἀπόστολο Ἄνδρέα δέν ἐμφανίζεται πουθενά, ὅμως στά πλήθη τῶν πιστῶν, τοῦ κατώτερου κλήρου καί γιὰ τὸ ἄνωτερο, ἀσχέτως ἂν αὐτό δέν ὁμολογεῖται ἐπίσημως, ἡ ἴδρυσή της ἀπό τόν Πρωτόκλητο τῶν Ἀποστόλων ἀποτελοῦσε μιά ἀναμφισβήτητη παράδοση καί ἀλήθεια. Ἐτσι, στόν ἐκχριστιανισμό τῶν Σλάβων τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου οἱ ἀπόκρυφες διηγήσεις καί οἱ παραδόσεις γιά τόν Ἄνδρέα χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀντίβαρο ἐπιχείρημα στήν παπική διείδυση καί στίς ρωμαϊκές διεκδικήσεις. Ὁ Ντβόρνικ πιστεύει ὅτι «στά 866 οἱ Ἕλληνες ἱεραπόστολοι πού περιόδευαν στή Βουλγαρία θά χρησιμοποιοῦσαν τό ἐπιχείρημα τοῦ πρωτείου καί τῆς ἀποστολικότητος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία εἶχε ἰδρυθεῖ ἀπό τόν Πρωτόκλητο Ἄνδρέα, πολὺ πρὶν ἐγκατασταθεῖ ὁ Πέτρος στή Ρώμη»⁵⁸.

Ἐπιστρέφοντας ξανά στοὺς Βίους τῶν ὁσίων Συμεῶν καί Θεοδώρου καί τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου

διαπιστώνουμε την ενεργό πνευματική καθοδήγηση των πατέρων αυτών από τον απόστολο Ἄνδρέα. Οἱ Συμεών καί Θεόδωρος κατά τήν παραμονή τους στά Ἱεροσόλυμα «βλέπουσι καθ' ὕπνον εἰς τῆς νυκτός τήν ἡσυχίαν τούς ἁγίους Ἀποστόλους, τόν τε Παῦλον τόν οὐρανοβάμονα καί τόν πρωτόκλητον Ἄνδρέαν, οἱ ὅποιοι ἐπροφήτευσαν πρὸς αὐτούς τούς πατέρες ἐκεῖνα, ὅπου ἔμελλαν νά τῶν συνέθουν τριγύρου εἰς ταῖς αἵρεσiais τοῦ καιροῦ ἐκείνου...»⁵⁹. Στό κήρυγμά τους στήν Πελοπόννησο ἀναφέρονται ἐπανεπισημάνως καί ἀποκλειστικῶς στόν Παῦλο, Λουκᾶ καί Ἄνδρέα. Στό Προσκυνητάρι τοῦ Παρθενίου μάλιστα τό ἐνύπνιο τῆς Ἱερουσαλήμ παρουσιάζεται ὡς ἡ ἀρχή τῆς ἀποστολῆς τῶν ὁσίων: «...εἰς τούς Ἁγίους Τόπους τῆς Ἱερουσαλήμ, μᾶς ἐτράβηξαν ἐκείθεν μέ νοητόν τράβηγμα οἱ πρὸς Θεόν ὁδηγοί σας καί διδάσκαλοι Ἀπόστολοι, Παῦλος ὁ Μέγας Ἀπόστολος καί Ἄνδρέας ὁ Πρωτόκλητος οἱ ὅποιοι εἶναι τῆς Πελοποννήσου ἀρχηγοί»⁶⁰. Οἱ ὅσοι λοιπόν ὁδηγοῦνται στό Μέγα Σπήλαιο καί ἀφοῦ προσηγουμένως διασχίσουν ὅλη τήν ἑλληνική χερσόνησο, φθάνουν σέ κάποια σπηλιά μέ πηγή, ὅπου μόνο πρόβια τήν πλησίαζαν καί ὅπου βρισκόταν ἐκκλησία μέ τήν Τράπεζα τοῦ ἁγίου Λουκᾶ. Ἐδῶ κτίζουν ἐκκλησία καί τοποθετοῦν τήν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Κάποιος θά μπορούσε νά ἀντιτάξει ὅτι εἶναι ἀπολύτως λογικό καί φυσικό οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Ἄνδρέας, γνωστοί γιά τή σχέση τους μέ τήν Ἑλλάδα καί

κυρίως τήν Πελοπόννησο, νά γίνουν ὁδηγοί τῶν ὁσίων. Δέν εἶναι ὅμως τό ἴδιο εὐνόητο ἢ τυχαῖο ἄν κάτι ἀντίστοιχο συμβαίνει μέ τόν Εὐθύμιο, τοῦ ὁποῖου ἡ δράση περιορίζεται στά περίχωρα τῆς Θεσσαλονίκης. Καί ὅμως ὁ Εὐθύμιος μέ τή σειρά του προστάζεται μέ θείο ὄραμα νά πάει στά περίχωρα τῆς Θεσσαλονίκης καί στήν κορυφή ὄρους, ὅπου ὑπάρχει πηγή, στήν τοποθεσία Περιστεραί, νά βρεῖ τόν ἐρειπωμένο ναό τοῦ ἀποστόλου Ἁγίου Ἀνδρέα, χρησιμοποιούμενο ὡς μάνδρα προβάτων, καί νά τόν ἀνοικοδομήσει⁶¹. Ὁ Εὐθύμιος συμμορφώνεται στή θεία προσταγή, βρίσκει τόν ἐρειπωμένο ναό καί στή θέση του ἀνεγείρει τό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τῶν Περιστερῶν.

Ἐπειτα κι ἀπ' αὐτό τό στοιχεῖο δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ ἀπομόνωση τῶν τριῶν περιωνύμων ἀσκητῶν στή νῆσο τῶν Νέων στά 865-866 καί ἡ ἀμέσως μετά ἐξοδός τους ἀπό τό Ὄρος ἔχει ὅλα τά χαρακτηριστικά μιᾶς σύσκεψης κατά τήν ὁποία λαμβάνονται σημαντικές ἀποφάσεις. Ἀποφάσεις τοῦ εὐρους καί τῆς βαρύτητας ἑνός ἱεραποστολικοῦ ἔργου, σάν αὐτό πού συντελεῖται στά χρόνια τοῦ Φωτίου. Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, καί κατά δεύτερο λόγο ὁ Παῦλος, γίνονται οἱ κατεξοχήν ὁδηγοί καί προστάτες τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ πρῶτος γνωστός Πρῶτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους φέρει τό ὄνομα Ἀνδρέας καί ὅτι οἱ Σλάβοι καί ἰδιαίτερα οἱ Ρῶσοι θεωροῦν ὡς ἰδρυτή τῆς Ἐκκλησίας τους τόν ἀπόστολο Ἀνδρέα⁶². Παρά τό σεβασμό πού ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντι-

νουπόλεως τρέφει πρὸς τὸν ἀπόστολο Πέτρο, τὸν ὁποῖο ὅμως χρησιμοποιεῖ καὶ ιδιοποιεῖται ἡ Ρώμη, προσθέτει ὡς ἀντίβαρο τὴν πρωτόκλητη ιδιότητα τοῦ Ἀνδρέα, τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἰδρυτῆ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου. Στὶς ἀδελφές Ἐκκλησίες τῆς Ρώμης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀντιστοιχοῦν οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας. Τὰ ζεύγη τῶν ἀδελφῶν Κύριλλος-Μεθόδιος, Συμεών-Θεόδωρος μὲ τὴν ἀποστολική τους δράση μιμοῦνται τὸ ζεῦγος τῶν Ἀποστόλων. Ὁ βιογράφος τοῦ Εὐθυμίου, κατὰ μοναδικὸ τρόπο μᾶς περιγράφει τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν ἔνταση ἀνάμεσα στὶς δύο Ἐκκλησίες. Στὸ ἐφύμνιο πού κλείνει τὸ Βίο τοῦ Εὐθυμίου, μὲ τὰ παρακάτω λόγια, πού κανεὶς δὲν πρόσεξε οὔτε σχολίασε ὡς σήμερα, ὁ βιογράφος ἀπευθυνόμενος στὸν ἅγιο Εὐθύμιο μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὸ θρησκευτικὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο ἔδρασαν ὁ Εὐθύμιος καὶ οἱ Συμεών καὶ Θεόδωρος. «*Προσλαβοῦ Πέτρον, Ἀνδρέαν τὸν πρωτόκλητον συμπρεσβευτὴν ἀποκλήρωσαι· ἔχεις ἀφορμὰς εὐπορίστους τὰς ἰσχυοῦσας αὐτοὺς ἐκβιάζεσθαι, Πέτρον μὲν ὡς τῆς ἐκκλησίας ἀρωγὸν καὶ θεμέλιον ἢς ὀρθοδοξοῦσης ὡς ἀρχιερεῖς ἐξηρωμέδα, Ἀνδρέαν δ' αὐθις ὡς τῆς ποιμνῆς ἐξάρχοντα καὶ ὑπ' αὐτὸν ἡμᾶς τεταγμένους ἀποκληρωσάμενον...*»^{62α}.

Οἱ ὅσοι Συμεών καὶ Θεόδωρος ἐγκαταλείποντας τὸ Ἅγιον Ὄρος ἦλθαν στὰ μέρη τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπ' ὅπου ἀρχίζουν τὴν ἀποστολική τους δράση. Θὰ πρέπει νὰ πέρασαν προηγουμένως ἀπὸ τὴ Θεσσα-

λονίκη όπου και θά ἔμειναν· τό ἴδιο ἐξ ἄλλου κάνει καί ὁ Εὐθύμιος πρὶν ἐγκατασταθεῖ στίς Περιστέρές. Ἄξιζει νά τονισθεῖ ἡ ἄμεση σχέση τοῦ Ὁρους μέ τή Θεσσαλονίκη στά χρόνια αὐτά. Ὁ Εὐθύμιος κυριολεκτικά πηγαινοέρχεται ἀνάμεσα στή Θεσσαλονίκη καί τόν Ἄθωνα, ὅπως σχεδόν καί οἱ Συμεών καί Θεόδωρος. Ἡ Θεσσαλονίκη καί τά περιχώρᾳ της ἀποτελοῦν τόν πρῶτο σταθμό τῆς ἱεραποστολικῆς τους ἐξόρμησης. Ἀπό τή Θεσσαλονίκη στέλνουν τίς νουθετικές ἐπιστολές τους στά Ἰλλυρικά μέρη. Χαρακτηριστικός εἶναι ἐπίσης ὁ τρόπος πού οἱ ὄσιοι κηρύσσουν τά «σωτήρια δόγματα»: εἴτε δημοσίως μπροστά στά πλήθη (*φανερῶς*) εἴτε μέ ἐπισκέψεις πού πραγματοποιοῦν στά ἴδια τά σπίτια τῶν κατοίκων (*κατά μόνας εἰς τῶν πολλῶν τάς κατοικίας*). Ἀποτελοῦν μιά ομάδα, μιά ἀποστολή καί συνοδεύονται ἀπό μαθητές τους, ὅπως φαίνεται ἀπ' τό χωρίο ὅπου γίνεται λόγος γιά τίς ἐπιστολές πρὸς τόν πάπα: «*ἔπειτα μέ κάποιον ἄνδρα θαυμαστόν εἰς ἀρετήν, ὁπού τοὺς ἀκολούθα, ἔστειλαν...*»⁶³.

Ἀφοῦ λοιπόν περιδιαβάσουν τίς πόλεις καί τίς χῶρες τῆς Θεσσαλίας (πρώτης καί δευτέρας), σταθμεύουν στό θετταλικόν ὄρος τό ὀνομαζόμενον τῶν Κελλίων καί πού πρέπει νά εἶναι ἡ εὐρύτερη ὄρεινή περιοχή πού ἐκτείνεται στίς ἀνατολικές καί νοτιοδυτικές πλαγιές τοῦ Κισσάβου, τό συνεχόμενο Μαυροβούνι καί τά βόρεια τμήματα τοῦ Πηλίου⁶⁴. Ἐπόμενος σταθμός τους εἶναι οἱ «Νέαι Πάτραι» (Ἰπάτη), ἀπ' ὅπου συνεχίζουν τήν περιο-

δεία τους για να σταματήσουν στο όρος «όπου είναι σμά εις ταίς Θερμοπύλαις», πού πιθανόν μπορεί να ταυτισθῆ με τό όρος όπου σήμερα βρίσκεται τό μοναστήρι τῆς Δαμάστας⁶⁵. Κατά τήν παραμονή τους ἐδῶ γίνεται ἕνας πρῶτος, θά λέγαμε, ἀπολογισμός τοῦ ἔργου τους. Ὁ ἄγγελος πού τούς διατάσσει νά περάσουν στήν Πελοπόννησο, ἐκφράζει τήν εὐαρέσκεια τοῦ Θεοῦ, «ἐπειδή τά πράγματα τῶν τόπων ἐτούτων τά ἐκυβερνήσατε καλά»⁶⁶. Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἡ πρώτη περίοδος τῆς δράσης τῶν ὁσίων καλύπτει τίς χῶρες ἀπό τή Θεσσαλονίκη ὡς τόν Ἴσθμό τῆς Κορίνθου. Αὐτό ἐξ ἄλλου δηλώνουν οἱ ἴδιοι οἱ ὄσοι στήν πρώτη τους ὁμλία στά συναγμένα πλήθη μπροστά στό Μέγα Σπήλαιο. «Καιρός περισσός εἶναι, ἀφ' οὗ μισεύοντας ἡμεῖς ἀπό τά Ἱεροσόλυμα κατέβημεν πρὸς τό Ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἀθῶνος καί ἀπό τότε δέν λείπομεν νά διδάσκωμεν λαούς, όπου εἶναι εἰς τήν πρώτην καί δευτέραν Θετταλίαν καί ἐκεῖνους ἀκόμη όπου κατοικοῦν εἰς ὄλον τόν Ἰλλυρικόν τόπον καί εἰς ὄλην τήν Αἰτωλίαν, καί τήν Ἑλλάδα ἕως τόν τῆς Κορίνθου Ἴσθμόν. Πλήν κατά τό παρόν διεπεράσαμεν καί ἤλθαμεν πρὸς ἐσᾶς»⁶⁷. Αὐτή ἡ σύννοψη τῆς περιοδείας καί τῆς δράσης τῶν ὁσίων ἀποτελεῖ πραγματικά μιᾶ προσπάθεια ἀπολογισμοῦ τῆς πρώτης φάσης, πρὶν ἀρχίσει τό δεύτερο μέρος τῆς ἀποστολῆς πού περιλαμβάνει τήν Πελοπόννησο καί τά νησιά.

Ἕνας συστηματικότερος σχολιασμός τῆς περιοδείας τῶν ὁσίων θά μποροῦσε νά φωτίσει ἀκόμη

περισσότερο τήν προσωπικότητα τῶν ἱεραποστόλων αὐτῶν, ἀλλά καί νά μᾶς πληροφορήσει γιά τό ἱστορικό καί θρησκευτικό πλαίσιο τῆς ἀποστολῆς τους. Ἡ δράση τους στήν Πελοπόννησο, οἱ ἐπιστολές τους στά νησιά καί ἰδιαίτερα στήν Κρήτη, οἱ ἐπιστολές στά Ἰλλυρικά μέρη καί στόν πάπα, εἶναι πολύ σημαντικά στοιχεῖα πού χρειάζονται ἐκτενέστερη ἀνάλυση καί ἔρευνα. Ἴσως σέ μιά ἄλλη μελέτη μας θά ἀσχοληθοῦμε διεξοδικότερα μέ τά προβλήματα αὐτά. Πρός τό παρόν ἀρκούμεστε στή διαπίστωση ὅτι ἡ κάθοδος τῶν ὁσίων στήν Ἑλλάδα συμπίπτει μέ τό ἱστορικά ἐξακριβωμένο ἔντονο ἐνδιαφέρον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τά μέσα τοῦ Θ' αἰ. γιά τήν ἑλληνική χερσόνησο καί ἰδίως τήν Πελοπόννησο. Ἦδη γύρω στά 856 ἡ ἐπίσκεψη στήν Πάτρα τοῦ μετέπειτα αὐτοκράτορα Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα μέ τόν Θεοφιλίτζη μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς μιά συγκεκριμένη ἀποστολή πρὸς τίς εὐαίσθητες αὐτές περιοχές τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἱστορία μάλιστα τῆς συνάντησης τῶν δύο ἀνδρῶν μέ τήν πλούσια κι ἐνάρετη χήρα Δανηλίδα στό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα ἀποτελεῖ μιά παραλλαγή τῆς ἱστορίας τῆς καθόδου τῶν ὁσίων στήν Πελοπόννησο καί τῆς συνάντησής τους μέ τήν Κόρη. Ὅπως ἡ Δανηλίδα ἀντικρίζοντας τοὺς δύο ἄνδρες ἀναγνωρίζει στό πρόσωπο τοῦ Βασιλείου τόν μέλλοντα αὐτοκράτορα, τοὺς φιλοξενεῖ καί βοηθεῖ τόν Βασίλειο μέ τά πλούτη της, ἔτσι καί ἡ Κόρη (ὁσία Εὐφροσύνη) ἀναγνωρίζει τοὺς ὁσίους, τοὺς φιλοξενεῖ καί στή συνέχεια τοὺς ὁδηγεῖ στό «Σπήλαιον, ὁπού περιέ-

χει τόν πολύν καί άκένωτον θησαυρόν»⁶⁸. Επίσης μόνον μετά τό 867, σύμφωνα μέ τήν άρχαιολογική έρευνα, έπανευρίσκονται βυζαντινά νομίσματα στην Πελοπόννησο, έπειτα από μιά έκλειψη τριών αιώνων⁶⁹. Μετά τό 867, δηλ. τήν περίοδο τής καθόδου τών όσίων στην Έλλάδα, μαρτυρείται καί ή σύντονη προσπάθεια τών Βυζαντινών για τόν έκχριστιανισμό τών πληθυσμών τής Πελοποννήσου⁷⁰. Η πόλη τών Πατρών άποτελεί σταθμό διελεύσεως ξένων πρεσβευτών καί στό ναό τοῦ 'Αγίου 'Ανδρέα έχουν ύπαχθει όλόκληροι πληθυσμοί τής περιοχής. Η Έκκλησία καί βεβαίως οι μοναχοί παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στόν έκχριστιανισμό καί έκπολιτισμό τών πληθυσμών αύτών. Δέν είναι τυχαίο ότι οι Συμεών καί Θεόδωρος έχουν ώς πρώτο σταθμό τους στην Πελοπόννησο άκριβώς τήν περιοχή τής 'Αχαΐας. Ως κομιστές έπιστολών προς τόν πάπα, ή Πάτρα είναι άναγκαστικός σταθμός διελεύσεως. Σημειωτέον ότι γύρω στά 877-878 αναφέρεται κάποιος Θεόδωρος Πατρών ώς κομιστής γράμματος προς τόν πάπα⁷¹. Κατά τήν πρώτη φάση τής περιόδου τών όσίων στην περιοχή τής Βοιωτίας ιδρύονται ό ναός τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (871-872), ό ναός τής Κοιμήσεως τής Θεοτόκου τής Σκριποῦς (873-874)⁷², περιοχές όχι τόσο μακριά από τό όρος τών Θερμοπυλῶν όπου σταθμεύουν οι όσιοι. Πιθανόν σ' αυτούς τούς ναούς αναφέρεται ό Σβορώνος όταν πιστεύει, πολύ σωστά, ότι ό όσιος Συμεών ίδρυσε πολλά μοναστήρια στην κυρίως Έλλάδα⁷³. Ίσως καί πολλά άλλα

στοιχεία πού μᾶς διαφεύγουν θά μπορούσαν νά συμβάλλουν σέ μιᾶ πληρέστερη γνώση τῆς ἐποχῆς καί τῆς δράσης τῶν ὁσίων. Αὐτό ὅμως πού μπορούμε μέ βεβαιότητα νά συμπεράνουμε εἶναι ὅτι οἱ Συμεών καί Θεόδωρος, οἱ Θεσσαλονικεῖς λόγιοι καί ἀγιορεῖτες ἱερωμένοι, συμμετέχουν στό ἱεραποστολικό πρόγραμμα τοῦ Φωτίου. Κι ἐνῶ ὁ Κύριλλος μέ τόν Μεθόδιο ἀποστέλλονται πρὸς Βορρά, ὁ Συμεών μέ τόν Θεόδωρο ἀναλαμβάνουν τό Νότο καί συγκεκριμένα τήν παλιά Ἰλλυρική ἐπαρχία πού ἀρχίζει ἀπό τή Θεσσαλονίκη καί φθάνει ὡς τήν Κρήτη. Ἡ Θεσσαλονίκη μέ τό "Ἅγιον Ὄρος ἀποτελοῦν τό κεντρικό σημεῖο τοῦ ἄξονα Βορρᾶ-Νότου. Ἐπ' αὐτήν ξεκινοῦν γιά τό φωτισμό τῆς Ἰλλυρίας (ἤγουν Σκλαβουνίας) καί τῆς Ἑλλάδος. Οἱ μετακινήσεις τῶν ὁσίων δέν εἶναι περιπλανήσεις ἀσκητῶν πού συναντοῦμε σέ ἄλλους βίους ἀγίων, ἀλλά συγκεκριμένες ἀποστολές καί κατά συνέπειαν ἀποστολικός ὁ χαρακτήρας τους. Οἱ ὅσοι ἀποστέλλονται κατά θεία προσταγή καί στή πλαίσια τῆς πολιτικῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πορεία τους εἶναι αὐτή τῶν ἀποστόλων Παύλου, Λουκᾶ καί Ἀνδρέα. Τό ἔργο τους ἀποστολικό, διδάσκουν, νοθετοῦν, ἀποστέλλουν καί κομίζουν ἐπιστολές. Ἀντίθετα μέ ἄλλους μοναχοὺς πού ἀποσύρονται στίς ἐρημίες καί ἀποφεύγουν τήν ἐπαφή μέ τόν κόσμον καί τοὺς ἰδίους τοὺς ἀδελφούς τους, οἱ ὅσοι βρίσκονται σέ συνεχή ἐπαφή μέ τοὺς συνασκητές τους καί τὰ προβλήματα τῶν καιρῶν τους. Σίγουρα κατά τήν παραμονή τους στό Ὄρος

θά υπῆρξαν διαστήματα άσκητικῆς άπομονώσεως, ὅπως στήν περίπτωση τοῦ ταξιδιοῦ στή νῆσο τῶν Νέων. Γενικά ὁ Βίος τους μᾶς τοὺς παρουσιάζει ὡς διδασκάλους καί άποστόλους πού εὐαγγελίζονται τό λαό. Ὁ προορισμός καί τό ἔργο τους εἶναι ἡ δράση μέσα στόν κόσμο. Σ' αὐτό τό σημείο ὁ Εὐθύμιος διαφέρει αἰσθητά καί στά άσκητικά του κατορθώματα δέν πρέπει νά βρῆκε πολλοὺς μιμητές, ὅπως ὑποψιάζεται ἡ Παπαχρυσάνθου⁷⁴. Ἴσως γιατί κατά τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἄλλες ἦσαν οἱ ἀνάγκες καί οἱ προτεραιότητες. Τό θεῖο ὄραμα, πού τόν συμβουλεύει νά ἀνοικοδομήσει τό ναό τοῦ Ἁγίου Ἄνδρέα στίς Περιστερές, ἐκφράζει αὐτές τίς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς ὅταν τοῦ λέει «οὐ καλόν γάρ ἐστι μόνον ἐν ταῖς ἐρήμοις αὐλίζεσθαι καί δαίμοσιν ἀπομάχεσθαι»⁷⁵. Αὐτήν ἀκριβῶς τήν συμβουλή ἀκολούθησαν καί οἱ ὄσιοι Συμεών καί Θεόδωρος «οἱ φωστῆρες» τοῦ Ὁρους⁷⁶, οἱ φωτιστές τῆς Ἑλλάδος, οἱ πιθανοί κτίτορες τοῦ Πρωτάτου, κτίτορες τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καί «πολιοῦχοι τῆς Πανελλάδος»⁷⁷.

5. Σημειώσεις

1. Κ. Οἰκονόμος, *Κτιτορικόν ἢ Προσκυνητήριον τῆς ἱερᾶς καί βασιλικῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου*, Ἀθήναι 1840. Παραπέμπουμε στήν τελευταία ἐπανέκδοση ἀπό τόν Ἀρχιμ. Ἱερόθεο Πασχόπουλο, Ἀθήναι 1977, σελ. 20. (Στό ἐξῆς Οἰκονόμος). Βλ. καί ἐκδόσεις.
2. Ὁ.π., σελ. 21, 67.
3. Γ. Σωτηρίου, «Περί τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου

- καί τῶν ἐν αὐτῇ κειμηλίων», *Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου* 4 (1918) 58-60. L. Petit, *Bibliographie des acolouthies grecques*, Bruxelles 1926, σελ. 271. Α. Συγγόπουλος, «Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου», *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς* 15 (1933) 101-119.
4. *Σύναξις κανόνων τινῶν...*, Βενετία 1706, σελ. 3. Στὴν ἔκδοσιν αὐτὴ περιέχεται ὁ Βίος καὶ ἡ Διαθήκη τῶν ὁσίων Συμεῶν καὶ Θεοδώρου σὲ παράφραση τοῦ Ἀργυροῦ Βερναρδῆ. Βλ. ἐκδόσεις. Ἐπανεκδίδουμε στὸ δεύτερο μέρος τοῦ παρόντος τό παραπάνω κείμενο τοῦ Βίου τῶν ὁσίων, διορθώνοντας τὴ στίξη του. (Στὸ ἐξῆς Βίος Συμεῶν καὶ Θεοδώρου).
 5. Βίος Συμεῶν καὶ Θεοδώρου, στ. 205-207.
 6. Παρθενίου Πελοποννησίου, *Προσκυνητάριον...*, σελ. 33. (Στὸ ἐξῆς Παρθένιος). Βλ. καὶ ἐκδόσεις.
 7. Βίος Συμεῶν καὶ Θεοδώρου, στ. 954-957. Τὸ ἔτος ζιη' μπορεῖ νὰ ἀντιστοιχεῖ ἢ μὲ τὸ 1509 ἢ 1510. Ὅμως ὁ Κων. Οἰκονόμος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι εἶδε σὲ χειρόγραφο τὴν ἐπὶ πλέον ἡμερομηνία Ὀκτωβρίου ιη'. Συνεπῶς ἡ χρονολογία εἶναι 1509. Ὑποψιαζόμεστε ὅμως ὅτι ἡ δεκάτη ὀγδόη Ὀκτωβρίου ἀποτελεῖ τιμητικὴ ἀναφορὰ στὴν ἐορτὴ τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ καὶ τῶν ὁσίων Συμεῶν καὶ Θεοδώρου.
 8. Βίος Συμεῶν καὶ Θεοδώρου, στ. 998-999, 1006.
 9. Ὁ.π., στ. 603-605.
 10. Ὁ.π., στ. 996-999.
 11. Ὁ.π., στ. 928-934.
 12. Οἰκονόμος, σελ. 57-58.
 13. Ι.Ε. Καραγιαννόπουλος, *Πηγαί τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας*, Θεσσαλονίκη 1971², σελ. 346-347, ἀρ. 477, 478, 479. Ὁ πολυπαθὸς πατριάρχης καὶ ὁ τόπος καταγωγῆς του συνεχίζουν κι ἐδῶ νὰ ταλαιπωροῦνται. Σίγουρα ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία ἢ Ἀδριανούπολη ἔγινε Ἀλεξανδρούπολη.
 14. Ν. Βέης, *Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς ἐν*

- Πελοποννήσῳ μονῆς τοῦ Μ.Σπηλαίου*, Τόμος Α΄. Ἀθήναι 1915, σελ. 61, ἀρ. 62.
15. Δ. Τσάμης, *Ἰωσήφ Καλοθέτου Λόγοι*, Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 31-32. Βλ. καὶ *Θεολογία* 24 (1953) 128-143 καὶ 283 κέ., ὅπου καὶ οἱ κώδικες τῶν ἔργων τοῦ Ἀθανασίου ἔχουν προβλήματα μέ τή γεωγραφία. Ἡ ταλαιπωρία συνεχίζεται καὶ ὁ κώδικας ἐμφανίζεται ὡς ὑπάρχων «εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Λευκωσίας (sic) τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Καλαβρῦτων», σελ. 290-291.
 16. Παρθένιος, σελ. 28-29.
 17. Οἰκονόμος, σελ. 20. Βέβαια ὁ ἴδιος παραπέμπει στὸν Δημήτριο Προκοπίου.
 18. Ὁ.π., σελ. 21, σημ. (α).
 19. Ἡ πυρκαγιὰ ἐγίνε μᾶλλον τὸ 1639. Βλ. Τ.Α. Γριτσόπουλος, «Μεγάλου Σπηλαίου Μονή», *ΘΗΕ* 6 (1966) στ. 879.
 20. Οἰκονόμος, σελ. 21, σημ. (α).
 21. Ὁ.π., σελ. 21.
 22. Ὁ.π., σελ. 21-22. Βλ. καὶ σημειώσεις στὴ σελίδα τίτλου τοῦ ἀντιτύπου τῆς ἐκδόσεως τοῦ Παρθενίου, τὸ ὅποιο φυλάσσεται στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων. (Πίν. 5 τοῦ παρόντος).
 23. Ἐφημ. Ἀθηνῶν, ἀρ. 733, 17 Ἰουλίου 1840 καὶ 736, 27 Ἰουλίου 1840.
 24. Γ. Σωτηρίου, ὁ.π., σελ. 58-60.
 25. Α. Ξυγγόπουλος, ὁ.π., σελ. 116.
 26. Α. Bon, *Le Peloponnèse byzantin*, Paris 1951, σελ. 143-144, σημ. 3. D. Zakythinos, *Le Despotat grec de Morée. II*, Athènes 1953, σελ. 305. Τ.Α. Γριτσόπουλος, ὁ.π., στ. 859.
 27. *Σύναξις κανόνων τινῶν...*, Βενετία 1706, σελ. 47 κέ., ἔκδοση Γ. Λαδᾶ (1973), σελ. 39 κέ. καὶ Οἰκονόμος, σελ. 176 κέ.
 28. Παρθένιος, σελ. 30.
 29. Ὁ.π., σελ. 32.
 30. Ὁ.π., σελ. 40.
 31. Ὁ.π., σελ. 45.

32. Στο αντίτυπο πού βρίσκεται στη Βιβλιοθήκη της Βουλής είναι υπογραμμισμένα όλα τὰ χωρία πού ἀναφέρονται στὴν εἰκονομαχία, πράγμα πού φανερώνει μιὰ προσπάθεια ἀμφισβητήσεως τῆς κοινῶς γνωστῆς χρονολογήσεως τοῦ Οἰκονόμου.
33. Βίος Συμεών καί Θεοδώρου, στ. 935-937.
34. Οἰκονόμος, σελ. 108-109. Γ. Παπανδρέου, *Καλαθρυπνὴ Ἐπετηρίς*, Ἀθῆναι 1906, σελ. 83.
35. Γ. Παπανδρέου, *ὁ.π.*, σελ. 84-85.
36. Βλ. ἐκδόσεις.
37. Βίος Συμεών καί Θεοδώρου, στ. 66-73
38. Παρθένιος, σελ. 30.
39. D. Parachryssanthou, *Actes du Prôtaton*, Paris 1975, σελ. 129. (Στὸ ἐξῆς Parachr.).
40. Βίος ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ Νέου, ἐκδ. L. Petit, Paris 1904.
41. Parachr. σελ. 20.
42. Ὅ.π., σελ. 27.
43. Βίος Εὐθ., σελ. 34.
44. Parachr., σελ. 30.
45. Ὅ.π., σελ. 27, σημ. 89.
46. Παρθένιος, σελ. 19.
47. L. Petit, «Les évêques de Thessalonique», *Echos d' Orient* 5 (1901-1902) 218-219.
48. Βίος Εὐθ., σελ. 37.
49. D. Parachryssanthou, «La Vie de Saint Euthyme le Jeune et la métropole de Thessalonique à la fin du IXe et au début du Xe siècle», *Revue des Études Byzantines* 32 (1974) 225-245 καὶ εἰδικὰ σελ. 241.
50. Ὅ.π., σελ. 241.
51. Οἰκονόμος, σελ. 21, 67.
52. Fr. Dvornik, *The Photian Schism, history and legend*, Cambridge 1970, σελ. 39-91. Ὁ Χρ. Παπαδόπουλος (*Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, Ἱεροσόλυμα-Ἀλεξάνδρεια 1910, σελ. 341) μᾶς πληροφορεῖ: «ὑπάρχει εἰδησις πολῦτιμος ὅτι τὸ 862 διέμεινεν ἐν τῷ Ναῶ τῆς

- Ἀναστάσεως ὁ λόγιος διάκονος Θεόδωρος, οὕτινος σώζεται ἀντίγραφον ψαλτηρίου ἐπὶ μεμβράνης γενόμενον τῇ ἐντολῇ τοῦ τότε ἐπισκόπου Τιβεριάδος Νῶε». Βλέπε καὶ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, Τόμος Α΄, Πετρούπολις 1891, σελ. 712, ἀρ. 2.
53. Π. Μυλωνᾶς, *Παρατηρήσεις στό ναό τοῦ Πρωτάτου*, Ἀνάτυπο ἀπό τῆ *Νέα Ἑστία* 1047 (1971), σελ. 7 καί 29. Τοῦ ἴδιου, «Ὁ ἀρχιτεκτονικός “χορὸς”, πρὶν καί μετὰ τὸν ὄσιο Ἀθανάσιο τὸν Ἀθωνίτη», *Δ΄ Συμπόσιο Βυζ. καὶ Μεταβυζ. Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης* τῆς Χ.Α.Ε., Πρόγραμμα καὶ Περιλήψεις Ἀνακοινώσεων, Ἀθήνα 1984, σελ. 39-40. Σέ συζήτηση πού εἶχαμε μέ τὸν καθηγητὴ Μυλωνᾶ μᾶς εἶπε ὅτι τὰ ἀρχαιολογικά δεδομένα τοῦ ναοῦ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ κατεβοῦμε ὡς τὰ μέσα τοῦ Θ΄ αἰώνα.
54. Σ. Κίσσας, «Οἱ πληροφορίες τοῦ Σέρβου συγγραφέα Δομεντιανοῦ γιὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πρωτάτου», *Δ΄ Συμπόσιο...*, ὅ.π., σελ. 27-28.
55. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ εἰκονιζόμενος ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κολοβός, στό ΝΔ παρεκκλήσι τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκά δέν ἔχει σχέση μέ τὸν Κολοβό, τὸν συνασκητὴ τῶν Συμεῶν καὶ Εὐθυμίου, ὅπως ὑποθέτει ἡ Θ. Χατζηδάκη, *Peintures murales de Hosios Loukas*, Athènes 1982, σελ. 102-103. Πρβλ. Ν. Σβορώνος, «Ἡ σημασία τῆς ἵδρυσης τοῦ Ἁγίου Ὁρους γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐλλαδικοῦ χώρου», *Δελτίο 6 τῆς Ἑταιρείας Σπουδῶν Νεοελ. Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας*, Ἀθήνα 1984, σελ. 21. Ἐπειδὴ τὸ εἰκονογραφικὸ πρόγραμμα τοῦ παρεκκλησιοῦ ἀκολουθεῖ τὸ μηνολόγιο (ὅπως σωστά παρατηρεῖ ἡ ἴδια) πιστεύουμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν γνωστό ἅγιο τοῦ Γεροντικοῦ Ἰωάννη Κολοβό (9 Νοεμβρίου) καὶ ὅτι ὁ ἅγιος Ἀκάκιος, πού εἰκονογραφεῖται δίπλα του, εἶναι «ὁ ἐν τῇ Κλίμακι» (26 Νοεμβρίου). Ἐξ ἄλλου ὁ Κολοβός τῶν Σιδηροκαυσίων δέν συγκαταριθμεῖται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μεταξὺ τῶν ἁγίων.
56. Βίος Συμεῶν καὶ Θεοδώρου, στ. 137-189.
57. Fr. Dvornik, *Les Legendes de Constantin et de Méthode vus de Byzance*, Prague 1933, σελ. 247-283.

58. Fr. Dvornik, *The Idea of Apostolicity in Byzantium and the Legend of the Apostle Andrew*, Cambridge 1958, σελ. 250, αλλά και όλο τό κεφάλαιο 6.
59. Βίος Συμεών και Θεοδώρου, στ. 200-207.
60. Παρθένιος, σελ. 40.
61. Βίος Εϋθ., σελ. 38.
62. Ραράχρ. σελ. 129. Fr. Dvornik, *The Idea of Apostolicity*, ό.π., σελ. 262-264.
- 62α. Βίος Εϋθ., σελ. 50.
63. Βίος Συμεών και Θεοδώρου, στ. 758-760.
64. Ν. Νικονάνος, *Βυζαντινοί ναοί τής Θεσσαλίας*, Ἰθήναι 1979, σελ. 131-132.
65. "Όπου και παράδοση για εικόνα του Θ' αϊ. άπ' τή Δαμασκό. Βλέπε Θ. Λαϊνά, *Τό Μοναστήρι τής Δαμάστας*, Ἰθήνα 1984, σελ. 27-28.
66. Βίος Συμεών και Θεοδώρου, στ. 419-421.
67. "Ό.π., στ. 670-681.
68. "Ό.π., στ. 477-478.
69. D. Zakythinos, *Le Despotat grec de Morée, II*, Athènes 1953, σελ. 23.
70. Δ. Ζακυθηνός, *Οί Σλάβοι έν Ἐλλάδι*, Ἰθήναι 1945, σελ. 88 κέ. Α. Bon, *Le Péloponnèse byzantin*, Paris 1951, σελ. 64-70.
71. Α. Bon, ό.π., σελ. 43 και σημ. 3. V. Grumel, "Qui fut l'envoyé de Photius auprès de Jean VII?", *Echos d'Orient* 32 (1933) 439-443. Βλέπε και Τ.С. Lounghis, *Les ambassades byzantines en Occident*, Athènes 1980, σελ. 194 και 371 κέ.
72. Γ. Σωτηρίου, «'Ο έν Θήβαις βυζαντινός Ναός Γρηγορίου του Θεολόγου», *Αρχαιολογική Ἐφημερίς* 1924, σελ. 1 κέ. Μαρία Γ. Σωτηρίου, «'Ο Ναός τής Σκριπούς τής Βοιωτίας», *Αρχαιολογική Ἐφημερίς* 1931, σελ. 119 κέ.
73. Ν. Σβορώνος, «'Η σημασία τής ίδρυσης του Ἁγίου Όρους για τήν ανάπτυξη του έλλαδικού χώρου», ό.π., σελ. 21. "Αν και λέει «ξέρομε ότι ίδρυσε» πρόκειται βεβαίως για υπόθεση διότι ό Βίος του Εϋθυμίου στον οποίο αναφέ-

ρεται δέν λέει ἀπολύτως τίποτε.

74. Ραράχη, σελ. 33.

75. Βίος Εὐθ., σελ. 38.

76. Βίος Συμεών και Θεοδώρου, στ. 155-156.

77. Βλ. σημ. 27.

6. Τά χειρόγραφα και οί εκδόσεις

A. Χειρόγραφα

1. Χειρόγραφο τοῦ 1674 τοῦ ἱερέα Ἰωάννου Γιαννακοπούλου, ἀντίγραφο τῆς παραφράσεως τοῦ Λακεδαιμονίας Θεοδώρου. (Τό εἶδε ὁ Οἰκονόμος και ὁ Πασχόπουλος στή μονή ὅπου σωζόταν μέχρι τό 1934).
2. Χειρόγραφο τοῦ Β΄ Προσκυνηταρίου τοῦ Παρθενίου (1765) μέ πολλά ἀντίγραφα. Ἐνα ἀπ' αὐτά σώζεται πιθανόν στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη και φωτοαντίγραφο στό Μέγα Σπήλαιο. (Τά εἶδαν ὁ Οἰκονόμος, ὁ Πασχόπουλος και πιθανόν ὁ Βέης. Βλέπε τή σημείωση στό ἐξώφυλλο τοῦ ἀντιτύπου τοῦ Α΄ Προσκυνηταρίου τοῦ Παρθενίου πού βρίσκεται στή Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς).
3. Χειρόγραφο τοῦ ΙΖ΄ αἰώνα. Περιγράφεται ἀπ' τόν Ν. Βέη, «Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Πελοποννήσῳ μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, Τόμος Β΄», Ἐπετηρίς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου 7 (1957), σελ. 24, ἀρ. 215). Σωζόταν στή μονή μέχρι τό 1934.
4. Χειρόγραφο τοῦ 1757 πού ἀνακαλύφθηκε πρόσφατα, ἀναφερόμενο στήν ἱστορία τῆς μονῆς, τά θαύματα τῆς ἁγίας εἰκόνας κ.λπ. (Πληροφορία τοῦ Πασχόπουλου). Ἄγνοοῦμε πού βρίσκεται. Φωτοαντίγραφο ὑπάρχει στό Μέγα Σπήλαιο.

B. Ἐκδόσεις

1. Σύνταξι κανόνων τινῶν ἐγκωμιαστικῶν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ὄρους τοῦ καλουμένου Χελμοῦ, και τῶν ὁσίων πατέρων. Συμεών, και Θεοδώρου, τῶν κτητόρων, και ἀρχηγῶν τῆς ἐν

τῷ Σπηλαίῳ παλαιᾷς μονῆς, καί τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, τῆς εὐρούσης τὴν θεῖαν εἰκόνα, τὴν ιστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, καί εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἐν τῷ αὐτῷ σπηλαίῳ, μετὰ καί τῆς διηγήσεως τῆς αὐτῆς εὐρέσεως, περιέχουσα τὴν τε διαθήκην τῶν αὐτῶν πατέρων, καί τόν τῶν αὐτῶν βίον, ἅμα δέ καί τῆς ὁσίας, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἀναλώμασι τοῦ ἐκλαμπροτάτου κυρίου κυρίου. Βερνάρδου Μάκολα. Ἀθηναίου, πρὸς ὃν καί δικαίως ἀφιερῶθη. Ἐνετίησιν, ἄψς. Con licenza de' superiori. (L. Petit. *Bibliographie des acolouthies grecques*, Bruxelles 1926, σελ. 271-272 καί Ἔ. Legrand. *Bibliographie Hellénique*, XVIIIes., n° 44).

- 2. Προσκυνητάριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἧτοι περιγραφὴ τῆς ἱεράς, καί βασιλικῆς μονῆς, τῆς σεβασμίας, καί θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς παρὰ τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ ιστορηθείσης· συνταχθεῖσα μὲν πρότερον ἔκ τε τῆς ἑλληνικῆς καί ἀπλῆς διαλέκτου, καί ἐκ διαφόρων κωδίκων καί χρυσοβούλλων παρὰ τοῦ ταπεινοῦ ἐν ἱεροδικάνοις, καί διδασκάλοις Παρθενίου Πελοποννησίου. Νῦν δέ τό πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, καί μεθ' ὅσης ἐπιμελείας διορθωθεῖσα, πρὸς χάριν εὐλαβείας τῆς εὐσεβῶν, καί ὀρθοδόξων προσκυνητῶν τῆς χάριτος τῆς προῤῥηθείσης ἀγνωτάτης εἰκόνης τῆς ἀειπαρθένου καί Θεομήτορος. Ἐνετίησιν, 1765. Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι. Con licenza de' superiori, e privilegio. (Ἔ. Legrand, ὁ.π., n° 628).
- 3. [Κων/νου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων] Κιτορικόν ἢ προσκυνητήριον τῆς ἱεράς καί βασιλικῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἐξεδόθη ἐπιδιορθωθὲν ψήφῳ καί σπουδῇ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Ἀθήνησιν. Ἐκ τῆς τυπογραφίας Κ. Ράλλη, ἄωμ'. (L. Petit, ὁ.π., σελ. 272).
Νεώτερες ἐκδόσεις τοῦ Κιτορικοῦ τοῦ Οἰκονόμου ἐγιναν τό 1864, τό 1910, τό 1911, τό 1925, τό 1932. Καί τέλος τό 1977, Κιτορικόν τῆς ἱεράς, βασιλικῆς, πατριαρχικῆς καί σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τῶν Καλαβρυτῶν, ἐν Ἀχαΐᾳ. Ἐκδοσις Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Πασχόπουλου.
- 4. Ἱστορία τῆς σεβασμίας καί ἱεράς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τῆς παρὰ τὰ Καλάβρυτα κειμένης, τῶν ὁσίων

πατέρων Συμεών και Θεοδώρου τῶν κτητόρων τῆς ἐν τῷ Σπηλαίῳ παλαιᾷ μονῆς, καί τῆς ὁσίας κόρης Εὐφροσύνης τῆς εὐρούσης τὴν θεῖαν εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἱστορηθείσης καὶ τῆς διηγῆσεως τῆς αὐτῆς εὐρέσεως. Ἡ διαθήκη τῶν ὁσίων πατέρων Συμεών καὶ Θεοδώρου. Κανόνες ἐγκωμιστικοὶ εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, εἰς τοὺς ὁσίους πατέρες καὶ τὴν ὁσίαν κόρην. Μετατυπωθέντα ἐκ τῆς πρώτης ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ ἔτους 1706. Δαπάνη Γεωργίου Γεω. Λαδᾶ. Ἀθῆναι 1973.

Προσθήκη

Ἐνῶ τυπωνόταν τὸ κείμενο αὐτὸ κυκλοφόρησε ἡ ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ Κ. Λάππα, «Τὰ Προσκυνητάρια τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων», *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά* 1(1984) 80-125. Χαιρόμαστε πού καταλήγουμε στὰ ἴδια συμπεράσματα, ὀδηγούμενοι ἀπὸ διαφορετικούς δρόμους, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πλαστογράφηση καὶ τὴν χρονολόγηση τῆς συγγραφῆς τοῦ Βίου. Ὁ Κ. Λάππας, στηριζόμενος στὸ χφ. πού δὲν μπορέσαμε νὰ συμβουλευθοῦμε καὶ πού ὀνομάζουμε Β΄ Προσκυνητάρια τοῦ Παρθενίου (H), συμπεραίνει ὅτι τὸ χφ. αὐτὸ ἀποτελεῖ ἔργο ἀγνώστου, σέ λογία γλώσσα μὲ ἐπεμβάσεις καὶ προσθήκες, ὅπως ἤδη εἶχαμε ὑποπτευθεῖ. Ἡ μελέτη αὐτὴ βοηθεῖ στὴν καλύτερη γνώση καὶ προωθεῖ τὴν ἔρευνα τῆς πλαστογραφημένης παράδοσης τοῦ Βίου, πού ἐκπροσωπεῖ τὸ Προσκυνητάρια τοῦ Οἰκονόμου.

Β΄
Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΟΣΙΩΝ
ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Βίος τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Συμεῶν καὶ Θεοδώρου καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, τῶν εὐρόντων τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Σπηλαιώτισσας, μεταφρασθεὶς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν παρὰ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ σοφωτάτου Ἀργυροῦ Βερναρδῆ τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν.

*Εὐρὼν Συμεῶν Παρθένου τὴν εἰκόνα,
Τὴν εἰκόνα βλέπει νῦν θεῖαν τῶν ὄλων.
Ὀγδοᾶτη Συμεῶν θάνε πρὸς δεκάτη σὺν ἐταίροις.*

 ὅτι οἱ ὄσιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν καὶ θαυματουργοί, Συμεῶν καὶ Θεόδωρος, ὅπου ἐτάφησαν εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον τῆς Πελοποννήσου, ἦσαν ἀπὸ τὴν μεγαλόπολιν τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ λαμπροῦς καὶ πλουσίους γονεῖς. Οἱ ὅποιοι εὐθύς ὅπου ἐπέρασαν τὴν

5

νηπιώδη ἡλικίαν καὶ ἔγειναν παῖδες,
πλουτισμένοι ἀπὸ ὀξύτητα φύσεως περισ-
10 σότερον ἀπὸ τοὺς παλαιστὰς καὶ νικητὰς
τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, δὲν ἐπεθύμη-
σαν νὰ καυχηθοῦν εἰς τὸ περίφημον ἐκεῖνο
σπήλαιον τοῦ θετταλικοῦ βουνοῦ, ὡσὰν
εἰς διδασκαλεῖον τῆς πατρίδος των καὶ
15 ἐργαστήριον τῆς ἀρετῆς τῶν προγόνων
των, οὔτε διὰ διδάσκαλον τῆς παιδεύσεώς
των ἠγάπησαν νὰ ἔχουν τὸν ὑπερήφανον
ἐκεῖνον καὶ μυθολογικὸν Κένταυρον τὸν
Χεῖρωνα, τοῦ δυνατοῦ Ἀχιλλέως τροφέα
20 καὶ παιδαγωγόν, ἐπειδὴ καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ
ἐκαταφρονοῦσαν ὡσὰν παιγνίδια τῆς ποι-
ητικῆς καὶ μάταια τῶν ποιητῶν ἐφευρέ-
ματα, ἀλλὰ ἔκαμναν τὴν ἀσκησίαν των εἰς
τὰ ἐγκύκλια μαθήματα καὶ ἐπαιδεύονταν
25 κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὴν θεοσέβειαν καί, νὰ
εἰποῦμεν μὲ συντομίαν, ἀπὸ τὰ πρῶτα
των σπουδάσματα ἄρχισαν τὴν στράταν
τῆς τελειότητος ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν
ἔμελλον νὰ φθάσουν. Ὅθεν ποῖον καὶ
30 πόσον καρπὸν νὰ ἔκαμαν εἰς τὸν ἀρμόδιον
καιρὸν ὁ δρόμος τοῦ λόγου θέλει τὸ
φανερῶση.

Ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς ἀνδρῶν ἡλικίαν,

παραιτούμενοι καὶ ἀπορρίπτοντες τῆς
νεότητος τὰ παίγνια καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ 35
πᾶσαν ἄλλην ματαίαν δόξαν ὅπου εἶναι εἰς
τὴν γῆν ἀπάνω, ἐδόθησαν εἰς τὸν μοναδι-
κὸν βίον καὶ μετετρέπησαν ὅλως δι' ὅλου
εἰς τὴν ἀγγελικὴν ζωὴν, ζῶντες ἀκόμη μὲ
κορμὶ ὑλικὸν καὶ ἐπιθυμῶντας σχεδὸν μὲ 40
μανίαν θεϊκοῦ ἔρωτος τὴν ἡσυχίαν καὶ
ἐρημίαν, ἐπῆγαν εἰς τὸ περίφημον ὄρος
τοῦ Ἄθωνος, τὸν περισσότερον καιρὸν
τῆς ζωῆς των ἀγαπῶντες νὰ τὸν καταδα-
πανήσουν εἰς τὴν μαθήτευσιν καὶ διδασκα- 45
λίαν. Ὅθεν ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἐπῆγαν ὡς
μαθηταὶ εἰς ἐτοῦτο τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ εἰς
τοὺς προεστῶτας τοῦ Ὄρους, ἐκείνους
λέγω τοὺς ἰσαγγέλους καὶ θεομιμήτους
πατέρας, εἰς ὀλίγον καιρὸν ὅμως αὐτοὶ 50
ἀπὸ τοὺς ἐπιλοίπους ἐψηφίσθησαν διδά-
σκαλοι καὶ ἀνεδέχθησαν τοὺς θρόνους τοὺς
διδασκαλικούς καὶ ἐτιμήθησαν ἀκόμη καὶ
μὲ τὸ θεϊότατον ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης
χωρὶς τὸ θέλημά των, δείχνοντας πάντα 55
μὲ τὰ ἔργα των τὰ θεάρεστα ἐξάαιρετον
παράδειγμα τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας.
Βλέποντες λοιπὸν οἱ ἄλλοι ὅλοι τόσα καὶ
ἄλλα πολλὰ ἀποστολικὰ προτερήματα μὲ

60 τὰ ὁποῖα ἦσαν πλουτισμένοι ὁ Συμεὼν καὶ
Θεόδωρος καὶ θαυμάζοντας καθ' ἑκάστην
τὰ ἐνάρετά των κατορθώματα, ὅπου ἐσυν-
νέτρεχον καὶ ἐσυντελοῦσαν τόσον εἰς τὴν
εὐταξίαν τοῦ μοναδικοῦ τάγματος, ὡσάν
65 καὶ εἰς τὴν διαφύλαξιν καὶ ὠφέλειαν τῆς
Ἐκκλησίας, ἔκριναν ὅλοι εὐλογον νὰ
δώσουν καὶ ὅλην τὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέ-
λειαν πνευματικὴν τοῦ ἀγίου Ὁρους εἰς
τοὺς αὐτοὺς πατέρας, ὡσάν ὅπου ἐφάνη-
70 σαν ἀπ' ἀρχῆς σχεδὸν πρῶτοι κατοικήτο-
ρες καὶ πολιοῦχοι τῶν ἄλλων καὶ δογματι-
σταὶ τῶν κανόνων καὶ τῆς ἱερᾶς πολιτείας
τοῦ τόπου ἐκείνου· καὶ οὕτως ἔγεινε,
ψηφίζοντας ἄνωθεν ὁ Θεὸς ἔργον τοιοῦτον
75 ἢ τάχα οἰκονομῶντας μὲ τὴν θείαν του
πρόνοιαν κάποιόν τι ἀπὸ τὰ πράγματα,
ὅπου ἔμελλαν νὰ συνέβουν. Τόσον ἦσαν
προτιμημένοι ἀπὸ ὅλους καὶ ἐπαινεμένοι
οἱ ξένοι ἐτοῦτοι οἱ ἐπίσημοι καὶ σεβάσμι-
80 οι, τὸ ζεῦγος τὸ ἀγιόλεκτον δύο ἀδελφῶν,
ὅπου οὔτε ἀνώνυμοι ἦσαν οὔτε ἀθαύμα-
στοι σιμὰ εἰς ὅλους τοὺς κατοικήτορας
τοῦ Ἄθωνος, ἀλλὰ μάλιστα ἀκούονταν
καὶ ἐλαλοῦνταν καὶ ἐθαυμάζονταν ἀπὸ
85 ὅλους τοὺς ἐπαινετὰς καὶ λαλητὰς τοῦ

ἄρους τοῦ Ἄθωνος. Τοιοῦτοτρόπως ἐπο-
λιτεύοντο λοιπὸν οἱ θεῖοι πατέρες. Ὅθεν
καὶ τὰ πλήθη τῶν μοναζόντων, εἰς τοὺς
διατεταγμένους καιροὺς τῆς διδασκαλίας
καὶ μαθήσεως, συνέτρεχον μετὰ πάσης 90
χαρᾶς καὶ μετελάμβανον ἀπ' ἐκεῖνο τὸ
ἀείζων νέκταρ τῶν θείων λόγων, ἀπὸ τὰ
ὅποια διδάγματα ἐδύνετον εὐκόλα καθ'
ἓνας νὰ χορτασθῇ μὲ μέθην ἀμέθυστον.
Καὶ τέτοια τράπεζα πνευματικῆ τῆς 95
ψυχωφελοῦς διδασκαλίας ἦτον ἔτοιμη
πάντα εἰς τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν φιλομα-
θῶν ἐκείνων καὶ φιλαρέτων πατέρων καὶ
μοναχῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸν τότε
καιρὸν ἔλαμπαν τὰ σπουδαστήρια τοῦ 100
ἁγίου Ὄρους ἐκείνου. Τὸ περισσότερον
μέρος ὅμως τῶν διδασκαλιῶν καὶ τῶν
μαθήσεων ἐκείνων ἦτον περὶ παρθενίας
καὶ περὶ ἀσκήσεως. Εἰς ταῦτα τὰ δύο 105
ἁγγελικὰ προτερήματα ἐσπούδαζαν πάν-
τα νὰ στηρίξουν τὴν ἱερὰν ὁμήγυριν τῶν
ἀσκητῶν ἐκείνων οἱ θεῖοι διδάσκαλοι,
ὅπου εἶχαν χαρὰν ἀνεκδιήγητον βλέπον-
τες τὴν τόσῃν προκοπῇ εἰς τοὺς κόπους
των. 110

Μετὰ δὲ ταῦτα, περνῶντας περισσὸς

καιρός, εἰσέβη εἰς τὴν καρδίαν τῶν μεγάλων ἐτούτων καὶ θείων ἡρώων μέγας καὶ θεῖος ἔρωτας ἀπὸ τὴν ἀχορτασίαν
115 ὅπου εἶχαν εἰς τὰ καλὰ ἔργα καὶ ἀποφάσισαν νὰ ξεσηκωθοῦν ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς τὸ Σίναϊον ὄρος, ἐκεῖ δηλονότι ὅπου μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς
120 ἡμῶν ἔκαμε τὰ περιδιαβάσματά του καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς ἐδέχθη τὸν νόμον χαραγμένον εἰς λίθιναις πλάκαις μὲ τὴν θείαν χεῖρα. Καὶ τόσον ἐπτερώνητον εἰς αὐτοὺς ὁ θεῖος ἔρωτας, ὅπου ἐφαίνετον
125 νὰ εἶναι φωτιὰ νὰ φλογίζη τὰς καρδίας των καὶ ὄχι ἔρωτας. Δὲν ἦτον ὅμως δυνατὸν νὰ φύγουν κρυφά, ἐπειδὴ καὶ τὸ ὄρος ἐκεῖνο εἶναι ὅλον περιτριγυρισμένον ἀπὸ θάλασσαν ἔξω ἀπὸ τὸν Ἴσθμὸν (τὸν
130 ὁποῖον κόπτοντας ἕναν καιρὸν ὁ Ξέρξης ἐκεῖνος, ὁπότεν ἐστράτευσεν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπέρασε μὲ τὰ καράβια του πλέοντας σχεδὸν εἰς τὴν στερεάν) καὶ οἱ μοναχοὶ καταλαμβάνοντες τὸ πρᾶγμα ἐφύλαγαν μὲ κάθε φύλαξιν, μήποτε ἤθελαν τοὺς
135 λαθεύσῃ καὶ φύγουν οἱ διδάσκαλοί των. Τότε συνέβη ἕνα πρᾶγμα ἄξιον λόγου καὶ

ἱστορίας, ἐπειδὴ, εὐθύς ὅπου ἔλαμψεν ἡ
ἡμέρα τῆς ἀποδημίας καὶ τοῦ μισεμοῦ
των, ἐφάνισθησαν ὁμοῦ καὶ τὰ ἄξια 140
περιστατικὰ τῆς ἀποδημίας των, δάκρυα,
στεναγμοί, λόγια συνεχβαλτικὰ καὶ ἐφό-
δια, ἀγκαλιάσματα, παραπονέματα καὶ
ἄλλα ὅμοια. Καὶ περιτριγυρίζοντάς τους ὁ
χορὸς τῶν φίλων καὶ γνωστῶν τοῦ ὀνόμα- 145
τός των καὶ ὅλη ἡ αἰδέσιμος ἐκείνη καὶ
ἱερὰ γερουσία τί δὲν ἔλεγαν, τί δὲν
ἔκαμναν; Ὅλα ἐκεῖνα δηλονότι, ὅπου
ἀρμόζει νὰ κάμνουν, ὅσοι πονοῦν καὶ
λυποῦνται. Ἐθρηνοῦσαν πικρά, ἐστένα- 150
ζαν ἐλεεινά, τοὺς ἐκαταφιλοῦσαν μὲ ἀ-
σπασμοὺς τελευταίους καὶ σχεδὸν ὠμολο-
γοῦσαν νὰ μὴν τοὺς ἀφήσουν, εἴτι καὶ ἂν
ἤθελε γένη, οὔτε νὰ παραχωρήσουν ποτὲ
νὰ διασπασθοῦν οἱ φωστῆρες ἐτοῦτοι ἀπὸ 155
τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος καὶ ἀπὸ τὴν ἐδικήν
των συνομιλίαν. Ἄλλὰ οἱ θεῖοι ἄνδρες
ἐτοῦτοι, νικῶντες τὸ πάθος καὶ ἐπανερχό-
μενοι πρὸς τὸν τῆς φρονήσεως λόγον, μὲ
ὀμμάτι ἱλαρὸν καὶ περίχαρον ἐπιστραφέν- 160
τες εἰς τὸ περιεχυμένον ἐκεῖνο πλῆθος
ἐφώναζαν:

«Τὶ κάμνετε, πατέρες καὶ ἀδελφοί,

κλαίοντες τοιουτοτρόπως καὶ συντρίβον-
165 τες τὰς καρδίας μας; Ἡμεῖς, ὡς βλέπετε,
ἰδοὺ ὅπου εἴμεσθιν ἔτοιμοι διὰ τὸ ὄνομα
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ
ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καί, εἰ μὲν
ἤθελε συνέβη νὰ ἀποθάνωμεν εἰς τὴν
170 ξενητείαν μας, μὴν καταφρονέσετε τὴν
πτωχείαν μας, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμηθῆτε τὴν
ἡμέραν τῆς τελευτῆς μας. Εἰ δὲ πάλιν καὶ
ἤθελεν εὐδοκήσῃ ὁ Κύριος νὰ ζήσωμεν
ἀκόμη ὀλίγον, ἔχετε θάρρος, διατὶ πάλιν
175 θέλομεν σᾶς ἰδῆ ἔδῶ καὶ θέλει συνευφραν-
θῆ ἡ καρδία μας. Κατὰ δὲ τὸ παρὸν σᾶς
ἀφίνομεν, ποθεινότατοι ἀδελφοὶ καὶ πατέ-
ρες, εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ εἰς
Χριστὸν τὸν Κύριον καὶ εἰς τὸ ἅγιον
180 Πνεῦμα, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν ἔφορον καὶ
προστάτιν τοῦ ὄρους τούτου, τὴν ἀειπάρ-
θενον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν». Καὶ ταῦτα
εἰπόντες μετὰ βίας ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ
τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς οἱ γενναῖοι ἄνδρες
185 ἐκεῖνοι.

Πολλὴν γῆν ἐπεριπάτησαν τὸ λοιπὸν
καὶ πολλὴν θάλασσαν ἔπλευσαν καὶ τέλος,
φθάσαντες εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν χώραν τὴν
Ἱερουσαλήμ, ἐπροσκύνησαν καὶ ἀσπά-

σθησαν μὲ πολλὰ καὶ θερμότατα δάκρυα 190
 τὸν ζωοδόχον καὶ ζωοδότην τάφον Χρι-
 στοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν
 ἤμπορεῖ τινὰς νὰ διηγηθῇ πόσῃ χάριν
 ἐφάνησαν νὰ ἀπόλαυσαν οἱ μακάριοι ἐτοῦ-
 ται, ὅπου τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπροσκύνησαν 195
 καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα ὁ Χριστὸς ἐπεριπάτησε,
 καὶ αὐτὸ τὸ Σίναιον ὄρος, τὸ ὁποῖον καὶ
 ἐθαύμασαν, καὶ πάλιν ἐστράφησαν εἰς τὰ
 Ἱεροσόλυμα. Ἐκεῖ λοιπὸν εὐρισκόμενοι
 οἱ ἅγιοι βλέπουσι καθ' ὕπνον εἰς τῆς 200
 νυκτὸς τὴν ἡσυχίαν τοὺς ἁγίους ἀποστό-
 λους, τὸν τε Παῦλον τὸν οὐρανοβάμονα
 καὶ τὸν πρωτόκλητον Ἀνδρέαν, οἱ ὁποῖοι
 ἐπροφήτευσαν πρὸς αὐτοὺς τοὺς πατέρας
 ἐκεῖνα, ὅπου ἔμελλαν νὰ τῶν συνέβουν 205
 τριγύρου εἰς ταῖς αἵρεσασιν τοῦ καιροῦ
 ἐκείνου ἀνάμεσα εἰς τοὺς εἰκονομάχους.
 Τὸ τοιοῦτον ἐνύπνιον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν
 προφητικὴν ὄρασιν, ἔκριναν ἄξιον οἱ πατέ-
 ρες νὰ φανερώσουν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον 210
 τοῦ τόπου, καὶ οὕτως ἐποίησαν. Ἐκεῖνος
 γοῦν ἐγχειρίζοντας εἰς τοὺς πατέρας
 γράμματα συστατικὰ καὶ ἄλλας ἐπιστο-
 λὰς ἀναγκαίας πρὸς τὸν πρόεδρον πάπαν
 Ρώμης, τοὺς ἀπέλυσε μὲ εὐχαῖς καὶ 215

πνευματικαῖς παρηγορίαις.

Ἐξευγῆκαν λοιπὸν οἱ ἅγιοι μὲ στεναγμοὺς καὶ μὲ δάκρυα ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς τόπους ἐκείνους, καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κακοπαθήσαντες περισσά, τέλος πάλιν ἔφθασαν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἄθωνος. Καὶ τίς δύναται νὰ διηγηθῆ μὲ ὅσην χαράν, μὲ ὅσα ἐπεισόδια καὶ εὐφημίαις καὶ κρότους, οἱ ὄρφανοὶ πατέρες ἐκεῖνοι ἐδέχθησαν τοὺς ἀγίους, καὶ μὲ πόσῃν διάχυσιν καὶ ἀγαλλίασιν τῶν ἀγίων των ψυχῶν.

Οἱ δὲ ἅγιοι εὐχαριστήσαντες κατὰ πολλὰ τὴν καλὴν προαίρεσιν, ὅπου πρὸς αὐτοὺς ἔδειξαν οἱ λοιποὶ πατέρες, καὶ τὴν σπουδὴν μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς ἀπεδέχθησαν, καὶ ἐξηγηθέντες εἰς αὐτοὺς πάντα τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν περιήγησίν των καὶ ἄλλα πολλὰ, ὅπου εἰς αὐτοὺς ἐπανέβησαν, πάλιν ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν. Καὶ πρὸς τὰ μέρη τῆς Θεσσαλονίκης ἐλθόντες ὠμιλοῦσαν εἰς ὅλους τοὺς κατοικοῦντας εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους τὰ σωτήρια δόγματα, δημοσιεύοντάς τα φανερώς καὶ κατὰ μόναν εἰς τῶν πολλῶν τὰς κατοικίας. Ἀπὸ δὲ τὰ μέρη τῆς Θεσσαλονίκης πέμποντες ἀδελφοὺς καὶ ἐπιστολὰς νουθετικὰς εἰς τὰ

Ἰλλυρικὰ μέρη, ἐμίσεψαν ἀπὸ τὴν Θεσσα-
λονίκην καὶ ἐπεριπατοῦσαν καθεξῆς ὅλα
τὰ περὶ χώρα τῆς Θεσσαλίας διδάσκοντες
καὶ νουθετοῦντες καθ' ἕκαστον νὰ διαφυ- 245
λάττη τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ εἰς
αὐτὴν νὰ προσμένῃ.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν περιδιαβαίνον-
τες τὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Θεσσαλίας
ἔφθασαν καὶ εἰς τὸ ὄρος τὸ θετταλικὸν 250
ὀνομαζόμενον τῶν Κελλίων, διὰ νὰ νοθε-
τήσουν καὶ νὰ παρακινήσουν τοὺς μονα-
χοὺς καὶ ἐρημίτας τοῦ τόπου ἐκείνου εἰς
τὸν ὅμοιον ζῆλον τῆς εὐσεβείας. Ἀπὸ τὸ
ὄρος ἐτοῦτο πάλιν μισεύοντας ἐπῆγαν εἰς 255
τὰς Νέας Πάτρας, καὶ ἔστοντας καὶ νὰ
ἐκαρτέρησαν καὶ ἐκεῖ ἱκανὸν καιρὸν ὁμι-
λοῦντες πάντοτε καὶ διδάσκοντες τοὺς
λαοὺς τὰ ψυχωφελῆ, ἐπέρασαν εἰς τὸ ὄρος,
ὅπου εἶναι σιμὰ εἰς ταῖς Θερμοπύλαις, καὶ 260
ἐκεῖ εὐρίσκοντας τόπον ἡσυχαστικὸν καὶ
πολλὰ ἐπιτήδειον εἰς ἀνάπαυσιν ψυχῆς τε
καὶ σώματος ἀποφάσισαν νὰ μείνουν καὶ
νὰ δώσουν ἄνεσιν εἰς τοὺς κόπους των, ἕως 265
ὅπου νὰ τῶν ἀποκαλύψῃ τίποτε ὁ Θεὸς
καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὁδοιπορίαν.
Ἄλλὰ τούτους μὲν τοὺς ἀγίους πατέρας

τάχα ἡ θεία πρόνοια τοὺς ἔσυρε ἕως εἰς
τάς Θερμοπύλας, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ
270 μετέπειτα εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν τῆς ἱερᾶς
μονῆς τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου τῆς
Σπηλαιώτισσας, τῆς ὁποίας ἡ ἀξιοθαύμα-
στος εὕρεσις ἐσυνέβη τὸν καιρὸν ἐκεῖνον
εἰς τὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸ
275 ὄρος τὸ καλούμενον Χελμὸς πλησίον τῶν
Καλαβρύτων τῆς κώμης, ἡ ὁποία ἐσυνέβη,
καθὼς ἡ ἐφεξῆς διήγησις διαλαμβάνει.

Ἦτον μία παρθένος, Κόρη τὸ ὄνομά
της, εἰς τὸ χωρίον καλούμενον τῶν Γαλα-
280 τῶν, τοῦ ὁποίου ἡ τοποθεσία εἶναι κατέμ-
προσθεν τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, ἡ ὁποία
ἐσυνήθιζεν πάντα νὰ βόσκη ἓνα μικρὸν
ποίμνιον αἰγῶν καὶ προβάτων πρὸς βιωτι-
κὴν χρεῖαν. Ἐσυνέβη λοιπὸν μίαν τῶν
285 ἡμερῶν, ὅτι κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεσημβρί-
ας ἀναπαυομένη διὰ τὸ καῦμα ἡ Κόρη καὶ
τὸ ποίμνιον ὅλον σιμὰ εἰς τὸ Σπήλαιον,
ἓνας τράγος σχεδὸν ἀπὸ θεῖαν νεῦσιν καὶ
κίνησιν ὑπάγει πολλὰ μακρὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα
290 καὶ περιπατῶντας ἀπὸ ἓνα ζωνάρι τοῦ
βουνοῦ, ὅπου ἦτον ἀνάμεσα εἰς τοὺς
κρημνοὺς, διεπέρασε καὶ εἰσέβη εἰς τὸ
ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ Σπηλαίου καὶ ἐκεῖ

εὐρίσκοντας κάποιαν παραμικρὴν βρύσιν
νεροῦ ἔπιε καὶ ἐχορτάσθη. Ἐπειτα, πα- 295
ρευθὺς χωρὶς νὰ ἀργήσῃ ποσῶς, ἐστράφη
πρὸς τὰ λοιπὰ του σύντροφα ζῶα, καὶ
σχεδὸν ὡσὰν νὰ ἦτον λογικὸν ζῶον, μὲ
περιχαρεῖαν διὰ μέσου τῶν σημείων ἔδει-
χνε καὶ ὠμολόγα εἰς τὴν κυρίαν του τὴν 300
ποιμαίνουσιν τοῦ νεροῦ καὶ τῆς βρύσης τὸ
δῶρον, ἐπειδὴ καὶ στεκάμενος ἐμπροσθὰ
εἰς τὰ ὀμμάτιά της, ἔδειχνε βρεμένον τὸ
γένειόν του, καὶ μὲ ἓνα ποταπὸν σχῆμα
ἐφαίνετον νὰ προφέρῃ κάποιον ἄφωνον 305
λόγον, νὰ πέμπῃ τὴν παιδοπούλαν εἰς τὴν
βρύσιν ἐκείνην.

Καὶ τὴν ἡμέραν τὴν αὐτὴν ἠσύχασεν,
τὴν δὲ ἄλλην ἡμέραν τὸ πρωὶ παίρνοντας
πάλιν τὸ ποίμνιόν της, μὲ εὐχαῖς καὶ μὲ 310
δάκρυα, ἀνέβαινε τὸν βουνόν. Καὶ φθά-
νοντας ἢ μεσημερινῇ ὥρᾳ ἀναπαύετον
πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τὸν χθεσινόν,
καὶ παρευθὺς πάλιν ὁ τράγος ὁ ἴδιος, ὡσὰν
νὰ ἦτον διδαγμένος μὲ τέτοιαν συνθήκην, 315
ἔστοντας καὶ νὰ ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸ ποίμνι-
ον, ἐπῆγεν εἰς τὴν συνηθισμένην βρύσιν,
καὶ πίνοντας νερὸν πάλιν ἐστράφη καὶ
ἔκαμνε τὰ πρῶτα σχήματα ἐμπροσθὰ εἰς

320 τὴν κυρὰν τοῦ τὴν βοσκοπούλαν. Εὐθύς
λοιπὸν ἐκείνη, ὡς εἶδε τὸ πρᾶγμα τοῦτο
πῶς συνέβη κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν
παρακάλεισίν της, περιτειχίζουσα τοῦ λό-
γου της μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ
325 περιπατοῦσα τὴν αὐτὴν στράταν ὅπου
ἐπεριπάτησε καὶ τὸ ζῶον, εἰσέβη εἰς τὸ
Σπήλαιον, τὸ ὁποῖον ἦτον καταδασωμέ-
νον ὅλον ἀπὸ κισσόν, καὶ ὡς ἂν εὗρῃκε τὴν
βρύσιν πολλὰ κρυερὴν καὶ καθαρωτάτην,
330 ἐθαύμασε βέβαια κατὰ πῶς ἦτον τὸ
πρέπον καὶ κάμνοντα σταυρὸν μὲ τὸ
δάκτυλόν της εἰς τὸ νερὸν ἔκυψεν καὶ μὲ
τὰς παλάμας της σηκώνοντας νερὸν ἐχορ-
τάσθη. Ἐκεῖ λοιπὸν ὅπου ἔπινεν, ἐπειδὴ
335 καὶ ἔστεκε μὲ λογισμὸν καὶ μὲ ἔννοιαν καὶ
ἤλπιζεν νὰ ἰδῇ ἢ νὰ ἀκούσῃ τίποτε
ὑψηλότερον καὶ θειότερον πρᾶγμα, ὡσὰν
ὅπου καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ νεροῦ μὲ θείαν
οἰκονομίαν εὗρέθη, ἤκουσεν παρευθὺς μί-
340 αν τέτοιαν φωνήν: «Μὴ φοβοῦ, ὦ νεάνις,
διότι ὁ δεσπότης Θεὸς καλῶντας σε ὄχι εἰς
πειρασμόν, ἀλλὰ εἰς μυστήρια, σὲ ὠδήγη-
σεν ἀοράτως νὰ ἔλθῃς ἐδῶ». Ἡ δὲ Κόρη
μὲ τὴν φωνὴν καὶ τὸν λόγον ἐτοῦτον εὐθύς
345 ἐσηκώθη καὶ ἀποβλέπουσα πρὸς τὸ μέρος

ἐκεῖνο τοῦ Σπηλαίου ἀπὸ τὸ ὁποῖον
ἔρχετον ἡ φωνή, ὡ τοῦ θαύματος, ὡ τῆς
φρικτῆς θεᾶς ἐκείνης, βλέπει ὀλίγον μα-
κρὰν ἀνάμεσα εἰς τὸν κισσὸν κρεμασμένην 350
ὡσάν ἀπὸ τινὰ δεσμὸν τὴν φρικτὴν καὶ
ἀμίμητον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, πρὸς τὴν
ὁποῖαν δραμοῦσα παρευθὺς καὶ μὲ θαῦμα
καὶ φόβον πίπτουσα ἐπὶ πρόσωπον εἰς τὴν
γῆν ἔλεγε μὲ δάκρυα: « Ἐσὺ Κυρία Παρθέ-
νε, ὅπου ἐγέννησες κατὰ σάρκα εἰς τὸν 355
κόσμον ἀφράστως καὶ ἀνερμηνεύτως τὸν
Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, φανέρωσον εἰς
ἐμένα τὴν ἁμαρτωλὴν σου δούλην, διὰ
ποῖαν αἰτίαν ἐφανέρωσες τὴν δόξαν καὶ
τὴν μεγαλοπρέπειάν σου εἰς τὸν νῦν 360
καιρὸν; Ὅχι βέβαια δι' ἐμένα, ἐπειδὴ
πόθεν ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ ἀξιωθῶ τῆς τοιαύ-
της χάριτος; Ἀλλὰ θαρρῶ καὶ ἐλπίζω, ὅτι
κατὰ προμήθειαν ξένων καὶ φοβερῶν
πραγμάτων εἰς πολλῶν σωτηρίαν συντρε- 365
χόντων, νὰ ἔλαμψεν εἰς τὰ ὀμμάτιά μου τὰ
ταπεινὰ ἢ σεβασμῖα σου εἰκῶν».

Ταῦτα εἰποῦσα ἡ παρθένος ἤκουσε
πάλιν ἐκ δευτέρου τὴν θείαν ἐκείνην φωνὴν
καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτήν: « Ἐσὺ μὲν, ὦ Κόρη, 370
ὑπάγε κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὸν οἶκον σου

χωρίς νὰ εἰπῆς τινος τίποτε παντελῶς
ἀπὸ ὅσα σοῦ ἐφάνησαν, διατὶ ἰδοὺ ὁποῦ
ἐτοῦτα ὅσα βλέπεις ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ
375 τὸν Θεὸν μακρόθεν καὶ εἰς ἄλλους δύο
ἄνδρας ἀγίους, ἀδελφούς καὶ ψυχικῶς καὶ
σωματικῶς, μοναχοὺς καὶ ἱερεῖς, ὑψηλοὺς
κατὰ τὴν ἡλικίαν, περίχαρους κατὰ τὰ
πρόσωπα, βαθεῖς κατὰ τὸ γένειον, ἀπὸ
380 τοὺς ὁποίους ὁ ἓνας ὀνομάζεται Συμεὼν
καὶ ὁ ἄλλος Θεόδωρος, ὁποῦ εἰς πᾶσαν
πόλιν καὶ χώραν κατήχησαν τὸν λόγον τῆς
ἀληθείας. Εἰς τούτους λοιπόν, ὅταν ἔλ-
θουν πρὸς ἐσένα, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν θεῖον
385 χρησμὸν ἔμαθαν τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου σου
καὶ τὸ ἐδικόν σου καὶ θέλουν ἔλθῃ ὀλίγωρα
ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, εἰπὲ χωρὶς φόβον τὰ
πάντα χωρὶς νὰ κρύψῃς τίποτε καὶ ἐκεῖνοι
θέλουν λάβῃ τὴν φροντίδα διὰ ὅλα ἐκεῖνα,
390 ὁποῦ ὁ Θεὸς τῶν ἐπαράγγειλεν. Εἰς τόσον
ἐσὺ ὕπαγε εἰς εἰρήνην καὶ ἤξευρε, ὅτι ἀπὸ
τοῦ νῦν ἡ χάρις μου θέλει ἦσται ὁμοῦ μὲ
τοῦ λόγου σου, ἐπειδὴ θέλεις ἔλθῃ εἰς
μοναδικὸν βίον καὶ θέλεις μετασχηματι-
395 σθῆ πρὸς ὁμοίωσιν τῆς ἀγγελικῆς πολιτεί-
ας. Καὶ ὁ τόπος ἐτοῦτος ὡς τὸ ὕστερον
μέλλει νὰ δοξασθῆ εἰς τρόπον, ὁποῦ ἀπὸ

κάθε τόπον νά συντρέχη καὶ νά συνάγεται
πλῆθος λαοῦ ὡς ρεύματα ποταμῶν καὶ νά
μὴν λείψουν ποτὲ τῶν θαυμάτων αἱ πηγαὶ 400
ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Πορεύου
λοιπὸν εἰς εἰρήνην».

Δὲν ἐπέρασαν πολλαὶ ἡμέραι καὶ οἱ
ῥοιοὶ ἐκεῖνοι, Συμεὼν καὶ Θεόδωρος, μίαν
νύκτα κοιμώμενοι ἀπάνω εἰς τὰ θρονία 405
των (ἐπειδὴ πάντα εἶχον συνήθειαν νά
κοιμῶνται καθήμενοι, ἂν ἔμελλαν καμμί-
αν φορὰν νά λάβουν ὕπνον ὀλίγον, διὰ νά
μὴν ἤθελεν ἀτονήσῃ ὀλοτελῶς τὸ μέρος τὸ
ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν παντοτει- 410
νὴν ἀγρυπνίαν) θεῖος ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ
καλῶντας τοὺς θεῖους ἄνδρας ἐτούτους
κατ' ὄνομα εἶπεν: « Ἡ μὲν δέησις ἡ ἐδική
σας, ὦ πατέρες, ἰδοὺ εἰσηκούσθη εἰς τὸν
Κύριον καὶ ἀπεστάλθηκα ἐγὼ νά σᾶς 415
φανερῶσω ἐκεῖνα ὅπου μέλλουν νά σᾶς
συνέβουν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησί-
ας. Θέλημα Θεοῦ εἶναι λοιπὸν νά περάσε-
τε εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπειδὴ τὰ
πράγματα τῶν τόπων ἐτούτων τὰ ἐκυβερ- 420
νήσατε καλὰ καί, ὡσὰν ἀρέσκει εἰς τὸν
αὐτὸν Θεόν, ἀνάγκη εἶναι ὅμως νά διδάξε-
τε καὶ ἐκεῖ καὶ νά στηρίξετε ὅλους εἰς τὴν

ἀμώμητον πίστιν καὶ εὐσέβειαν, ὥστε
425 ὅπου νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ εὔρη εἰς κανέναν
ἄνθρωπον κανέναν τόπον ἢ καταφύγιον ἢ
μιαρὰ καὶ λαοπλάνος αἵρεσις τῶν εἰκονο-
μάχων. Καὶ διὰ περισσότερην εὐκολίαν
καὶ πίστιν τῶν λόγων, ὅπου ἔχετε νὰ
430 ἀκούσετε καὶ νὰ εἰπῆτε, ἰδοὺ ὅπου μία νέα
παρθένος βόσκουσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη τὸ
ὀλίγον ποιμνιον τοῦ πατρός της, κατὰ τὸν
ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν θυγατέρων τοῦ
Ραγουήλ, εὔρε μίαν θαυμασίαν εἰκόνα εἰς
435 κάποιον σπήλαιον, ὅπου ἦτον κεκρυμμένη
πολὺν καιρὸν, τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτό-
κου Μαρίας. Εἰς τὴν ὁποίαν Κόρην ἀπεκα-
λύφθη νὰ μὴν φανερώσῃ τὸ ὄραμα εἰς
ἄλλον τινὰ παρὰ εἰς τοῦ λόγου σας μόνον,
440 καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἐφανερώθησαν ἀπὸ τὸν
Θεὸν τὰ ὀνόματά σας, καὶ τῶν προσώπων
σας οἱ χαρακτῆρες καὶ πῶς ὀλίγωρα
θέλετε φθάσῃ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὃ
ὁποῖος ὀνομάζεται Γαλάται, ἢ δὲ παρθέ-
445 νος ὀνομάζεται Κόρη, διὰ τοῦτο ἀπορρί-
πτοντες κάθε ἄργητα σπουδάσατε νὰ
ὑπάγετε εἰς ἐκεῖνα, ὅπου ὁ Θεὸς σᾶς
προβάλλει». Ἐρώτησαν γοῦν οἱ ἅγιοι
τότε, τίς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου ἄνωθεν ἀπὸ

τὸν Θεὸν ἔφερον πρὸς αὐτοὺς τοὺς τοιού- 450
τους χρησμούς καὶ προλέγει τὰ μέλλοντα·
καὶ εἰς ποῖον μέρος τῆς Πελοποννήσου
εἶναι αὐτὸ τὸ χωρίον τῶν Γαλάτων. Τότε
ἤκουσαν πῶς ἄγγελος Θεοῦ ἦτον αὐτός,
ὅπου τῶν ἐλάλει, καὶ πῶς τὸ χωρίον 455
κεῖται πρὸς τὰ μέρη τὰ βόρεια κατὰ τὸν
ποταμὸν τὸν λεγόμενον Καλάβρυτα.

Εὐθύς λοιπὸν ἐσηκώθησαν οἱ ἅγιοι καὶ
ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καὶ
φθάσαντες εἰς τὸ χωρίον τῶν Γαλάτων εἰς 460
καιρὸν ἐσπέρας συναπάντησαν κατὰ τύχην
τὴν Κόρην ἐκείνην, ἣ ὅποια βλέπουσα
αὐτοὺς μακρόθεν ἔδραμεν ὡσάν με ἐνθου-
σιασμὸν καὶ τοὺς ἐπροσκύνησε με ὅσην
εὐλάβειαν καὶ ὑπόκλισιν ἠμπορεῖ νὰ ἐξη- 465
γήσῃ τινάς. Οἱ δὲ ἅγιοι δίδοντες πρὸς
αὐτὴν τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν: «Χαῖρε,
ὦ Κόρη, τῆς λέγουν, τάχα ἐσὺ εἶσαι εἰς τὰ
μέρη ἐτοῦτα, ὅπου με τέτοιον ὄνομα
ὀνομάζεις;». Ἡ δὲ Κόρη: «Ναὶ ἅγιοι τοῦ 470
Θεοῦ, εἶπεν, ἐρωτῶ ὅμως καὶ ἐγώ, ἐσεῖς
ἦστε ὁ Συμεὼν καὶ ὁ Θεόδωρος ἢ ὄχι;».
Ἀπεκρίθησαν οὖν καὶ οἱ ἅγιοι τότε
λέγοντες: «Ἦξευρε, θύγατερ, ὅτι βέβαια
ἡμεῖς εἴμεσθιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἐσὺ προε- 475

γνώρισες, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦμεν πρῶτον νὰ
μάθωμεν τὸ Σπήλαιον, ὅπου περιέχει τὸν
πολὺν καὶ ἀκένωτον θησαυρόν. Ἐδῶ σιμὰ
εἶναι τάχα ἢ μακράν;». «Σιμὰ εἶναι, λέγει
480 ἡ Κόρη, πλὴν καιρὸς τώρα δὲν εἶναι νὰ
ὑπάγετε πρὸς αὐτό». «Ἀλλὰ, κἂν λέγουν
οἱ ἅγιοι, δεῖξαι μᾶς το μακρόθεν ποῦ
εἶναι;». Στραφεῖσα δὲ ἡ Κόρη ἔδειξε πρὸς
αὐτοὺς τὸ τόπον πρὸς τὰ μέρη τὰ ἀνατολι-
485 κά, ἐκεῖ ὅπου ἦτον τὸ ἅγιον Σπήλαιον.
Καὶ εὐθὺς οἱ ἅγιοι κλίναντες τὰ γόνατα
ἔκαμαν προσευχὴν μυστικὴν πρὸς τὸν
Θεόν, ἔπειτα σηκωνόμενοι εἰσέβαιναν εἰς
τὸ σπῖτι τῆς Κόρης, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ τὴν
490 νύκτα ἐκείνην τοὺς ἐδέχθη ἐκεῖ διὰ νὰ
ἀναπαυθοῦν.

Τὸ δὲ πρῶτ, ὑπαγαίνοντας ἡ Κόρη
ἐμπροσθά, ἀνέβαιναν εἰς τὸν βουνὸν καὶ
σταθέντες ἔμπροσθεν τοῦ Σπηλαίου, κλί-
495 ναντες τὰ γόνατα πρὸς τὸν Θεὸν τὸν
κτίστην τῶν ἀπάντων, ἐκαθάρισαν τὰς
ψυχὰς των πρῶτον μὲ δάκρυα, ἔπειτα
εἰσεβαίνοντας ὁμοῦ μὲ τὴν νεάνιδα μέσα
εἰς τὸ Σπήλαιον — ᾧ βάθους πλούτου καὶ
500 σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνη-
τα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ

ὁδοὶ αὐτοῦ, ὧ τῶν σῶν ἀκαταλήπτων
θαυμάτων καὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀπείρων
συγκαταβάσεων, παντοκράτορ Θεὸς— βλέ-
πουν πρᾶγμα, ὅπου καὶ νὰ τὸ εἶπῃ τινὰς 505
εἶναι φοβερὸν καὶ νὰ τὸ ἀκούσῃ εἶναι
φρικτὸν, πόσω δὲ μᾶλλον νὰ τὸ ἰδῇ καὶ μὲ
τὰ ὀμμάτιά του. Βλέπουν, λέγω, κρεμα-
σμένην ἀνάμεσα εἰς τὸν κισσὸν τὴν ἀγιω-
τάτην ταύτην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν 510
ὁποῖαν ἐφαίνετον διατετυπωμένη ἢ πανά-
χραντος Μαρίας με σχῆμα ὅπου ἐκάθετον
καὶ ἐβάσταζε βρεφοπρεπῶς εἰς ταῖς ἀγκά-
λαις τῆς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν
τοῦ κόσμου ποιητὴν. Καὶ τίς νὰ μὴν ἤθελε 515
θαυμάσῃ εἰς τοῦτο τὸ ἀπειρομέγεθες
ἄκουσμα; Ἦτον ἀκόμη τυπωμένον εἰς μὲν
τὸ δεξιὸν μέρος τῆς εἰκόνας αὐτὸ τὸ
ὑπέρτατον Σεραφεῖμ, εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν
τὸ φρικτὸν Χερουβεῖμ, ὅπου ἐπαράστεκαν 520
εὐλαβῶς καὶ δουλοπρεπῶς τὴν ἁγίαν
Παρθένον. Πρᾶγμα ἦτον βέβαια ἐτοῦτο νὰ
φρίξῃ τινὰς καὶ μὲ τὴν ἀκοήν μόνον.
Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ μακάριοι, εἰς τοὺς
ὁποίους ἐφανερῶθη ἀρρήτως, ἀπὸ τρόμον 525
καὶ ἔκστασιν σχεδὸν ἐγένεον κάτωχοι καὶ
ἔλεγον: «ὦ ταλαίπωροι ἡμεῖς, ὅτι ἄνθρω-

ποι ὄντες καὶ ἔχοντες ἀκαθάρτους τὰς
αἰσθήσεις, εἶδαμεν μὲ τὰ ὀμμάτιά μας
530 θαύματα τόσον μεγάλα». Καὶ εὐθέως ἦλθε
μία τοιαύτη φωνὴ πρὸς αὐτούς: «Μὴ
φοβᾶσθε, ὦ θεόληπτοι ἄνδρες, ἐπειδὴ
εὐλογον πρᾶγμα καὶ δίκαιον ἐκρίθη ἀπὸ
τὸν Χριστὸν τὸν Θεόν, ὅτι ἐσεῖς οἱ τόσον
535 δοκιμασμένοι διδάσκαλοι τῶν λόγων τῆς
εὐσεβείας, ὁποῦ ἰδρώσατε καὶ ἐκοπιάσατε
τόσον εἰς καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν
διὰ τὴν τιμὴν καὶ προσκύνησιν τῶν ἁγίων
εἰκόνων καὶ διεπεράσατε τόσην γῆν καὶ
540 θάλασσαν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν θεοσε-
βειαν, νὰ μὴν τελειώσετε τὴν ζωὴν σας
ἄμοιροι καὶ ἀμέτοχοι ἀπὸ τοιαῦτα τέρατα
καὶ σημεῖα καὶ θεϊκὰς ὀπτασίας. Βιασθῆτε
λοιπὸν ἀκόμη καὶ σπουδάσατε νὰ νουθετή-
545 σετε καὶ νὰ βεβαιώσετε ὅσους κατοικοῦν
εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς ὅλαις της
ταῖς χώραις νὰ μένουν πάντα σταθεροὶ καὶ
ἀμετάτρεπτοι εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν
ἁγίων εἰκόνων».

550 Ταῦτα ὡς ἤκουσαν οἱ ἅγιοι ὁμοῦ μὲ τὴν
Κόρην ὁποῦ ἦσαν, προκύπτοντες χαμαὶ
εἰς τὴν γῆν ἀπὸ φόβον καὶ θαῦμα καὶ
μαθόντες ἀπὸ τὴν φρικτὴν ὄψιν ἐκείνην καὶ

τὰ λοιπὰ ὅσα ἔμελλαν νὰ συνέβουν εἰς
αὐτούς, ἔκαμαν ἀρχὴν νὰ κοπιᾶζουσι εἰς τὸ 555
νὰ καθαρίσουν τὰ δάση καὶ τὴν ὕλην τοῦ
τόπου. Καὶ διὰ περισσότερην εὐκολίαν
ἐγνώρισαν εὐλογον νὰ βάλλουσι φωτίαν εἰς
τὴν ὕλην ἐκείνην.

Πρῶτον λοιπὸν εὐγάζοντας ἀπὸ τὸ 560
Σπήλαιον τὴν θεῖαν εἰκόνα μὲ λιταῖς καὶ
μὲ δάκρυα, ἔπειτα βάλλοντας τὴν φωτίαν
εἰς ταῖς ρίζαις τοῦ βουνοῦ ὀλοτρίγυρα, μὲ
εὐκολίαν κατέκαυσαν ὅλην ἐκείνην τὴν
ὕλην, εἰς τῆς ὁποίας τὸν φλογισμὸν ἔκαμεν 565
καὶ τὸ πρῶτον θαῦμα εἰς τὸν τόπον τὸν
αὐτὸν ἢ χάρις τῆς σεβασμίας εἰκόνας, τὸ
ὁποῖον εἶναι τοιοῦτον.

Δράκων τις φοβερὸς εἰς τὸ μέγεθος
ἐφώλευεν ἐκεῖ εἰς τοῦ κρημνοῦ τὴν ρίζαν 570
πολὸν καιρὸν πρότερον. Καὶ ὡσὰν ἀγροί-
κησε τὴν φωτίαν, ὅπου ἀπὸ τὰ κατώτερα
μέρη ἀνέβαιεν εἰς τὰ ἀνώτερα, βόσκον-
τας τὴν ὕλην ἐκείνην σιμὰ εἰς τὴν φωλέαν
του, σχεδὸν ὡσὰν νὰ ἤθελε δανεισθῆ ἅπαντα 575
ἀπὸ τὸν ἀρχέκακον καὶ ἀόρατον Δράκον-
τα, τὸν πρῶτον πλάνον τοῦ ἀνθρωπίνου
γένους, εὐθὺς μὲ ἐλαφρότατον πῆδημα
ὑψώθη ξεπετώντας εἰς τὸν ἀέρα. Ἐπειδὴ

580 κάποια θείκη δύναμις, ὅπου ἐπροέρχεται
ἀπὸ λόγου σου, Θεοτόκε ἀκαταμάχητε
Δέσποινα, ὡσάν μία σαΐτα ἀπὸ τὸ δοξάρι,
τοῦ ἔδωσεν ἐπιτυχημένην πληγὴν μέσα εἰς
τὴν καρδίαν καὶ παρευθὺς στρέφοντας τὴν
585 οὐρανὸν τοῦ καὶ κτυπῶντας τὴν ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ, μὲ πόνον πολὺν καὶ ἀσθένειαν,
ἀφόβητος καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μικρὰ παιδιά καὶ
παίγνιον καμωμένος, σύρνοντας τὰ λέπια
τοῦ εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος καὶ κάμνοντας
590 κτύπον ἀσυνήθιστον καὶ φοβερόν, ἔπεσεν
εἰς τὴν φωτίαν καὶ ἔγεινε τέφρα καὶ
στάχτη.

Ἔστοντας λοιπὸν καὶ νὰ ἐκαθαρίσθῃ
τέτοιας λογῆς τὸ Σπήλαιον καὶ νὰ κατε-
595 καύθῃ ἡ ὕλη καὶ ὁ δράκων ὁ φοβερός ἀπὸ
τὴν φωτίαν, μὲ τὴν σπουδὴν καὶ τὴν
ἐπιμέλειαν τῶν ἁγίων πατέρων, εὐρέθη
καὶ ἡ παλαιὰ ἁγία τράπεζα τὴν ὁποίαν
εἶχε σχεδιάσει εἰς τὴν πέτραν τοῦ βουνοῦ ὁ
600 ἱερώτατος ἀπόστολος Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος
ἱστόρησε καὶ τὴν θείαν εἰκόνα μὲ τὰ ἴδια
τοῦ τὰ χέρια καὶ ἔγραψε καὶ τὸ ἱερὸν
Εὐαγγέλιον, ὡς καθὼς μαρτυροῦν καὶ
ἄλλοι, ὅπου ἔγραψαν τὸν βίον τῶν ἁγίων
605 πατέρων τούτων. Τὴν ὁποίαν πέτραν

φτιάνοντάς την καλύτερα μὲ τὰ ἴδια των
χέρια οἱ ἅγιοι εἰς σχῆμα τραπέζης καὶ
κτίζοντας καὶ κάποιον τίποτε οἰκοδόμημα
εἰς σχῆμα ναοῦ, ὅπου καὶ ὡς τὴν σήμερον
φαίνεται εἰς τὴν ἄνωθεν μεριὰ τοῦ βήμα- 610
τος, ὡσάν ἓνα ἄλλο δεύτερον βῆμα, καὶ
ἔχει καὶ τὴν μικρὴν τράπεζαν, ὅπου
ὀνομάζεται τοῦ ἁγίου καὶ εὐαγγελιστοῦ
Λουκᾶ. Τότε μὲν ἐκατάθεσαν ἐκεῖ τὴν
ἁγίαν εἰκόνα μὲ προσευχαῖς καὶ μὲ ὕμνους. 615

Ἡ δὲ νεάνις, ἡ Κόρη, μετὰ πάσης χαρᾶς
ἐδέχθη τὸ σχῆμα τῶν μοναζουσῶν ἀπὸ
τοὺς αὐτοὺς θεῖους πατέρας καὶ μετωνο-
μάσθη Εὐφροσύνη καὶ ἐδιώρισεν διὰ παν-
τοτεινὴν τῆς κατοικίαν ἓνα καλύβιον, 620
ὅπου τὸ εἶχαν φτιάσει οἱ αὐτοὶ ἅγιοι εἰς τὸ
νότιον μέρος τοῦ Σπηλαίου. Τοῦ ὁποίου
καλυβίου ἡ θύρα ἐφράχθη παντελῶς καὶ
ἐκτίσθη καὶ μίαν μόνον μικρὴ τρύπα ἦτον
σιμὰ εἰς αὐτό, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὔτε ὄλον 625
τὸ ψωμί ἐχώρει, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ μόνον,
ὅπου ἔπερνε ὅταν ἦτον καιρός. Ἀπ’
αὐτὴν τὴν τρύπαν, λέγουν, πῶς ἡ ὁσία νὰ
ἔπερνε καὶ τὴν θεῖαν καὶ ἱερὰν Κοινωνίαν
καὶ τοὺς ζωοποιούς τοῦ κηρύγματος λό- 630
γους, ὅταν οἱ θεῖοι πατέρες τὴν ἐκαλοῦσαν

εἰς τὴν ἱερὰν ὁμιλίαν. Ἄπ' αὐτὴν τῆς
ἔδιδαν ψωμίον καὶ νερόν καὶ ὀλίγα ὄσπρια
βρεμένα καὶ κανένα λάχανον ἢ χόρτον με
635 τὰ ὁποῖα ἐπέρνα τὴν ζωὴν τῆς ἡ μακαρία
ἐκείνη. Ὄντας λοιπὸν τὰ πράγματα τότε
εἰς τέτοιαν στάσιν, ἡ φήμη μὲ ὀξύτατον
πτερόν ἔδραμεν εἰς ὅλα τὰ περίχωρα
ἐκεῖνα καὶ ἔγεινεν ἄγγελος καὶ μηνυτῆς
640 τῶν θείων κατορθωμάτων τῆς Κόρης,
ὁποῦ μετωνομάσθη Εὐφροσύνη, καὶ τῶν
ἁγίων πατέρων καὶ εὐθὺς ἔτρεχαν μὲ
σπουδὴν προεστῶτες καὶ γνώριμοι τῶν
χωρίων, πτωχοὶ ὁμοῦ καὶ πλούσιοι, διὰ τὰ
645 ἰδοῦν καὶ τὰ ἀκούσων τὰ ξένα καὶ φρικτὰ
θεάματα καὶ ἀκούσματα, γυναῖκες εὐγε-
νεῖς καὶ εὐσχήμονες καὶ κοράσια καὶ πολὺς
ἕτερος λαός.

Βλέποντες λοιπὸν τὸ τόσον πλῆθος
650 συναγμένον οἱ ἅγιοι, καὶ θεοκινήτως συν-
τρέχον εἰς ἀκοήν τε καὶ ὄψιν τῶν θείων,
ἀναβάντες εἰς ἓνα ὑψηλότερον τόπον ἄρχι-
σαν τὰ δημηγοροῦν εἰς τέτοιον τρόπον:

« Ἐπειδὴ, ὦ παρόντες, τὰ ἤλθατε συνα-
655 γμένοι εἰς τὸν τόπον ἐτοῦτον πρὸς ἡμᾶς,
πρῶτον μὲν διὰ τὰ ἰδῆτε καὶ τὸ περισσότε-
ρον διὰ τοὺς νόμους καὶ δόγματα τῆς

Ἐκκλησίας, ὅπου ἀπὸ τὴν ζάλην τῶν
αἰρέσεων ταραττονται καὶ κινουῦνται, ἰδοὺ 660
ὅπου καὶ ἡμεῖς μὲ ὅμοιαν προθυμίαν, τοῦ
Θεοῦ ὀδηγοῦντος, λέγομεν πρὸς ἐσᾶς.
Δότε μας λοιπὸν ἡσυχίαν καὶ παύσατε
ἀπὸ τὸν θόρυβον, διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ
ἀκούωνται τὰ λόγια μας μακρόθεν καὶ
ἐγγύθεν ἀπὸ ὅλους, νὰ μὴν μισέψη τινὰς 665
νηστικὸς ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἐτούτην
τράπεζαν τῶν θείων λόγων, τοὺς ὁποίους
ἡμεῖς ὄχι μόνον εἰς ἐσᾶς τοὺς κοινολογοῦ-
μεν, οὔτε τώρα εἶναι ἡ πρώτη φορά ὅπου
τοὺς κηρύττομεν, ἀλλὰ καιρὸς περισσὸς 670
εἶναι, ἀφ' οὗ μισεύοντες ἡμεῖς ἀπὸ τὰ
Ἱεροσόλυμα κατέβημεν πρὸς τὸ ἅγιον
Ὅρος τοῦ Ἄθωνος καὶ ἀπὸ τότε δὲν
λείπομεν νὰ διδάσκωμεν τοὺς λαούς, ὅπου
εἶναι εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν Θεττα- 675
λίαν καὶ ἐκείνους ἀκόμη ὅπου κατοικοῦν
εἰς ὅλον τὸν Ἰλλυρικὸν τόπον καὶ εἰς ὅλην
τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἕως τὸν
τῆς Κορίνθου Ἰσθμόν. Πλὴν κατὰ τὸ
παρὸν διεπεράσαμεν καὶ ἤλθαμεν πρὸς 680
ἐσᾶς, κήρυκες καλεσμένοι θεόθεν τῆς
ὀρθοδόξου θρησκείας, καὶ παρακαλοῦμεν
καθ' ἕνα ἀπὸ λόγου σας, τέκνα ἐν Κυρίῳ

ἀγαπητά, πρῶτον μὲν νὰ ἐνθυμᾶσθε μὲ
685 κάθε σπουδὴν τοὺς Ἀποστόλους τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς
λόγους ὅπου ἐλάλησαν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν
ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, μάλιστα δὲ νὰ ἐνθυμᾶ-
σθε τὸν μακάριον ἀπόστολον Παῦλον καὶ
690 Ἀνδρέαν, ὅπου ἐνουθέτησαν τοὺς προγό-
νους σας καὶ ἐκήρυξαν πρὸς αὐτοὺς καὶ
πρὸς ἑσᾶς ὅλους κατὰ διαδοχὴν τὰ ψυχω-
φελῆ καὶ σωτήρια δόγματα, παραγγέλον-
τάς σας νὰ στέκεσθε μὲ ἀσφάλειαν πάντα
695 σταθεροὶ καὶ βέβαιοι εἰς τὴν πίστιν καὶ νὰ
μὴν μετατραπῆ ποτὲ ἡ γνώμη σας ἀπὸ
καμμίαν αἵρεσιν, στοχαζόμενοι πῶς καὶ
τὰ νέα ἐτοῦτα συμβεβηκότα κατὰ θείαν
οἰκονομίαν ἐσυνέβησαν, διὰ νὰ στηριχθῆ
700 καθ' ἕνα εἰς τὴν εὐσέβειαν. Καταλάβετε
λοιπόν, ὅτι δὲν εἶναι τινὰς ἀρκετὸς νὰ
ἐννοήσῃ τὴν οὐσίαν τῆς θείας ταύτης
εἰκόνας ὅποια νὰ εἶναι, καὶ ὅμως ἀπὸ τὸ
σχῆμα τῆς ὅλων ἀναβλύζουν κρουνοὶ μύρου
705 μὲ εὐωδίαν ἀνεκδιήγητον, ὡς φαίνονται
εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου προστρέχουν μὲ
πίστιν. Ἰδέτε πῶς τόσον καιρὸν ὄντας
κρυμμένη μέσα εἰς τὸ Σπήλαιον, μὴν
ἔχοντας ἄλλο πρᾶγμα τριγύρου της, παρὰ

κισσὸν πολὺν, μηδὲ καμμίαν βλάβην ἢ 710
σαθρότητα φαίνεται νὰ ἔχη. Ἴδέτε πῶς ὁ
πολλὰ σοφὸς ὀφθαλμὸς τοῦ θεηγόρου καὶ
τρισεγίστου Λουκᾶ, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκεῖ-
νος ἐδυνήθη νὰ προῖδῃ τὰ μέλλοντα, εἰς
σωτηρίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς 715
Ἀχαΐας, τὴν ἐπλασεν εἰς τέτοιον τρόπον
καὶ τὴν ἀφῆκεν ἐδῶ νὰ κρύπτεται τόσον
περισσὸν καιρὸν, διὰ νὰ γένη σήμερον μὲ
τὴν εὐρεσίην της εἰς ὅλους ἐμᾶς βοηθὸς ἢ
αὐτὴ καὶ ὑπόθεσις τῶν κηρυγμάτων καὶ 720
σπουδασμάτων, ὅπου γίνονται καὶ λα-
λοῦνται διὰ τὴν τιμὴν καὶ προσκύνησιν
τῶν θείων εἰκόνων, ὡς εἶπομεν ἄνωθεν.
Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς θεσπίζομεν τὴν
σήμερον καὶ δογματίζομεν, ὅτι εἰς τὸν 725
μετέπειτα καιρὸν νὰ καλῆται φερωνύμως
ἡ ἡμέρα τῆς εὐρέσεώς της Ἀπόδοτρα, καὶ
νὰ γίνεται εἰς τὴν εἰκοστὴν δευτέραν τοῦ
Αὐγούστου μηνὸς ἡ ἑορτή, ὡσὰν ὅπου εἰς
τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἠθέλησεν ἡ θεία πρόνοια 730
νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὸ μέγα τοῦτο καὶ
παράδοξον τῆς θείας εἰκόνης μυστήριον,
ὅπου πολὺν καιρὸν ἦτον κρυμμένον, καὶ
ἀπάνω εἰς ὅλα δοξάσατε, εὐχαριστήσατε,
ὑμνήσατε καὶ δοξολογήσατε τὸν Θεὸν 735

Λόγον καὶ Σωτῆρα Χριστόν, τὸν δοτῆρα
τοιούτων ἀγαθῶν».

Ταῦτα εἰπόντες οἱ ὅσοι πρὸς αὐτούς,
ἐτέλεσαν τὴν θεῖαν Μυσταγωγίαν, ἔπειτα
740 μὲ εὐχαῖς καὶ μὲ εὐλογίαις τοὺς ἀπέλυσαν
ὅλους χαίροντας· καὶ ὁ λαὸς ὅλος εἶχε
γνώμην νὰ δώσῃ ἀργύρια διὰ νὰ οἰκοδομη-
θῇ τὸ μοναστήριον, οἱ ἅγιοι ὅμως δὲν
ἤθελαν, ἀλλὰ εἶπον πρὸς αὐτούς: « Ἐξεύ-
745 ρετε ἀγαπητοί, ὅτι οὔτε εἰς τὸν καιρὸν
τῶν βασιλέων, ὅπου εἶναι τώρα, οὔτε εἰς
τοὺς δευτέρους ἀπὸ ἐτούτους, οὔτε εἰς
τοὺς τρίτους, ὅπου κρατοῦν τὰ σκῆπτρα
τῆς τῶν Ρωμαίων βασιλείας, θέλει οἰκο-
750 δομηθῇ ὁ τόπος ἐτούτος· ὑπάγετε εἰς
εἰρήνην τὸ λοιπὸν καὶ μὴν ἔχετε λύπην
καμμίαν διὰ τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα». Καὶ
οὕτως ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀσπίτιά τους
ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. Ὑστερον, ἀφ' οὗ
755 ἐπροσκύνησαν τὴν ἁγίαν εἰκόνα μὲ τιμὴν
καὶ εὐλάβειαν, ἔμειναν γοῦν ἱκανὸν καιρὸν
εἰς τὸν τόπον τοῦ Σηλαίου οἱ ἅγιοι καὶ
θεοκῆρυκες οὗτοι πατέρες, ἔπειτα μὲ
κάποιον ἄνδρα θαυμαστὸν εἰς ἀρετὴν,
760 ὅπου τοὺς ἀκολούθη, ἔστειλαν εἰς τὸν
πάπαν τῆς Ρώμης τὰς γραφάς, ὅπου

ἄνωθεν εἶπομεν, τοῦ πατριάρχου τῶν
Ἱεροσολύμων.

Καὶ τότε πάλιν ἐβάλθησαν οἱ ἅγιοι εἰς
ἄλλαις φροντίδαις νέαις, νὰ περιπατήσουν 765
δηλονότι τὸν τόπον ὅλον τῆς Πελοποννή-
σου, καθὼς ὁ θεῖος χρησμὸς τοὺς ἀνάγκα-
ζεν. Καὶ οὕτως ἐποίησαν, περιπατοῦντες
νῦν μὲν τὴν Κόρινθον, νῦν δὲ τὸ Ἄργος καὶ
ποτὲ μὲν τὰ Ἐπίδαυρα, ποτὲ δὲ τὸ 770
Ναύπλιον καὶ ἀπ' ἐκεῖ πρὸς τοὺς Ἀμυ-
κλαίους καὶ Λάκωνας καὶ Δωριεῖς καὶ
πάλιν ἀπ' ἐκεῖ πρὸς τοὺς Πατρεῖς καὶ
Ἡλείους καὶ Ἀρκάδας, ὅχι ὅμως μὲ
τόσην εὐκολίαν καὶ ὀλιγωρότητα ὅσον 775
εἶναι νὰ τὸ διηγᾶται τινὰς μὲ τὰ λόγια,
ἀλλὰ εἰς κάθε χώραν καὶ εἰς κάθε γένος
ἐκάθονταν ἰκανὸν καιρὸν πρὸς διόρθωσιν
τῶν ψυχῶν καὶ πολλὰ ἔπασχον ἀπὸ τοὺς
τοπάρχας καὶ μεγιστάνας, ὅπου τότε ἦσαν 780
βυθισμένοι εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τοὺς
ἐβασάνιζαν μὲ φυλακαῖς καὶ δεσμά. Ἐκα-
κοπάθησαν περισσὰ ἀκόμη καὶ ἀγρύπνη-
σαν οἱ ὅσοι ἐτοῦτοι εἰς τὸ κήρυγμα τῆς
Ἵορθοδοξίας διαλεγόμενοι πρὸς ἐκείνους, 785
ὅπου ὑπάγεναν νὰ ἀκούσουν, καὶ μάλιστα
διὰ τὴν προσκύνησιν τῶν ἱερῶν εἰκόνων,

ἐξαιρέτως δὲ τῆς Θεοτόκου τῆς ἐν τῷ
Σπηλαίῳ, τὴν ὁποίαν ὁ θειότατος Λου-
790 κᾶς, ὅταν ἦτον εἰς τὸν κόσμον ἐτοῦτον
ὁμοῦ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, ὁμοῦ μὲ τόσα
ἄλλα καλὰ ὅπου ἔκαμεν, ἔκαμεν ἀκόμη καὶ
τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου
καὶ Παύλου καὶ Ἀνδρέου τῶν ἀποστόλων
795 καὶ ἄλλας τινὰς θαυμαστάς τῶν τοῦ
Κυρίου θαυμάτων καὶ πρῶτος ἐκεῖνος
ἔδωκεν ἀρχὴν θεϊκὴν καὶ νόμιμον εἰς τὴν
τέχνην τῆς ζωγραφίας.

Περνώντας τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς των
800 λοιπὸν οἱ ἅγιοι ἐτοῦτοι εἰς τόσα ἔργα
θεάρεστα, καὶ ὕστερον ἀπὸ βασιλέων
ἀλλαγὰς καὶ χρόνων πολλῶν δρόμον,
ἔφθασαν εἰς γῆρας βαθύ καὶ μὲ πολυκαιρι-
νὴν ἡσυχίαν ἔκαμαν τὴν πνευματικὴν των
805 ἄσκησιν εἰς τοῦτο τὸ Σπήλαιον ἀνακαθαί-
ροντες τὸν νοῦν τὸν ἐδικόν των καὶ
ὑψηλώνοντάς τον μὲ τὰς πνευματικὰς ἐν
Θεῷ ἀναβάσεις. Καὶ ζῶντες ἀκόμη ἐφρόν-
τισαν διὰ μέσον ἐπιστολῶν τὴν πνευματι-
810 κὴν ὠφέλειαν τῶν νησιῶν, Κρήτης δηλαδὴ
καὶ ἄλλων, φοβούμενοι πάντα νὰ μὴ
διστάσῃ τινὰς εἰς τὰ τῆς πίστεως δόγματα
καὶ γένη προδότης τῆς εὐσεβείας. Καὶ

τέλος ἀπὸ θεῖον ἄγγελον ἐδιδάχθησαν τὸ
τέλος τῆς ζωῆς των. Δὲν ἠθέλησαν ὅμως 815
νὰ τὸ φανερώσουν εἰς ἄλλον τινὰ ἀπὸ τοὺς
ἀκολούθους των, διὰ νὰ μὴν δράμουν
πολλοὶ καὶ κάμουν θόρυβον εἰς τὴν ἡμέραν
τοῦ ἔνταφιασμοῦ των. Τοιαύτην προμή-
θειαν ἔκαμαν ἀποφεύγοντας τὴν ματαίαν 820
δόξαν τοῦ κόσμου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀποστολικῶς διηγωνί-
σαντο τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, τὸν δρόμον
τετελέκασι, τὴν πίστιν τετηρήκασι, ἔκαρ-
τεροῦσαν ἀκολούθως καὶ περιέμεναν τὸν 825
στέφανον τῆς δικαιοσύνης. Ὅθεν ἀπλώ-
νοντες τοὺς πόδας των ἀπάνω εἰς τὰ
ξύλοκρέββατα νεκρικῶς καὶ εἰπόντες
μετ' εὐλαβείας τὸ Κύριε εἰς χεῖρας σου
παρατιθέμεθα τὰ ἡμέτερα πνεύματα, ἔτε- 830
λεύτησαν θεαρέστως, πλὴν ὅχι καὶ οἱ δύο
εἰς μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὁ ἕνας
ἔπειτα εἰς ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον καὶ ὁ
ἄλλος, νοθετοῦντες καὶ εἰς τὴν ὥραν τοῦ
θανάτου των τοὺς παρόντας, ὅσους εἶχαν 835
δηλαδὴ μαθητάς, καὶ προλέγοντάς των
πολλὰ συμβεβηκότα μὲ πατρικαῖς παραγ-
γελίαις καὶ μὲ τοὺς τελευταίους ἀσπα-
σμοὺς καὶ εὐχάς. Βέβαια μὲ δίκαιον

840 τρόπον ἤμπορεῖ τινὰς νὰ τοὺς παραβάλλῃ
μὲ τοὺς πρώτους Πατέρας καὶ Πατριάρ-
χας καὶ Προφήτας καὶ Ἀσποστόλους καὶ
Μάρτυρας, ὅπου ἠγωνίσθησαν καὶ ἐκακο-
πάθησαν διὰ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.
845 Ἐτάφησαν λοιπὸν ἀπὸ τοὺς μαθητάς των
μὲ τὰ ἴδια των μοναχικὰ φορέματα καὶ
σχήματα κατὰ γῆς εἰς τὸ αὐτὸ ἅγιον
Σπήλαιον οἱ ἄξιοι τῶν οὐρανίων θαλά-
μων.
850 Καὶ ὕστερον ἀπὸ συχνὸν καιρὸν καὶ ἡ
ὁσία Εὐφροσύνη, διατὶ οὕτως ὠνομάσθη
ἐκείνη ἡ εὐδόκιμος Κόρη, ὅπου εἶπαμεν
ἄνωθεν, ἡ ὁποία ἔγεινεν τελεία εἰς ὅλα τὰ
εἶδη τῶν ἀρετῶν, ὡσὰν καὶ κάθε ἄλλη
855 ἅγια ἀπὸ ταῖς παλαιαῖς καὶ ταῖς νέαις, καὶ
ἠξιώθη νὰ λάβῃ καὶ προφητικὸν χάρισμα
πλουσίως παρὰ Θεοῦ καὶ ποιῶσα θαύμα-
τα ἀξιόλογα, διεπέρασε πρὸς τὰς οὐρανί-
ους μονὰς παραιτούμενη τὸν μάταιον
860 κόσμον. Καὶ ἐτάφη καὶ αὐτὴ ἡ μακαρία εἰς
τὸν ὁμοιον τρόπον, ὅπου ἐτάφησαν καὶ οἱ
θεῖοι πατέρες, μὲ τὰ παλαιόρασά της.

Ἡ μὲν οὖν ζωὴ τῶν ἁγίων καὶ τῆς ὁσίας
οὕτως ἔχει καὶ ἔλαβεν δεξιὸν τὸ τέλος

παρὰ Θεοῦ καὶ ἄξιον τῆς πίστεως καὶ τῶν 865
κόπων, ὅπου ἔκαμαν εἰς μακροῦ χρόνου
δρόμον. Οὐ μόνον δὲ εἰς τὴν ζωὴν των οἱ
ἅγιοι ἦσαν θαυμάσιοι, ἀλλὰ καὶ μετὰ
θάνατον ἔδειξαν εἰς τὸν κόσμον βρύσιν
θαυμάτων, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ λείψανά των 870
τὰ ἅγια πάντα εὐγαινεῖν μία ἄφατος
εὐωδία καὶ ἔκπνευσις ἀσύγκριτος. Καὶ
καθ' ἐκάστην ἡμέραν τόσα θαύματα ἐγί-
νονταν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου οὔτε νὰ
τὰ γράψῃ τινὰς εἶναι εὐκόλον, οὔτε νὰ 875
διαφυλάττωνται εἰς ἐνθύμησιν εἶναι δυνα-
τόν. Ὑστερον ὅμως ἀπὸ πολὺν καιρὸν
συνέβη μεγάλη μεταβολὴ εἰς τὰ πράγμα-
τα καὶ τόπους τῆς Θράκης καὶ Μακεδονί-
ας καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅλης, ἅμα δὲ καὶ τῆς 880
Πελοποννήσου, καὶ τότε ἔλαβεν μεταβο-
λὴν καὶ τὸ μοναστήριον τοῦτο τοῦ Σπη-
λαίου καὶ μετεκομίσθησαν καὶ ταῦτα τῶν
ἀγίων τὰ λείψανα· καὶ θαύματα πολλὰ
ἐγίνοντο τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἀπὸ τοὺς 885
ἀγίους καὶ ἀπὸ τὴν θείαν εἰκόνα τῆς
Θεοτόκου, ἣ ὅποια διὰ μέσον φρικτῶν
θαυμάτων ἔμεινεν πάντα ἀμετασάλευτος
ἀπὸ τὸ ἅγιον Σπήλαιον καὶ τὸν τόπον
ἐκεῖνον εἰς τὸν ὅποιον ἐξ ἀρχῆς τὴν εἶχαν 890

καταθέσει οἱ ἅγιοι. Μετὰ δὲ χρόνους
ἐξήκοντα σχεδόν, ὅσους δηλαδὴ ἐκράτη-
σεν ἡ μεταβολὴ τῆς Ἑλλάδος, βασιλεύον-
τας τῶν Παλαιολόγων τὸ γένος ἦλθε
895 πάλιν ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν προτέραν τῆς
κατάστασιν καὶ τότε ἐκτίσθησαν αἱ δύο
χώραι, ὅπου κάτωθεν θέλομεν ἀναφέρειν,
κατὰ τὸ βουνόν, ὅπου ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους
ὀνομάζεται Χελμός, εἰς τὸ μέσον τῶν
900 Παλαιῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου. Καὶ
πρὸς μὲν τὰ μέρη τὰ ἀνατολικά εἶναι ὁ
Ταρσός, πρὸς δὲ τὰ πρὸς δύσιν τὰ Καλά-
βρυτα. Ἀπὸ τὴν χώραν γοῦν ταύτην τῶν
Καλαβρύτων περιπατῶντες πρὸς τὴν θά-
905 λασσαν κατὰ τὸ βόρειον μέρος διὰ μέσου
τοῦ γλυκυτάτου ρεύματος, τοῦ ποταμοῦ
δηλαδὴ τῶν Καλαβρύτων ἀπὸ τὸν ὁποῖον
ὠνόμασαν καὶ τὴν χώραν Καλάβρυτα,
ὑπαγε ὀλίγον ἔμπροσθεν, ξένη ἀγαπητέ,
910 καὶ θέλεις ἰδῆ τὴν κοινὴν πόλιν ἐτούτην, τὸ
ταμεῖον τῆς εὐσεβείας, τὴν σωρὸν τῶν
ἀγαθῶν, τὴν θάλασσαν τῶν θαυμάτων,
τὸν νέον παράδεισον, τὴν Βηθλεὲμ τὴν
δευτέραν, τὸ ἁγιώτατον δηλαδὴ Σπήλαι-
915 ον, ὅπου εὐρίσκεται κατὰ τὸ ὄρος τοῦ
Χελμοῦ πρὸς δυσμάς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον

Σπήλαιον ἀνέτειλεν ἡ ἀειπάρθενος Μήτηρ τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου, ἡ θεόνημος Μαριάμ. Εἰς τοῦτο κατακείονται ὡσπερ ἀστέρες ἀκοίμητοι τὰ τῶν ἁγίων 920
ἱερὰ καὶ ἄφθαρτα λείψανα, ὅπου μὲ τῆς εὐσεβείας τὸ φῶς λάμπουν εἰς τοῦ κόσμου τὰ πέρατα καὶ μὲ τὰς νοεράς τῶν θαυμάτων ἀκτῖνας λαμπρύνουν ὅλους ἐκείνους, ὅπου τοὺς ἐπικαλοῦνται μετ' εὐσεβείας 925
εἰς ταῖς ἀνάγκαις των μὲ κάθε ἐτοιμότη-
τα.

Χάριτι μὲν οὖν τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ρηθέντων ἁγίων καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο Σπήλαιον μετεσκευάσθη καὶ ἔγεινε μοναστήριον καὶ ἐκαλλωπίσθη μὲ καλύτερα οἰκοδομήματα διὰ μέσον τῆς εὐσεβείας καὶ γενναιότητος τοῦ νῦν βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου, ὡς καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὀσίους ἐκείνους προαπεκαλύφθη σχεδὸν τριακοσίους χρόνους τὸ πρότερον ἢ καὶ περισσοτέρους. Καὶ ὅσα ἀξιοθέατα ἔργα ἀνηγέρθησαν εἰς τὸ ἅγιον τοῦτο Σπήλαιον ἔγειναν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ρωμαίων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας των. 940

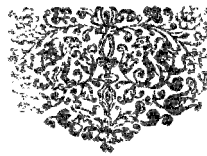
Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου

εἶναι τοιοῦτον. Ὁ μὲν ναὸς εἶναι σύμμε-
τρος καὶ καλῶτατος. Δὲν εἶναι ὅμως εἰς τὸ
μέσον τοῦ Σπηλαίου, ἀλλὰ πλεον σιμὰ εἰς
945 τὸ νότιον μέρος, ἐκεῖ ὅπου εὐρέθη καὶ ἡ
ἀγία εἰκὼν, καὶ ἔχει καὶ πρόναον, τὸν
ἀπλῶς λεγόμενον νάρθηκα, ἰσόμετρον τοῦ
ναοῦ. Καὶ εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος
ἐμβαίνοντας μέσα εἶναι τὸ κοιμητήριον
950 κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ναοῦ, εἰς δὲ τὸ δεξιὸν
μέρος, ἐκεῖ ὅπου πρῶτα ἦτον καμωμένον
τὸ καλύβιον τῆς ὁσίας, εἶναι ἕτερος ναὸς
μικρὸς μὲ δύο βήματα, εἰς τὸν ὁποῖον
κατοικοῦμεν τὴν σήμερον, δηλονότι κατὰ
955 τὸ ζιη', ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, ὅ τε Ἡσαίας
καὶ Σωφρόνιος οἱ ρακενδῦται καὶ ἐρημί-
ται. Καὶ τὸ μὲν ἓνα βῆμα ἀπὸ πολὺν
καιρὸν πρότερον ἦτον κλεισμένον καὶ
τινὰς δὲν τὸ ἤξευρε. Πλὴν διὰ κάποιαν
960 χρείαν, εἰς καιρὸν ὅπου ἤθελαν νὰ κτίσουν
τὸ εἰρημένον κελλίον τῆς κατοικίας μας,
ἔστοντας καὶ νὰ ἔκρουσαν μὲ τὴν σφύραν
τὸν τοῖχον, ἀνοίχθη τὸ δεύτερον βῆμα,
μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθη ἱστορία Τρι-
965 μόρφου καὶ Σταυροπήγιον μὲ ἓνα σημεῖον
τοιοῦτον: Ἰησοῦς ††† Χριστός. Καὶ ἔγρα-
φε καὶ τὰ κάτωθεν: «Σταυροπήγιον τοῦ

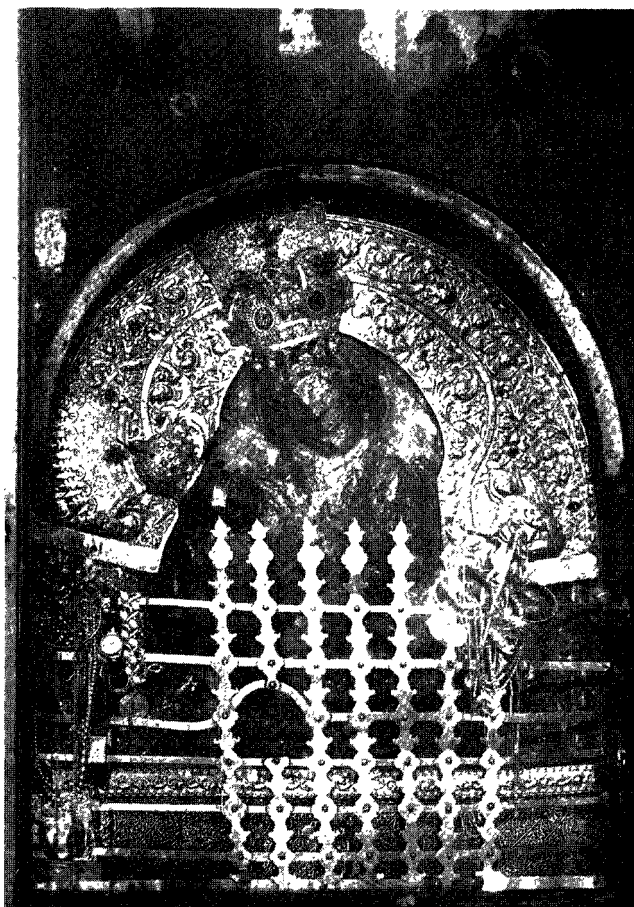
ἀνακαινισθέντος καὶ μετονομασθέντος θείου
ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς
ἡμῶν ἀρχιεράρχου καὶ θαυματουργοῦ Νι- 970
κολάου ἐντὸς τῆς μονῆς Σπηλαίου τῶν
Γαλατάδων παρὰ Ἰωσήφ ἱερομονάχου,
καθηγουμένου καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς αὐ-
τῆς μονῆς, ἀγίασθὲν παρὰ τοῦ ἱερωτάτου
ἐπισκόπου Κερνίτζης Ἰωάννου». Τοῦτο 975
τὸ σταυροπηγιακὸν οἰκοδόμημα ἐλέγετο
πρῶτα, ὡς καὶ τὴν σήμερον, τῶν ἀγίων
καλλινίκων μαρτύρων Θεοδώρων καὶ τῶν
ὀσίων πατέρων. Εἰς δὲ τὸ δεξιὸν μέρος
τοῦ μέσου ναοῦ εἶναι ἡ ἀμίμητος εἰκὼν τῆς 980
Θεοτόκου, ὡς εἴπομεν, ξένον θέαμα, καὶ
οἱ προσκυνητοὶ τάφοι τῶν ἀγίων πατέ-
ρων. Ὁ μὲν ἓνας ἔχει τοὺς δύο μακαρίους
ἀδελφούς, Συμεῶνα καὶ Θεόδωρον, καὶ ὁ
ἄλλος ἔχει τὴν ἀγίαν Εὐφροσύνην. Ὑστε- 985
ρον ἀπὸ ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ναοῦ
εἶναι καμωμένα τὰ κελλία καὶ ὀσπίτια
κατὰ στίχον, ἤγουν μὲ μίαν σειράδα ἴσιαν
ὄλα, καὶ τριώροφα, ἤγουν τρίπατα, ὅπου
ἀρχίζου ἀπὸ τὸ μέρος τὸ νότιον καὶ 990
ἐξαπλώνονται κατὰ σειρὰν ὡς τὸ βόρειον.
Τόσον ἡμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῇ διὰ τὰ
οἰκοδομήματα τῆς μονῆς καὶ διὰ τὸν βίον

καὶ πολιτείαν τῶν ἀγίων πατέρων Συμε-
995 ὦν καὶ Θεοδώρου καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύ-
νης, ἐπειδὴ καὶ εἰς ἄλλον βιβλιάριον, ὅπου
ἦτο πρότερον συγγεγραμμένον, σχεδὸν τὰ
ὅμοια εὐρίσκονται, ὅπου ἐδιηγῆθημεν καὶ
ἡμεῖς, διὰ τοὺς πατέρας καὶ τὴν ὁσίαν καὶ
1000 τὴν εὕρεσιν τῆς εἰκόνης εἰς τὸ Σπήλαιον.
Ἄλλο ξεχωρισμένον δὲν εἶναι ἐκεῖ, παρὰ
μόνον πῶς τὰς ἐπιστολάς, ὅπου οἱ ὅσιοι
ἔστειλαν εἰς τὸν πάπαν τῆς Ρώμης ἀπὸ
μέρους τοῦ πατριάρχου τῆς Ἱερουσαλήμ,
1005 νὰ ἔγραφαν διὰ τὴν τότε εἰκονομαχίαν καὶ
πῶς ἀπὸ τὸ ὄρος, ὅπου εἶπομεν τοῦ
Χελμοῦ, νὰ τρέχουν ὀκτῶ ποταμοὶ καὶ νὰ
σμίγουν μὲ τὸν Ἀλφειόν, ἤγουν τὸν
Ροφέα, καὶ νὰ γεννοῦν καὶ ὀψάρια. Καὶ
1010 πῶς ὁ Ἀλφειὸς, κατὰ τὰς μαρτυρίας
πολλῶν ναυτῶν, διὰ θαλάσσης νὰ καταντᾷ
εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ ὁποία φήμη, κἂν τε
ἀληθής, κἂν τε ψευδής, ἔδωσεν βέβαια
ὑλὴν μυθολογίας εἰς τοὺς ποιητὰς νὰ
1015 πλάσουν ἔρωτα τοῦ Ἀλφειοῦ τοῦ ποτα-
μοῦ καὶ τῆς Ἀρεθούσης, ὡς φαίνεται εἰς
τὴν Ἀνθολογίαν τῶν Ἐπιγραμμάτων εἰς
τὸ πρῶτον βιβλίον, Εἰς ποταμούς, καὶ
πῶς ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τῶν ἀγίων

ἔγεινεν εἰς ταῖς εἰκοσιεπτὰ τοῦ Ἀπριλίου 1020
μηνός. Ἀλλὰ ταῖς τῆς Μητρός σου πρε-
σβείαις καὶ τῶν ἁγίων ἐλέησον ἡμᾶς,
Χριστὲ ὁ Θεός. Ἀμήν.

ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Παναγία ή Μεγαλοσηλιώτισσα.

2. Ἡ πάνσεπη καὶ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τῆς Μεγαλοσηλιώτισσας. (Χωρὶς ἐπένδυση).

3. Ἡ εὕρεσις τῆς ἁγίας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τῆς Μεγαλοσπηλιώτισσας.

ΣΥΝΑΞΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΙΝΩΝ

Ἐγκωμαστικῶν Τῆς ὑπεροχῆς Θεοτόκου, τῆς ἐν τῷ
μαγάλῳ Σπιλαίῳ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ὄρει
τῆς καλεσθεῖς Χελμῆ, καὶ τῶν
Ὀσίων Πατέρων.

Σ Υ Μ Ε Θ Ω Η, Η Ξ Ι Θ Ε Ο-
Λ Ω Ρ Ο Υ,

Τῶν Κτητόρων, Ὁ Ἀρχηγῶν τῆς ἐν τῷ Σπι-
λαίῳ παλαιᾶς Μονῆς, ἔ τῆς Ὀσίας

Ε Τ Φ Ρ Ο Σ Τ Ν Η Σ,

Τῆς Εὐρέσεως τῆς Θεῆς Εικόνας, τῆς ἱσορροθεῖσθαι ὑπὸ
τῆς Ἀποστόλου, καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λυκά ἐν τῷ αὐτῷ
σπηλαίῳ, μετὰ Ὁ τῆς διηγήσεως τῆς αὐτῆς ὁρέ-
σεως, Πεφύλακτα τῆς διαθήκης τῶν αὐτῶν
Πατέρων, Ὁ τῆς αὐτῶν Βίου, ἀμα δὲ Ὁ
τῆς Ὀσίας, Νυνὶ πρῶτον τύπου ἐκδοθεῖ-
σα ἀγαλώμασι τῷ Ἐκλαμπροτάτῳ
Κυρίῳ Κυρίῳ.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ ΜΑΚΟΛΑ.

Ἀθηναίῳ, πρὸς ὃν ἔ δικαίως ἀφιερώθη

Ε Ν Ε Τ Ὺ Η Σ Ι Ν, α ψ ς.
CON LICENZA DE SUPERIORI.

4. Ἡ σελίδα τίτλου τῆς ἐκδόσεως ὅπου περιέχεται ὁ βίος καὶ ἡ
διαθήκη τῶν ὁσίων Συμεῶν καὶ Θεοδώρου σὲ παράφραση τοῦ
Ἀργυροῦ Βερναρδοῦ, Βενετία 1706.

**ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΗΜΛΑΓΟΥ,
ΗΓΩΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Της Παναγιώτης και Βασιλικής Μοῦσης, τῆς Σφραγιστικῆς, καὶ
Ομοσεβαστικῆς Ἐκκλησίας τῆς ὑπεραρχίας Θεσσαλονίκης
παρὰ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Συνταχθεῖσα μετ' ἀρχαίω ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Ἀπλῆς
Διαλέκτου, ἢ ἐκ ἀσφόρου Κωδικίου ἢ Χρυσουβύλλου

Παρὰ τῶν πατρῶν ἐκ Γενεαλογίας, ἢ Διδασκαλίας

ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ

Νυνὲν δὲ τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, καὶ μετ' ὅσων
ἐπιμελείας διορθωθεῖσα,

Πρὸς χάριν ἀλλοδαπῶν ἢ ἐπισημῶν, ἢ Ὁρθοδόξων Προσκυνητῶν
τῆς Ἑλλάδος, τῆς Προβρυτανικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἑλλάδος, τῆς
Ἀνεπαρτήτου ἢ Θεομήτορος.

21

ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ. 1765.
ΠΑΡ' ΑΝΤΩΝΙΩ ΤΩ ΒΟΥΡΤΟΛΙ.
CON LICENZA DE SUPERIORI, E PRIVILEGIO.

Handwritten notes in Greek and Latin script, including dates like 1735 and 1765, and various signatures and initials.

5. Ἡ σελίδα τίτλου τοῦ Προσκυνηταρίου τοῦ Παρθενίου Πελοποννησίου, Βενετία 1765.

ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΝ

Η

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΡΙΟΝ

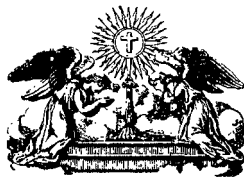
ΤΗΣ ΠΕΡΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

ΤΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ.

Ἐξεδόθη ἐπιδιορθωθεν ψήφω καὶ σπουδῇ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου.

* Πήλεια το σκῆνωμα αὐτὸ ἐ Ἰησοῦς — Διελύθημα
* ἐν τῷ περὶ οὐρανὸν θεωματοῦς ἐως τὸ τέλος τοῦ Θεοῦ —
* Κομὴ ἡ γὰρ ἐστὶν ἐκτέλειον σὺν καὶ τῷ πνεύματι
* ἡμετέροις; δὲ ἡμετέροις — Ἰατρ. γ.α. 4, ρ. 4, κ. 8.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Κ. ΡΑΛΛΗ.

Δ Ω Μ.

6. Ἡ σελίδα τίτλου τοῦ Κτιτορικοῦ ἢ Προσκυνητηρίου τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Ἀθήνα 1840.

Τό βιβλίο
ΟΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΟΣΙΟΙ
ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΑΘΩ
ΚΑΙ «ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΟΣ ΠΟΛΙΟΥΧΟΙ»
τῶν ΗΛ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ – ΙΕΡΟΜ. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ
τυπώθηκε στήν IMAGO A.E.B.E., Κ. Παλαιολόγου 5,
Χαλάνδρι, Ἀθήνα, τηλ.: 68.32.930
γιά λογαριασμό τῶν ἐκδόσεων «Πανσέληνος»,
τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1985

Τά κοσμήματα καί τά πρωτογράμματα προέρχονται ἀπό τήν ἐκδοση
τῆς Βενετίας τοῦ ἔτους 1706 (φωτ. Λ. Ἀνανιάδη).

Στό ἐξώφυλλο: Οἱ ἅγιοι Συμεών καί Θεόδωρος. Σχέδιο ἀπό
«τεῦχος σχεδίων ἐπί χάρτου» τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν.
Τέλη 18ου αἰ. – ἀρχές 19ου αἰ. (Φωτ. Γ. Μπαλῆ).

Στό ὀπισθόφυλλο: Τό μοναστήρι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου σέ
χαλκογραφία τοῦ ἔτους 1780.